T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. M. FATİH YAVUZ

FİZİKSEL VE SÖZEL ŞİDDET DAVRANIŞI İLE ÖFKE DÜZEYİ VE DÜRTÜSELLİK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İRDELENMESİ

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP PINAR COHEN

UZM. PSK. DAN.

İstanbul 2014

İÇİNDEKİLER

Sayfa

1. Giriş ve Amaç 1

1.1. Giriş 1

1.2. Amaç ve Hipotez 2

2. Genel Bilgiler 3

2.1. Şiddet 3

2.1.1. Şiddetin Tanımı..... 3

2.1.2. Şiddetin Türleri 5

2.1.3. İstanbul'da Sayılarla Şiddet 7

2.1.4. Şiddet Dürtüsellik İlişkisi 11

2.1.5. Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) Şiddet 12

2.2. Öfke 15

2.2.1. Öfkenin Tanımı 15

2.2.2. Öfke ve Şiddet Suçu 21

2.2.3. Durumsal Öfke, Sürekli Öfke 22

2.2.4. İşlevsel Öfke, İşlevsel Olmayan Öfke 22

2.2.5. Öfke Hipotezleri 23

2.2.6. Şiddet Öfke İlişkisi 27

2.3. Dürtüsellik 29

2.3.1. Dürtüsellik Tanımları 29

2.3.2. Önceki Dürtüsellik Teorileri 32

2.3.3. Dürtüsellik, Suç ve Şiddet 33

2.3.4. Dürtüsellik ve Öfke 35

3. Gereç ve Yöntem 37

3.1. Araştırma Modeli 37

3.2. Örneklem 37
3.3. Veri Toplama Araçları 37
3.3.1. Demografik Anket 37
3.3.2. Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ) 38
3.3.3. Dürtüsel Davranış Ölçeği (UPPS) 39
3.3.4. Fiziksel Sözel Şiddet Davranışı Anketi (ANKET) 41
3.4. Verilerin Analizi 42
4. Bulgular 43
4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri 43
4.1.1. Yaş 43
4.1.2. Eğitim Durumu 43
4.1.3. Medeni Durum 44
4.1.4. Gelir Durumu 45
4.1.5. Suç Öyküsü 45
4.2. Araştırma Soruları 47
4.2.1. Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışının Cinsiyete Göre Dağılımı 47
4.2.2. Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışının Eğitim Seviyesine Göre Analizi 48
4.2.3. Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışı ile Öfke Düzeyi Değişkenleri Arasındaki İlişki 49
4.2.4. Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışı ile Dürtüsellik Değişkenleri Arasındaki İlişki 50
4.2.5. Öfke Düzeyi ile Dürtüsellik Arasındaki İlişki 51
4.2.6. Öfke Düzeyi ile Demografik Özelliklerden Cinsiyet ve Yaş Arasındaki İlişki..... 52
4.2.7. Dürtüsellik ile Demografik Özelliklerden Cinsiyet ve Yaş Arasındaki İlişki..... 52

4.2.8. Korelasyon Tablosu 53

4.3. Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları 54

4.4. Hipotez Testi (AMOS)..... 55

5. Tartışma 58

6. Sonuç 75

7. Özetler (Türkçe, İngilizce) 78

8. Kaynakça 80

9. Ekler 87

EK 1 : Demografik Anket 87

EK 2 : Sürekli Öfke – Öfke Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ) 88

EK 3 : Dürtüsel Davranış Ölçeği (UPPS) 89

EK 4 : Fiziksel Sözel Şiddet Davranışı Anketi (ANKET) 91

10. Özgeçmiş 92

1. GİRİŞ VE AMAÇ

1.1. Giriş

Şiddet davranışı, insanlık tarihinin başından beri olagelmiştir. Günümüzde de toplum ruh sağlığını ve bireyleri sonuçları bakımından oldukça olumsuz etkileyen bir olgudur. Şiddet davranışının sonuçları hukuki olarak da yer bulduğundan ve günümüzde artış gözlendiğinden, pek çok çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Şiddet davranışı, sosyal, kültürel, biyolojik, psikolojik, adli ve felsefik açılardan incelenmesine gerek duyulan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet, uygulayan ve uygulanan üzerinde önemli etkilere sebep verdiği gibi, toplumsal olarak da ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Şenyuva ve Yavuz (2009) yaptıkları araştırmanın sonucunda Türkiye'de fiziksel şiddet olgularına sıklıkla rastlandığını ve fiziksel şiddetin gerek birey gerekse toplum üzerinde ciddi olumsuz etkileri olan bir şiddet biçimi olduğunu bildirmişlerdir. Şiddet davranışının öğrenilen ve kuşaklararası aktarılan tarafı, konuyu pek çok disiplinin odak noktalarından biri haline getirmiştir. Davranışın belirleyicileri ve tetikleyicileri ne kadar anlaşılırsa, oluşturulan çözümlerin etkililiği de o denli artacaktır.

Öfke, temel evrensel duygulardan biridir. Şiddet içeren pek çok olayda esası oluşturan güdüleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. Öfkenin ifade edilmesi, aslında bir yanıttır. Ancak ifade edilme biçimine göre sonuçları vahim ve ağır olabilir.

Dürtüsellik, yine evrenseldir ve önemli bir kişilik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Normal ya da patolojik bireylerin hepsinde, davranışın önemli bir belirleyicisidir. Ödül gecikmesinin tolere edilememesi olarak tanımlanabilir. Dürtüsellikle ilgili olarak yapılan araştırmalar, çoğunlukla beyin kimyası ve engellenmenin işleyişi bakımından değerlendirilmiştir (Logan ve ark., 1997; Güzel Özdemir ve ark., 2012; Wilkowski, 2011; Evenden, 1999).

Bu araştırmada, yukarıdaki üç kavramın ilişkisinin incelenmesi planlanmıştır. Normal popülasyondaki yetişkin bireylerin, fiziksel ve sözel şiddet davranışının, öfke düzeyi ve dürtüsellik ile ilişkisi irdelenerek, demografik özellikler bağlamında bilgiler elde etmek istenmektedir.

Toplumlar bireylerden oluşmaktadır, bireylerarası ilişkilerde olumsuz sonuçlar doğuran davranışlara ilişkin olarak yapılan bu araştırmanın sebep sonuç, aracılık ilişkisi ortaya koyması beklentiler

arasındadır. Bu yolla, istenmeyen davranışların azalmasına veya daha iyimser bir dilekle ortadan kaldırılmasına yarayacak yeni modeller, hipotezler ortaya atılabilir.

1.2. Amaç ve Hipotez

Araştırmanın amacı fiziksel ve sözel şiddet davranışı ile öfke düzeyi ve dürtüsellik arasındaki ilişkinin irdelenmesidir.

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir:

1. Dürtüsellik ve şiddet davranışı arasında; dürtüselliği oluşturan alt ölçeklerden sıkışıklık, heyecan arama, ve sebatsızlık arttıkça şiddet (fiziksel ve sözel) davranışı artar, tasarlama eksikliği arttıkça şiddet (fiziksel ve sözel) davranışı azalır.
2. Öfke ile şiddet davranışı arasında; öfkenin alt ölçeklerinden sürekli öfke, öfke dışa vurumu ve öfke içe vurumu arttıkça şiddet (fiziksel ve sözel) davranışı artar, öfke kontrolü arttıkça şiddet (fiziksel ve sözel) davranışı azalır.
3. Dürtüsellik ile öfkenin alt ölçekleri arasında ilişki vardır.
   - 3.a. Dürtüselliğin sıkışıklık alt ölçekleri ile öfkenin sürekli öfke, öfke dışa vurumu ve öfke içe vurumu alt ölçekleri arasında pozitif, öfke kontrolü alt ölçekleri ile arasında negatif ilişki vardır.
   - 3.b. Dürtüselliğin heyecan arama alt ölçekleri ile öfkenin sürekli öfke, öfke dışa vurumu öfke içe vurumu alt ölçekleri arasında pozitif, öfke kontrolü alt ölçekleri ile arasında negatif ilişki vardır.
   - 3.c. Dürtüselliğin tasarlama eksikliği alt ölçekleri ile öfkenin öfke içe vurumu ve öfke kontrolü alt ölçekleri arasında pozitif, sürekli öfke ve öfke dışa vurumu alt ölçekleri arasında negatif ilişki vardır.
   - 3.d. Dürtüselliğin sebatsızlık alt ölçeği ile öfkenin sürekli öfke ve öfke kontrolü alt ölçekleri arasında pozitif, öfke dışa vurumu ve öfke içe vurumu alt ölçekleri arasında negatif ilişki vardır.
4. Şiddet davranışı (fiziksel ve sözel) ile öfke (sürekli öfke, öfke dışa vurumu, öfke içe vurumu, öfke kotrolü) ve dürtüsellik (sıkışıklık, heyecan arama, tasarlama eksikliği, sebatsızlık) arasında, öfkenin aracılık etkisi yaptığı, anlamlı bir ilişki vardır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Şiddet

2.1.1. Şiddetin Tanımı

Şiddet, etimolojik olarak dilimize Arapça'dan geçmiştir, Güleç ve arkadaşlarının (2012) aktardığına göre Şemsettin Sami'nin Kamus-ı Türki adlı eserinde , sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma olarak geçmektedir.

Şiddet, TDK (1988) sözlüğünde, 'bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğinlik, sertlik. Hız, duygu veya davranımda aşırılık. Karşıt görüşte olanlara, inandırma veya uzlaştırma yerine kaba kuvvet kullanma' olarak tanımlanmıştır.

Şiddet kavramı, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun, İkinci Kısım' ını oluşturan Kişilere Karşı Suçlar başlığı altında, Hayata Karşı Suçlar, Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar, Hürriyete Karşı suçlar, Cinsel Suçlar bölümlerinde, suç teşkil etmesi ve/veya nitelikli hal oluşturması bakımından yer bulmaktadır (Şahin ve ark., 2011).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (2002) ya göre şiddet, "bireyin kendisine, başkasına, belirli bir topluluk veya gruba yönelik yaralama, ölüm, fiziksel zarar, bazı gelişim bozuklukları veya yoksunluk ile sonuçlanabilen, tehdit ya da fiziksel zor kullanma" olarak tanımlamıştır. WHO şiddet tiplerini 3'e ayırmaktadır:

1. Bireyin kendisine yönelik şiddet
    - 1.1. İntihar davranışı
    - 1.2. Bireyin kendine yönelik kötüye kullanım davranışları (kendini yaralama gibi)
2. Kişilerarası şiddet
    - 2.1. Aile ve yakın ilişkideki eş (kendi içinde çocuk, eş ve yaşlı olarak ayrılır)
    - 2.2. Topluluk şiddeti (kendi içinde tanıdık ve yabancı olarak ayrılır)
3. Toplu (kollektif) şiddet
    - 3.1. Sosyal
    - 3.2. Politik
    - 3.3. Ekonomik

WHO (2002) raporunda şiddet hareketlerinin doğasında dört özellik belirlemiştir. Fiziksel, cinsel, psikolojik, yoksun bırakma ya da yok sayma.

Michaux'un şiddet tanımı genel olarak kabul görmüş bir tanımdır. Ona göre; "Karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya bir kaçı doğrudan veya dolaylı, toplum ya da dağınık olarak diğerlerinin veya bir kaçının bedensel bütünlüğüne veya törel (ahlaki, manevi) bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve kültürel değerlerine oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa orada şiddet vardır" (Akt. Gümüş, 2006).

Michaud'a (1994) göre şiddetin yoğunluğunu görebilmemizi (sağlıklı rakamlara ulaşılabilmesini) engelleyen üç sorun vardır: (1) Tanım sorunu yani kurumsal ve hukuksal norm içinde neyin şiddet olduğu, (2) kayıt ve istatistiklerin tutulmamış olması, (3) daha esaslı bir sorun da şiddetin tanımı, takibi, kaydı ve denetiminin yansız olmaması (Akt. Gümüş, 2006).

Sıkça kullanılan bir diğer tanıma göre şiddet, uygulayıcısı tarafından bilinçli olarak karşıdaki kişiye ya da kişilere, kurum ya da kuruluşlara hatta canlı diğer varlıklara (bitki örtüsü, hayvanlar, yaşam kaynakları vb.) çeşitli amaçlar adına çıkar elde etmek, onlara karşı üstünlük ya da hakimiyet kurmak, istenilen sonuçların elde edilmesini sağlamak, saygınlık ya da ilgi görmek, kısacası maddi ve manevi çıkar ve menfaatlerin elde edilmesini sağlamak amacı ile yapılan bir davranış türüdür (Tekin, 2011).

Şiddetin tarihi, değinmek için bile olsa, bu araştırmanın konusunu aşan oldukça karmaşık bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak şiddet, insanlık tarihinin başında, dinler tarihinde ve mitolojide bile karşımıza çıkar. Berktay, şiddetin, organik hayatta hayvan topluluklarında bile olduğunu söylemektedir (Kuyaş ve ark., 1996).

Etik felsefecisi Emanuel Levinas'a göre şiddet çok daha geniştir. O, şiddeti kişileri yaralamaktan ya da öldürerek varlığına son vermekten öte, asıl olarak onların süreklikliğini bozmak, onlara kendilerini tanıyamaz hale gelecekleri rolleri oynatmak, kişilerin kendilerini tanıyamaz hale gelmelerini sağlayacak bir yabancılaşmayı devreye sokmak, kişilerin yalnızca bağlılıklarına değil, kendi törelerine ihanet etmelerini sağlamak, onlara kendi eylemliklerini kendilerinin imha etmesini sağlama rolünü oynatmak ya da basbayağı şiddet olarak tanımlamaktadır (İstanbul'da Şiddet ve Şiddetin Sosylojik Arka Planı, 2008).

2.1.2. Şiddetin Türleri

Şiddet, türleri ve sonuçları bakımından ele alındığında genişleyen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet; kişi, kişiler, kurum veya kuruluşlar tarafından uygulanabilir. Amaç; maddi ve/veya manevi olarak çıkar sağlamak, üstünlük sağlamak, hakimiyet kurmak, istenen hal ve hareketlerin ortaya çıkmasını sağlamak olabilir. Yine benzer amaçlarla, bir bireye, çocuğa, topluluğa, kuruma, kuruluşa, diğer canlılara veya milletlere uygulanabilir. Ancak sonuçlar, şiddet uygulananın özgürlüğünü, haklarını, irade ve isteğini ve bazen yaşamını tehdit eder, hatta ortadan kaldırabilir.

Şiddetin tanımını yapmak ve türlerini ortaya koymak, eylemin kendisi, uygulayıcısı, mağduru, süresi ve şekli gözönüne alınarak ayrı ayrı yapılabileceğinden kolay değildir ve net bir ayırım getirmek zordur. Şiddet, hukukçuların, ruh sağlığı çalışanlarının, toplumbilimcilerin, iktidarların ve felsefecilerin ilgi alanına girmektedir. Dolayısıyla her alanın kuramcıları tarafından yapılmış tanımlar ve ayrımlar mevcuttur.

Ünsal (1996), şiddeti özel ve kollektif olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Onlar da kendi içlerinde aşağıdaki gibi ayrılırlar. Bu ayırımdaki tüm sözedilen eylemler, günümüz devletinde şiddet suçu olarak kabul edilmiş eylemlerdir.

1. Özel Şiddet

Cürümsel şiddet

- Ölümcül (cinayet, suikast, zehirleme, idam vb.)
- Bedensel (isteyerek darp ve yaralama)
- Cinsel (ırza geçme)

Cürümsel olmayan şiddet

- İntihar (intihar ve intihar teşebbüsü)
- Kaza (trafik kazası dahil)

2. Kollektif Şiddet

Grup şiddeti

- Grubun bireylere karşı (terör, medya terörü)
- Grubun kendi içinde şiddeti (aşiret kavgası, toplu intihar,örgüt kavgası)
- Grubun karşı gruba şiddeti (terör, başkaldırı, sokak çatışması, iç savaş, genel grev, gerilla savaşı, ihtilal)

Devlet şiddeti (İktidarın birey ve gruplara karşı şiddeti)

- Devlet terörü (insan hakları ihlalleri, baskı, tek yanlı propaganda,soykırım, ırk ayrımı)
- Endüstriyel şiddet (iş kazalarının sıklığı, çalışma koşullarının sağlıksızlığı, yetersiz sağlık ve güvenlik koşulları, aşırı gürültü, tehlikeli işyeri-atom santrali, vb.

Uluslararası şiddet

- Savaş

Örneğin Gümüş'e göre (2006) şiddet türlerişöyle ayırılabilir:

1. Güç, Kuvvet ve Şiddet
2. Egemenlik, İktidar, Nüfuz ve Şiddet
3. Düzen, Otorite, Devlet, Yasa, Rıza ve Şiddet (Meşru-Yasal Şiddet)
4. Memurluk, Gardiyanlık, Polislik, Askerlik ve Öğretmenlik (Terfi-Rütbe)
5. Devletler ve Büyük Gruplar Arası Şiddet: Savaş, Fetih, Soykırım ve Kolonializm
6. Fanatizm, Radikalizm, Ekstremizm, Terörizm (Gayrimeşru- Yasadışı Şiddet)
7. Bireysel ve Örgütlü Şiddet (Mafya, Çete)
8. Araçsal, Duygusal ve Düşmanca Şiddet: Elde Etme, Savunma, Öfke, Kızgınlık, Düşmanlık
9. Avcılık-Balıkçılık, Hayvanlara veya Başka Nesnelere Yönelik Şiddet: Av ve Kurban
10. Kendine Yönelik Şiddet (Çilecilik, Kahramanlık, İntihar, Ötenazi)
11. Dolaylı Şiddet: Zorlama ve Stress (Engelleme, Yoksun Bırakma, Dışlama, Ayrımcılık)
12. Dolaylı Şiddet: Sembolik Şiddet (Töre, Ahlaki Şiddet, Kültürel-Normatif Şiddet, İdeolojik Şiddet, Medya)
13. Kötü Muamele (Psikoterör/ Mobbing)
14. Küfür, Kavga ve Gündelik Şiddet (Konvansiyonel Şiddet)
15. Dayak
16. Taciz
17. İşkence, İnfaz, Linç, İdam (Düşünce Soykırımı)

Şiddet, pek çok bakımdan ele alınabileceği gibi psikopatolojik bir durumun sonucu olarak da ortaya çıkabilir. Bu araştırmada fiziksel ve sözel şiddet ele alınacaktır. Normal yetişkin popülasyonda, fiziksel ve sözel şiddet davranışının, dürtüsellik ve öfke düzeyi ile ilişkisine bakılması planlanmıştır.

Fiziksel şiddet; yumruklama, tokat atma, vurma, ısırma, çimdikleme, tekmeleme, saç çekme, itip kakma, yakma, boğazını sıkma, bir aletle vurma gibi eylemlerle ortaya çıkan ve uygulanan kişide fiziksel ve ruhsal hasara yol açan bir şiddet türü olarak tanımlanabilir. İnsanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edimdir.

Sözel şiddet ise, yıkıcı eleştiri, bağırma, alay etme, suçlama ve isim takma gibi davranışlarla ortaya çıkan, uygulanan bireyde psikolojik hasar ve/veya yıkıma yol açan bir şiddet türüdür.

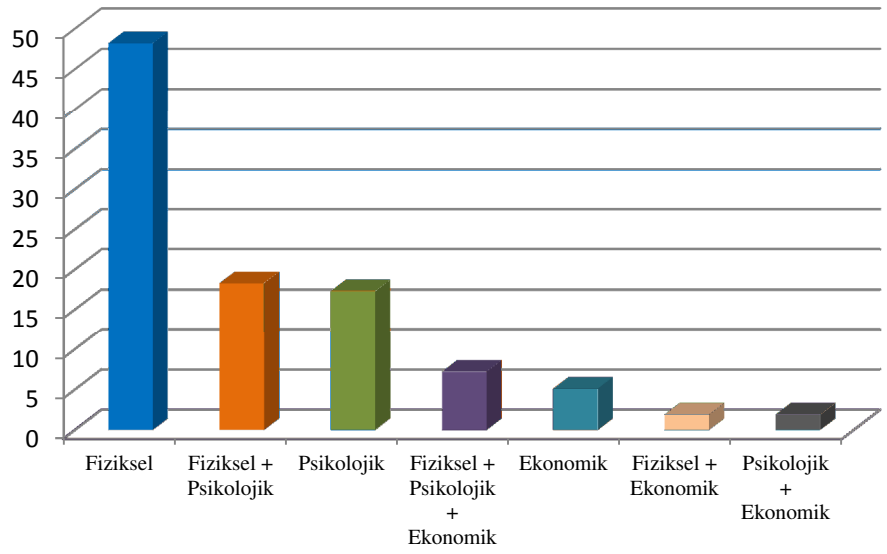
2.1.3. İstanbul'da Sayılarla Şiddet

Türkiye'de ilgili alan taraması yapıldığında şiddet konulu pekçok araştırmanın yapıldığı görülmektedir.

Yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğunun, son zamanlardaki artışından dolayı, aile içi şiddet ve özellikle kadına şiddet konularında olduğu söylenebilir. Bu konuda etraflı araştırmalara rastlamak mümkündür (Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması vd.). Türkiye'de yapılmış etraflı araştırmalardan biri, Genar tarafından yapılmış İstanbul'da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı (2008) isimli rapordur. Araştırma, İstanbul'da yaşayan katılımcılardan oluşan 2150 kişlik bir örneklem grubu ile yapılmıştır. Örneklemde hükümlüler ve sokak çocukları da yer almaktadır. Bireylerin şiddet tanımlarının da yer bulduğu araştırma verilerine göre, İstanbul'da şiddet %9,6 lık bir oranla sorunlar listesinde 5. sırada yer almıştır. Şiddete maruz kalanların maruz kaldıkları şiddet türlerine ait veriler Şekil 1'de gösterilmiştir.

Buna göre, bireylerin evde, işyerinde, okulda, sokakta veya başka bir yerde fiziksel, psikolojik, veya ekonomik şiddete maruz kalma oranları %21,8 (469 kişi) olarak bulunmuştur. Şiddete maruz kalanların maruz kaldıklarışiddet türlerine bakıldığında, bunların %48,2 oranında, neredeyse yarısının fiziksel şiddete maruz kaldıkları bulunmuştur.

Şekil 1 : Şiddete maruz kalan bireylerin maruz kaldıkları şiddet türleri (%), s.20 (Genar, İstanbul'da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı, 2008)

Fiziksel şiddete maruz kalanların en çok maruz kaldıkları fiziksel şiddet türünün %54,4 lük bir oranla dövme olduğu saptanmıştır.

Bu araştırmadaki sözel şiddet kavramına, sözkonusu araştırmada psikolojik şiddet kavramı denk gelmektedir. Psikolojik şiddete maruz kalan bireylerin en çok maruz kaldıkları psikolojik şiddet türü ise %28,6 lık bir oranla bağırma ve %28,4 lük bir oranlahakaret etme olduğu görülmektedir.

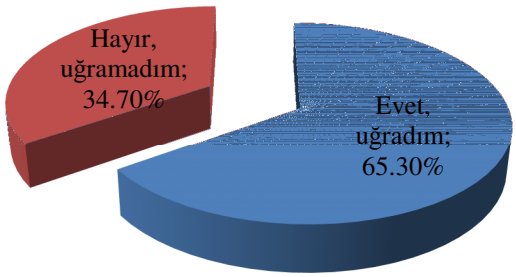
Tablo I : Fiziksel şiddete maruz kalan bireylerin maruz kaldıkları fiziksel şiddet türü(Genar, İstanbul'da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı, 2008)

Baz : 355 kişi	**Sayı**	**Cevapların yüzdesi**	**Deneklerin yüzdesi ***
Dövme	230	54,4	64,8
Tokat Atma	112	26,5	31,5
Yaralama	37	8,7	10,4
Taciz	20	4,7	5,6
Kapkaç/gasp/hırsızlık	14	3,3	3,9
El hareketi	1	0,2	0,3
Silahlı çatışma	1	0,2	0,3
İtme	1	0,2	0,3
Yakma	1	0,2	0,3
Bıçak çekme	1	0,2	0,3
Silah çekme	1	0,2	0,3
Cevap yok	4	0,9	1,1
	423	100	119,2

* Birden çok cevap alınmıştır

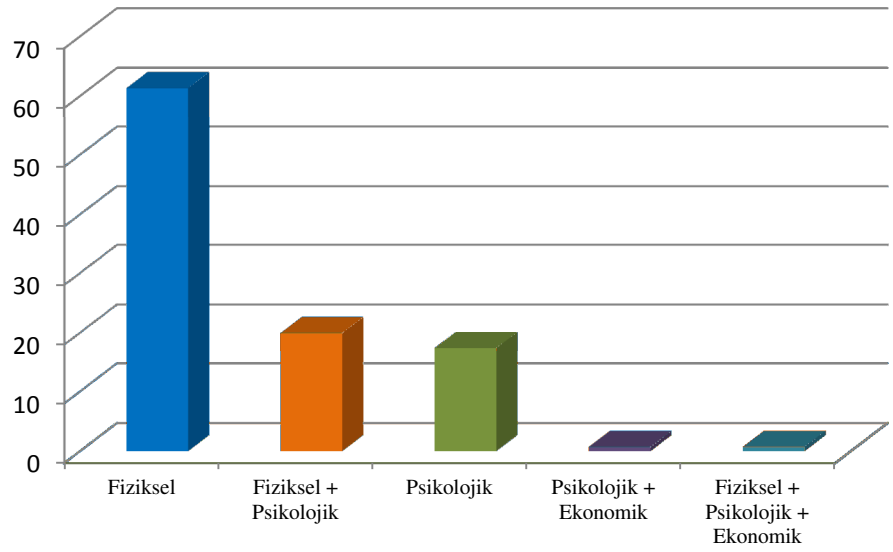
Genar'ın araştırmasındaki, 'uygulanan şiddet nedeni ile zarara uğradınız mı' sorusuna, evet uğradım şeklinde cevap verenlerin yüzdesi 65,3 lük yüksek bir orandadır.

Şekil 2 : Şiddete maruz kalan bireylerin uğradıkları şiddet dolayısıyla herhangi bir zarara uğrama durumları (%) (Genar, İstanbul'da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı, 2008)

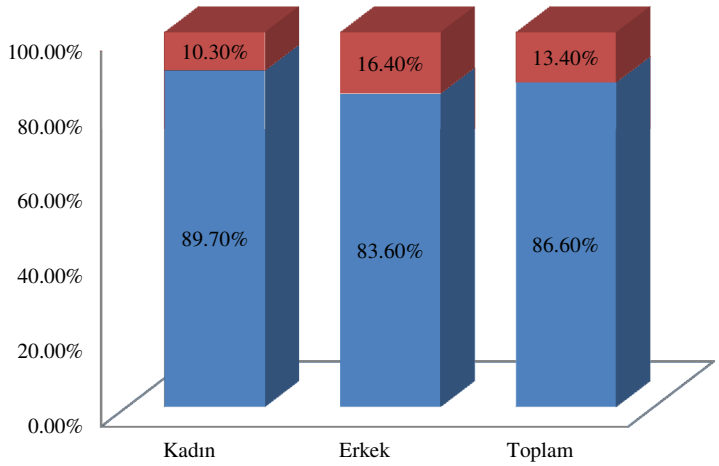
Şiddet uyguladığını belirten bireylerin uyguladıkları şiddet türleri içinde, fiziksel şiddet %61,3 lük bir yüzdeye sahiptir. İkinci sırayı %19,9 ile fiziksel + psikolojik şiddet, üçüncü sırayı ise %17,4 lük bir oranla sadece psikolojik şiddet almaktadır.

Şekil 3 : Şiddet uyguladığını belirten bireylerin uyguladıkları şiddet türleri (%) (Genar, İstanbul'da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı, 2008)

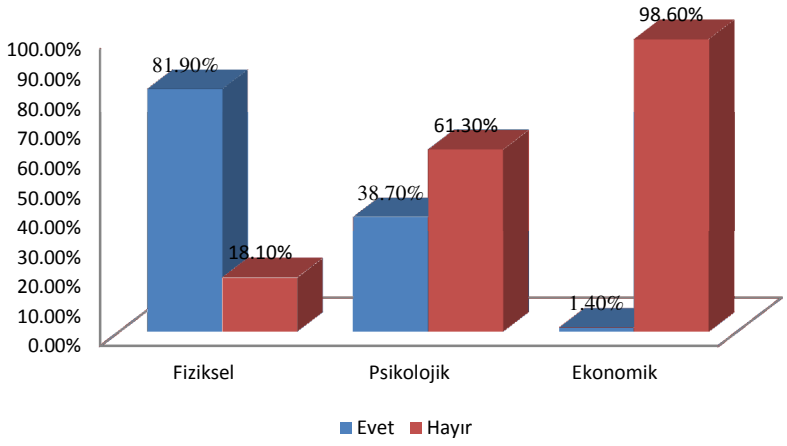
Cinsiyete göre bireylerin çocukluk dönemleri hariç evde, işyerinde, okulda, sokakta veya başka bir yerde herhangi birine fiziksel, psikolojik veya ekonomik şiddet uygulama yüzdelerine bakıldığında ise, erkekler %16,4 ile kadınlar %10,3 ile ifade edilmektedir. Toplamda oran %13,4 olarak belirtilmiştir.

Şekil 4 : Cinsiyete göre bireylerin çocukluk dönemleri hariç evde, işyerinde, okulda, sokakta veya başka bir yerde herhangi birine fiziksel, psikolojik veya ekonomik şiddet uygulama durumları (%) (Genar, İstanbul'da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı, 2008)

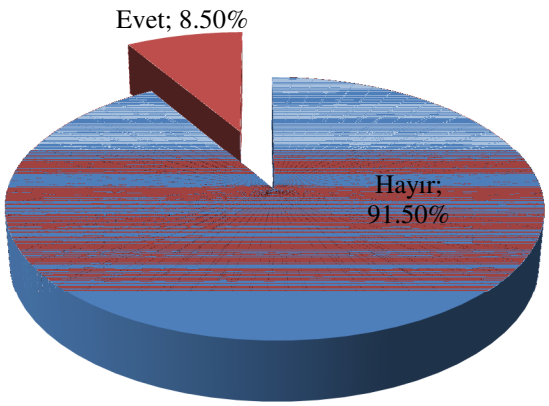
Şiddet uyguladığını belirten bireylerin uyguladıkları şidedet türlerine bakıldığında oranlar aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

Şekil 5 : Şiddet uyguladığını belirten bireylerin uyguladıkları şidedet türleri (%) (Genar, İstanbul'da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı, 2008)

Araştırmada adli sonuçlara da bakılmış ve herhangi birine şiddet uyguladığını belirten bireylerin (287 kişi), uyguladıkları şiddet dolayısıyla adli bir ceza alma durumlarının yüzdesi evet diyenler için %8,5, hayır diyenler için %91,5 olarak saptanmıştır.

Şekil 6 : Herhangi birine şiddet uyguladığını belirten bireylerin uyguladıkları şiddet dolayısıyla adli bir ceza alma durumları (%) (Genar, İstanbul'da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı, 2008)

Bir diğer etraflı araştırma Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmüş olan Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet (2009) araştırmasıdır.

Bu araştırmaya göre de fiziksel şiddet en çok uygulanan ve en fazla mağduru olan şiddet türüdür. Araştırma özellikle kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetle ilgilendiğinden sonuçları burada daha ayrıntılı şekilde verilmeyecektir. Ancak her 100 evlenmiş kadından 37sinin yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığı, ülke genelinde evlenmiş kadınların %44 ünün duygusal ,istismar veye duygusal şiddete maruz kaldığı sonuçları çarpıcıdır.

2.1.4. Şiddet Dürtüsellik İlişkisi

Özmen'in (2006) aktardığına göre, Bemak ve Keys (2000), gençlerdeki şiddet ve saldırganlık üzerine yaptıkları araştırmalarında, şiddet davranışının kaynaklarındaki etkenlerin başında, bireysel ve kişilik eğilimlerini (düşüncesizce hareket etme, empati yetersizliği) göstermişlerdir. Burada değinilen düşüncesizce hareket etme ve empati yetersizliğinin dürtüsellik tanımlarındaki ve kuramlarındaki özelliklerle örtüştüğü görülmektedir.

Dilbaz (1999), Şiddet Riskinin Değerlendirilmesi ve Saldırgan Hastaya Yaklaşım isimli makalesinde, dürtüsellikle saldırganlığı ve şiddet göstermeyi ilişkilendirmiş, saldırgan davranışın tanı ağacı'nda dürtüsellik ve/veya dürtü kontrol bozukluğuna yer vermiştir.

Öner ve arkadaşlarının (2013) yaptığı araştırmaya göre, uyguladıkları ölçekte bir dürtüsellik belirtisi bildiren ergenlerde hiç dürtüsellik belirtisi bildirmeyenlere göre fiziksel şiddet uygulama riski 2,3 kat artmışken, iki dürtüsellik belirtisi bildirenlerde risk 5,1, üç dürtüsellik belirtisi bildirenlerde ise 11,7 kat artmaktadır.

Retz ve arkadaşlarının (2004) çalışmasında yetişkin tip DEHB belirtilerini karşılayan 28 erkek mahkum ve bu belirtileri karşılamayan 37 erkek mahkum psikopatolojik örüntüleri bağlamında karşılaştırılmıştır. İki grubun duygusal problemler, problemleri içselleştirme-dışsallaştırma, nevrotik kişilik özellikleri ve uyumsuz davranışlar alt boyutlarında birbirinden farklılaştığı bulunmuştur (Akt. Yazıhan Torun ve ark., 2009).

Dürtüselliğin, şiddet içeren davranışlar gösterme ve şiddete maruz kalma ile ilişkili olduğunu gösteren araştırmalar vardır (Gullo ve Dawe 2008, Tarter ve ark. 2007, von Knorring ve ark. 1987, Sher ve Trull 1994, Moeller ve ark. 2001b, Allen ve ark. 1998, vonDiemen ve ark. 2008, Masse ve Tremblay 1997, Biederman ve ark. 2006) (Akt. Öner ve ark., 2012).

2.1.5. Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) Şiddet

Aşağıda, 26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre fiziksel ve sözel şiddet davranışı gösteren bireylere karşı uygulanacak cezai müeyyidelere bazı örnekler verilmiştir.

1. Uluslararası suçlar- Soykırım ve İnsanlığa karşı suçlar-Soykırım –**Madde 76**-(1) Bir planın icrası suretiyle, milli, etnik, ırki veya dini bir grubun tamamen veya kısmen yokedilmesi maksadıyla, bu grupların üyelerine karşı aşağıdaki fiillerden birinin işlenmesi, soykırım suçunu oluşturur:
   a) Kasten öldürme.
   b) Kişilerin bedensel veya ruhsal bütünlüklerine ağır zarar verme.
   c) Grubun, tamamen veya kısmen yokedilmesi sonucunu doğuracak koşullarda yaşamaya zorlanması ...
2. İnsanlığa karşı suçlar- **Madde 77**-(1) Aşağıdaki fiillerin, siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenmesi, insanlığa karşı suç oluşturur:
   a) Kasten öldürme.

b) Kasten yaralama.

c) İşkence, eziyet veya köleleştirme...

3. Kişilere karşı suçlar, Hayata karşı suçlar- Kasten öldürme-**Madde 81**-(1) Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır...
4. Vücut dokunulmazlığına karşı suçlar- kasten yaralama- **Madde 86**-(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır...
5. İşkence ve eziyet-İşkence-**Madde 94**-(1) Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur...
6. Hürriyete Karşı Suçlar-Cebir- **Madde 108**-(1) Bir şeyi yapması veya yapmaması ya da kendisinin yapmasına müsaade etmesi için bir kişiye karşı cebir kullanılması halinde, kasten yaralama suçundan verilecek ceza üçte birinden yarısına kadar artırılarak hükmolunur.
7. Şerefe Karşı Suçlar-Hakaret-**Madde125**-(1) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/15 md.) Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir (Şahin ve ark., 2011).

Yukarıdaki maddelere bakıldığında, özellikle ilk beş örneğin fiziksel şiddet davranışının en uç noktası olan öldürmeyi de kapsayan şekilde, fiziksel şiddet uygulayanlara verilecek cezalarla ilgili maddeler olduğu görülmektedir. 6. örnek, yine bir fiziksel şiddet davranışı sonucu ortaya çıkabilecek yaralamayı ve cebiri hürriyete karşı suçlar kapsamında ele almaktadır. 7. örneğin ise bir sözel şiddet davranışı olan hakaret suçu ile ilgili olduğu görülmektedir.

Resmi Gazete Tarihi: 01.03.2008, Resmi Gazete Sayısı: 26803 olan ‘Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik’in İkinci Bölüm, Aile İçi Şiddet, Şikâyet, İhbar ve Tedbirler kısmı, Aile içi şiddet, şikâyet ve ihbar başlığı, 5. Maddeye bakıldığında, uygulanan şiddetin

fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik olarak ayrıldığı ve hepsinin de kapsandığı görülmektedir.

Madde 5 – (1) Aile bireylerinden biri fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanması muhtemel olan, bu tip hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik nitelikte şiddet içeren davranışa maruz kalmaları hâlinde, şikâyet ve ihbar mercilerine müracaat etmek suretiyle tedbir talebinde bulunabilir (www.mevzuat.gov.tr).

Ailenin korunması kanunu , kadına karşı şiddetin ve aile içi şiddetin önlenmesi kapsamındaki artan çalışmalardan dolayı, şiddet davranışı gösteren bireylere karşı, alınacak tedbirler bakımından daha ayrıntılıdır.

Benzer bir şekilde çocuk hakları ve çocuğun korunmasına ilişkin mevzuat da konunun artan önemine göre uygun çalışma ve düzeltmeleri içermektedir. 2005'te yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanunu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kurulan komisyonun çalışmaları (2006), Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullardaki şiddeti önlemekle ilgili çalışmaları (2006), bu alandaki ihtiyacın karşılanmasına yönelik çalışmalar arasında gösterilebilir (Akt. Tekin, 2011).

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995) verilerine göre, Türkiye'de, ailelerin %34'ünde fiziksel şiddet, %53'ünde sözel şiddet olduğu, çocukların %46'sının fiziksel şiddete uğradığı belirtilmiştir (Akt. Vahip ve Doğanavşargil, 2006).

Vahip ve Doğanavşargil'in (2006) aile içi fiziksel şiddet ve kadın hastalar konusunda 100 kadın hasta ile yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre, hastaların %63'ünün çocukluğunda fiziksel şiddet gördüğü, %62'sinin eşinden şiddet gördüğü, %42'sinin hem çocukluğunda hem evliliğinde şiddet gördüğü ortaya konmuştur. Ayrıca çalışmanın dikkat çekici sonuçlarından biri, aile içi şiddete maruz kalma ile kendi çocuğuna şiddet uygulama arasındaki anlamlı ilişkidir.

Ayrancı ve arkadaşları (2002), Eskişehir'de birincibasamak sağlık hizmeti veren kurumlarda yaptıkları araştırmada, katılımcı kadınların %36.4'ünün fiziksel şiddetten yakındığını, %71.4'ünün geçmişteki ya da şimdiki gebelik döneminde ruhsal, sözel, fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kaldığını saptamışlardır.

2.2. Öfke

2.2.1. Öfkenin Tanımı

Öfke en sıklıkla ortaya çıkan duygulardan biridir (Akt. Digiuseppe ve Tafrate, 2001; Scherer ve Wallbott, 1994). Öfke, evrensel bir duygudur. Öfke, herkesin yaşadığı, ancak ifade edilme biçimi ve yolaçtığı sonuçlar bakımından, insanları, hem yaşayanlar ve hem de maruz kalanlar adına etkileyen önemli bir olgudur. İnsanların öfke yaşantısı, her zaman öfkenin uygun bir şekilde ifade edilmesi ile sonuçlanmayabilir.

Öfke, Psikoloji Sözlüğü'ndeki (Budak, 2003) tanımına göre, "Engellenme, saldırıya uğrama, tehdit edilme, yoksun bırakılma, kısıtlanma, vb. gibi durumlarda hissedilen ve genellikle neden olan şeye veya kişiye yönelik şu veya bu şekilde saldırgan davranışlarla sonuçlanabilen oldukça yoğun, negatif bir duygu" olarak geçmektedir.

Öfke, hoş olmayan bir duygu ve öznel olarak yüksek uyarılmışlık ve huzursuzlukla deneyimlenen içsel oluşumdur (Novaco, 1994, 2000). Duygu terimi kollektiftir ve reaksiyon örüntülerinin öznel/duygulanımsal, bilişsel, fizyolojik/uyarımsal ve ifadesel/amaç odaklı çoklu bileşenlerini kapsamaktadır (Plutchik, 1984). Duygular, duygulanımdan (afekt) göreceli olarak kısa olmalarıyla ve duygu durumdan (mood) daha yaygın ve sürdürülebilir olmalarıyla ayrılırlar (Borod, 1999) (Akt. Lindqvist, 2004).

Lazarus'a (1991) göre öfke, bunu deneyimleyen kişilere olan etkilerinin yanısıra sosyal ilişkilere olan derin etkisi de dikkate alındığında, en güçlü duygulardan biridir. İnsanoğlunda, öfkeyi oluşturan, sürdüren ve düzenleyen sosyal normlar ve gelenekler dikkat çekici derecede karmaşık ve nazik olmanın yanısıra, temel ve kuvvetli de olabilir.

Lazarus (1991), 1950 ler ve 1960 lar boyunca öfkenin, engellenme veya tehdite bir yanıt olarak ortaya çıkan saldırganlığın motivasyonu olarak ele alındığından bahsetmektedir. O günlerde öfkeden ziyade saldırganlık üzerinde çalışıldığını söylemektedir. Bilimsel literatürde öfkenin son zamanlarda üzerinde çalışılan bir olgu olarak karşımıza çıktığını başka araştırmalar da desteklemektedir. (Deffenbacher ve Stark, 1992; Deffenbacher, Thwaites, Wallace ve Oetting, 1994; DiGiuseppe,1999; Sharkin, 1988). Yapılan araştırmalar öfkenin diğer duygular ve özellikle de depresyon ve anksiyete kadar ilgi

çekmediğini itiraf etmektedirler (Deffenbacher ve Stark, 1992; Deffenbacher, Thwaites, Wallace ve Oetting, 1994) (Akt. Schmitz, 2005).

Pek çok kuramcı, öfkenin engellenme/hayal kırıklığı ve rahatsızlık ile şiddetli öfke arasında geniş bir skalada olduğu konusunda hemfikirdir. Dutton ve arkadaşları , hissedilenleri 'öfke altı' (engellenme, rahatsızlık, huzursuzluk) ve 'öfke' olarak ayırmışlardır (Akt. Potegal ve ark., 2010).

Öfke yaşantısının, fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik bileşenleri vardır. Öfkenin ifade edilmesi, dışa vurulması, insanların kalıtımsal/biyolojik özelliklerine, içinde bulundukları psikolojik, duygusal duruma, kişiliğe, kültüre, yaşa ve cinsiyete göre farklılıklar gösterir. Tüm bu yönlerinden dolayı, bir duygu olarak öfke, öfke kuramları ve öfke kontrolü, uzun zamandır kuramcılar tarafından etraflıca ele alınma ihtiyacı duyulan konulardan biridir.

Öfkeyle ilgili kuramlara bakıldığında, duygularla ilgili olarak yapılan öncül ayrıntılı çalışmalar olarak James-Lang kuramı ve Cannon-Bard kuramı karşımıza çıkmaktadır.

James (1884), 'Duygu Nedir?' isimli makalesinde, duyguların uygun başlatıcılar karşısındaki deneyimler sonucunda oluşan bir dizi bedensel değişiklik yanıtından daha fazla birşey olmadığını söylemiştir. Örneğin ormanda bir ayıyla karşılaştığımız zaman, durum ayıdan korkarız ve koşarak kaçarız şeklinde değildir, ayıdan kaçarak uzaklaşmak, bizim, içinde koşarak uzaklaşmak korkudur'u barındıran ayı ile ilgili algımızı ve vücudumuzdaki değişiklikleri deneyimlememizi doğrudan takip eder. Farklı vücut değişikliği örüntüleri farklı duygular olarak kodlanmıştır ve vücuttaki bu değişiklikler duygu olarak algılanır. Buna paralel olarak Lange (1885), James'in görüşüne benzer bir bakışla James-Lange duygu teorisini geliştirmiştir (Akt. Dalgleish ve ark., 2009). Kısaca, James-Lang vücut tepkisi kuramı, dış uyaranların vücutta geri beslemeler yaratan, bireyin sonradan bir duygu olarak tanıdığı otonomik fizyolojik tepkileri ürettiğini söyler (Akt. McDermott, 2002). Çevresel uyaranlar fizyolojik tepkileri başlatır, tepkilerin farkedilmesi duyguları (öfke, korku vs.) doğurur. Kurama göre davranış duygudan öncedir. Farklı duyguların faklı fizyolojik/bedensel tepkileri olduğu ve ortaya konan tepkiye göre duygunun meydana geldiği savunulmaktadır (Akt. Özmen, 2006).

Cannon-Bard'ın (1927,1929) merkezi sinir süreçleri kuramı, James-Lang kuramına bir yanıt olarak gelişmiştir. Bu kuram, dış uyaranların eş zamanlı fiziksel ve duygusal etkilere sahip olduğunu savunur.

Cannon –Bard, dış uyaran ve duygu yanıtının varlığı olan çıktı arasında beynin aracılık yapmasına ihtiyaç olduğunu tartışmışlardır. Cannon (1927,1931), otonom hareketlerin farklı duygusal durumları ayırdetmekteki yetersizliği, vücut değişikliklerinin duyguyu oluşturmak için çok yavaş olduğu ve hayvan deneylerindeki viscerayı cerrahi yöntemlerle beyinden ayırmak şeklindeki müdahalenin duygusal davranışı zedelemediği gibi gerekçelerle, James-Lang teorisini tamamlanmamış olarak görmüştür (Akt. Dalgleish ve ark., 2009). Bu sebeple, duyguyu ortaya çıkaran uyaranın iki eş zamanlı etkisi olduğunu söylerler; birincisi Sempatik Sinir Sistemi aracılığıyla vücutta oluşanlar ve ikincisi, duygunun korteks yoluyla başlattığı bilişsel deneyimler (Akt. Delgleish, 2005; Akt. McDermott, 2002).

MacLean (1970), beynin üçlü bir mimari yapı gibi üç interaktif sistemden oluştuğunu görmüştür. Birincisi, striatal kompleks ve basal ganglianın iş gördüğü, saldırganlık ve korku gibi ilkel duyguların oturduğu 'eski'(ancient) sürüngen beyindir. İkincisi yine ilkel sürüngen beynin duygusal tepkilerini (örneğin agresyon) sosyal duygular için de ayrıntılandıran 'eski' (old) memeli beyni (visceral beyin) idi. Bu beyin sistemi hipotalamus, talamus, hipokampüs, singulat korteks ve en önemlisi amigdala ve prefrontal korteks gibi anahtar bileşenleri birleştirmekteydi. Üçüncüsü ise 'yeni' memeli beyni idi. Bu beyin öncelikle, duygunun biliş ile ara yüzünü oluşturan ve diğer sistemlerden kaynaklanan duygusal tepkileri kontrol eden yeni korteksden oluşmaktaydı. MacLean'in anahtar önerisine göre, duygu deneyimleri dünyadan gelen duyularla bedendeki bilgilerin entegrasyonunu içermektedir. Ona göre dış dünyadaki olaylar vücuttaki değişikleri başlatmaktaydı. McLean, böyle bir entegrasyonun visceral beynin ve özellikle de hipokampüsün bir fonksiyonu olduğunu önermekteydi. McLean daha sonra bu devreyi, ilk olarak Broca (1878) tarafından kullanılan 'limbik sistem' terimi ile tanımladı. Limbik sistem, günümüzdeki 'duygusal beyin' (emotional brain) konseptindeki baskın kavramdır (Akt. Dalgleish ve ark., 2009).

Öfke, ayrıca yoğunluğu, sıklığı, süreci, sebepleri ve işlevi bakımından da tanımlanabilir . Öfkenin tanımlanmasında ikili iki kavramın anlaşılması önemlidir, *öfke dışa'*ya karşı *öfke içe* ve *sürekli öfke'*ye karşı *durumluk öfke* . Bunlardan öfke dışa ve öfke içe'ye bakıldığında her ikisinin de doğal ifadede olduğu görülmektedir. Mikulincer'e (1998) göre öfke dışa, bireyin başkalarına veya çevreye karşı

duyduğu öfkeyi açıkça ifade etme yoludur. Buna karşılık öfke içe ise, bireyin öfke duygusunu açıkça ifade etmeden düşünme/kurma eğilimidir. Diğer üzerinde durulması gereken ilişkili ikili terimler olan sürekli ve durumluk öfke kavramlarından durumsal öfke, geçici duygusal-fizyolojik şartlarla oluşmuş öznel bir duygu ve fizyolojik aktivasyondur (Deffenbacher, Oetting, Thwaites, Lynch, Baker, Stark, Thacker ve Eisworth-Cox, 1996, p. 131). Buna karşılık sürekli öfke kişiliğin sabit/değişmez bir boyutudur, durumluk öfkeyi deneyimleme eğilimidir. Durumsal öfke, sürekli öfkenin daha kronik ve devamlı olduğu yerde, ani/anlık bir olgudur. Agresyon provakasyonu olan durumlarda, yüksek sürekli öfkenin, düşük sürekli veya durumluk öfkeye göre saldırganlığın dışa vurumuyla daha yüksek ilişkisi olduğuna inanılmaktadır (Douglas ve Martinko, 2001; Deffenbacher ve ark., 1996). Sürekli öfke kişilik güdümlü, durumsal öfke durum/hal güdümlü ve anlık geçici bir olgudur (Akt.Schmitz, 2005).

Spielberger (1983) da öfkeyi , yoğunluğu hafif huzursuzluktan şiddete kadar değişen duygusal durum olarak tanımlamaktadır. Öfkeye süreklilik ve durumsallık açısından yaklaşır. Spielberger durumsallık-süreklilik boyutunun önemini en çok vurgulayan araştırmacılardan biri olmuştur. Spielberger, belirli bir duygunun belirli bir anda yaşanma şiddetini, yani durumsallığı, tanısal bir anlamlılığa oturtabilmek için söz konusu duygunun genelde ne sıklıkta yaşandığını, yani sürekliliği anlamak gerektiğini savunur (Akt. Özer ve Özer, 2012). Bu araştırmada Spielberger'in yine bu çerçevedeki, ölçümlerde önemli gördüğü bu ayrım (süreklilik-durumsallık) gözetilerek yapmış olduğu, Türkiye uyarlanması Özer (1994) tarafından yapılmış ölçeklerden biri olan, Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ) kullanılmıştır.

Sharkin (1988), öfkenin, fizyolojik, duygulanımsal, bilişsel, hareketsel ve sözel bileşenlerin çeşitli derecelerindeki etkileşiminden oluştuğunun altını çizer (Akt. Shmitz, 2005).

Berkowitz'e göre öfke, engellenme sonrası saldırgan olma eğilimidir. Berkowitz, engellenme-saldırganlık modeline, öfkenin sebebi olarak, yeni çağrışım modelini (neo-assosication) eklemiştir. Bu modele göre, memnuniyet vermeyen her durum (ağrı, rahatsızlık, hayal kırıklığı, sosyal baskı vb.) negatif bir etkiyi harekete geçirir. Bu olumsuz duygulanım kaç-savaş motivasyonu ile ilişkilidir. Bireyin önceki deneyimleri, şimdiki durumda tepkilere şekil veren durumsal ipuçlarıyla ilişkiler ortaya çıkarır. Eğer bu ipuçları kaçış eğilimi ve motivasyonunu işaret ediyorsa kaçış sistemi harekete geçer

ve kişi genellikle korku deneyimler. Eğer bu ipuçları savaşma eğilimini ve saldırganlık motivasyonunu işaret ediyorsa, savaşma sistemi harekete geçer ve kişi genellikle öfke deneyimler. Korku ve öfke duyguları birlikte ortaya çıkar, fakat davranışsal eğilimleri birlikte tetiklemez (Akt. Potegal ve ark., 2010).

Deffenbacher (1999), öfkenin, dışa vurumsal (öznel, fizyolojik, davranışsal vb.) özelliklerinin yanı sıra sıklığı, süresi ve yoğunluğu ile de belirgin zararlara yol açan bir süreç olduğunu söyler. Ona göre, insanın sahip olduğu doğuşla gelen (mizaci), nörolojik, endokronolojik, ve diğer fizyolojik süreçleri, öfke ifade edilişinin gelişimini, deneyimlenmesini ve dışa vurulmasını etkilemektedir (Akt. Gustavson, 2009).

Deffenbacher'e göre öfke, uyumlu (adaptif) veya uyumlu olmayan (maladaptif) şekilde olabilir. Uyumlu öfke, engellenmiş amaç veya algılanan tehdit için bir başetme mekanizmasıdır. Uyumlu olmayan öfkenin sonuçları, büyük bir çatışma ve bireysel huzursuzluktur. Lench'e göre (2004) sağlıklı öfkeyi sağlıksız öfkeden ayıran şey, insanın temel ihtiyaçlarına duygusal olarak hizmet etmesindeki başarının derecesidir (Akt. Gustavson, 2009).

Gazda (1995) öfkenin hoş olmayan bir duygu olduğunu ve bir davranışın sonucu olarak ortaya çıkabileceği gibi, bir davranışın nedeni olarak da ortaya çıkabileceğini söylemektedir. Öfke, birçok içsel ve dışsal etmenin etkisiyle genellikle ikincil bir duygu olarak ortaya çıkar. Yani öfke, korku, kaygı, üzüntü gibi çeşitli duyguların sonucunda da ortaya çıkabilmektedir.

Digiuseppe ve Tafrate'e göre (2001), öfke ahlaki (moral) bir duygudur. Öfke epizodları genellikle, kişinin kendine ait adaletsizlik, şikayet (Tedeschi ve Nesler, 1993) ya da diğerlerinin gözündeki suçlanmayı hakederliği de (Clore ve Ortony, 1991; Clore, Ortony, Dienes ve Fujita, 1993) içeren ahlaki kodların ihlalini tetikler. Öfkenin bilişsel bileşenine genellikle 'kınayan diğerleri'nin de dahil olduğunu ve öfke tedavisinde affetmenin kritik önemde bir yer tuttuğunu söylerler.

Berkowitz (1990) öfke duygusunun çeşitli yoğunluklarda , hafif huzursuzluktan kızgınlık ve hiddete kadar değişebilen bir şekilde ortaya çıkabileceğini söylemiştir. Öfke çoğunlukla geniş çeşitlilikte duygulardan oluşur ve kızgınlık, sinirlilik, rahatsızlık, huzursuzluk, gücenme, hınç, iğrenme, hiddet ve

nefret gibi duygularla etiketlenmektedir (Shaver, Swartz, Kirson ve O'Connor, 1987) (Akt.Lindqvist, 2005).

Öfke gündelik hayatta bireyler tarafından, belki gün içinde birkaç kez bile deneyimlenmesi olasılığı olan bir duygudur.

Novaco'ya (2000) göre öfke, insanlar, nesneler, durumlar gibi dış uyaranlar ya da öfke yüklü anılar, reddedilme duygusu, aşağılanma veya kaygı gibi içsel uyaranların, kışkırtıcı veya yanlış yorumlanmasıyla ortaya çıkabilir (Akt.Lindqvist, 2005). Öfkelenme bireysel farklılıklar, düşünce biçimi, kişilik özellikleri, fizyolojik özellikler, hormonlar ve kültürel özellikler gibi değişkenlere bağlıdır. Bu tip değişkenlerle deneyimlenen öfkenin yoğunluğu, süresi, ifade biçimi oldukça farklılaşabilir. Öfke tüm bunlara bağlı olarak sözel, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet olarak ifade edilmesi mümkün, güçlü bir duygudur.

Lindqvist (2005) İsveç'teki şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen örneklem grupları üzerinde, psikometrik öfke değerlendirme aracının uygulama ve değerlendirilmesi üzerine yaptığı araştırma makalesinde Stratejik Müdahale Kuramı'ndan bahsetmektedir. Bu teori kadın ve erkeğin cinsellik ve üreme stratejileri bakımından derin farlılıkları olduğunu iddia etmektedir. Kadınlar tarafından kullanılan stratejiler (örn. cinselliğin bloke edilmesi), erkeklerin hedefi başarma ve kendini gerçekleştirme (örn. cinsel fetih) stratejilerini araya girerek kesintiye uğratır/böler. Bu da iki cins arasında çatışmaya yol açar (Buss,1998). Ortaya çıkan bu olumsuz, hoş olmayan duyguları çözmeye yardımcı olmak için en az üç farklı yol ortaya çıkar: (1) dikkati dışarıdaki daha az çatışmalı olaylara çekmek için rehberlik, (2) bu olayları bellekte kodlamaya teşvik, (3) problem çözmeye yönelik eylemler.

Aynı makalede cinsiyetler arasında öfkenin deneyimlenmesi konusundaki farklılığa açıklama getiren başka bir görüş Sosyal Dikkat Çekme Kuramı adıyla dile getirilmiştir. Mevki, prestij ve egemenlik, evrimsel olarak seçilmekte faydalı, yüksek rütbe getiren ve bireyin yaşamını devam ettirme ve üreme kaynaklarına daha çok erişimini sağlayan şeylerdir. İtibarsızlık, onursuzluk, görünümdeki kayıplar ve aşağılanma bu tip yüksek seviyedeki bireyler için tehditin çeşitli formlarını oluşturur. Öfke, kıskançlık ve utanç gibi olumsuz duygular, tehditlere ve aktüel kayıplara karşı, hakimiyet yapısı bağlamında

bireyi harekete geçirir (Gilbert, 1998). Mevki ve hakimiyet, cinsiyetler arası yarışmada tahmin edilebilir çarpık davranış örüntüsü gereği, erkeklerde daha saldırgan olma ve daha çok uğraş vermeyi tetiklemesiyle, kadınlara oranla daha çok erkeklerle ilgilidir (Akt. Lindqvist, 2005; Buss, 1998).

2.2.2. Öfke ve Şiddet Suçu

Öfke, antik zamanlardan beri, sanat ve yazında sonsuz şekillerde tasvir edilmiş bir temadır. Haklı veya haksız şekilde insanlar ya da ilahi figürler tarafından hissedilen öfke, hiddet, gazap veya kızgınlık, savaşların, çatışmaların, tecavüzlerin, cinayetlerin, öldürmelerin güdüleyicisi olmuştur. İnsanoğlu yaradılış itibariyle şiddet içeren bir tür gibi görünmektedir. Novaco (1986), yapılan birçok deneysel psikoloji araştırmasının,özneler öfkeli ya da kızgın olduğunda oradaki saldırganlık olasılığının arttığını ve bunun bariz bir şekilde saldırganca suç davranışına kadar uzadığını söylemiştir (Akt.Lindqvist, 2005).

Öfkenin, kişisel ve şiddet için yatkın hale getiren bir risk faktörü olduğunu işaret eden bir çok araştırma vardır (Howells ve ark., 2002; Taylor ve Novaco, 2005; Steadman ve ark., 1994).

Polaschek ve Reynolds (2001), bazı şiddet suçlularının öfkeyi oldukça tatmin edici bulduklarını ve bile bile kendilerini uyaracaklarını bildikleri durumlara maruz bıraktıklarını tartışmışlardır. Böyle bireyler, öfkelenecekleri şiddet olaylarına yollar oluşturup, daha sonra şiddet davranışı göstermelerini haklılaştırabilirler (Akt. Lindqvist, 2005).

Gölge ve Yavuz (2007), cinsel saldırı olgularının suç motivasyonuna göre sınıflandırılması konulu araştırmalarında , Marmara Bölgesi'nde 7 cezaevinden 109 hükümlü ile çalışmışlar ve yetişkine yönelik olarak gerçekleştirilen cinsel saldırılarda güç ve öfke motivasyonunun ön planda olduğunu ortaya koymuşlardır.

Özgür ve arkadaşlarının (2011), lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörlerle ilgili olarak 360 lise öğrencisi ile yürüttükleri araştırmanın sonuçlarına göre, en yüksek orandaki şiddet türünün fiziksel şiddet olduğu, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla şiddet eğilimli olduğu ve şiddet eğilimleri orta düzeyde olan öğrencilerin yaşı ilerledikçe şiddet eğilim düzeylerinin artmakta olduğu bulunmuştur.

Sutherland (1996), öfke ve şiddet arasındaki ilişkinin suçlu alt kültürünün içine gömülmüş/kazınmış olabileceğinden bahseder. Saldırgan davranışın, kusurlu davranan akranlar, yakın ilişkiler ve kişisel gruplardaki etkileşim yoluyla öğrenildiğini ve güçlendiğini söyler (Akt. Lindqvist, 2005).

Cinsel saldırı-tecavüz suçluları ile yapılan çalışmalar (Barbaree ve Serin, 1993; Groth, 1979; Malamuth, 1998; Scully ve Marolla, 1996; Pithers,1993) bu tip suçlarda çeşitli tiplerde öfkenin (hiddet, kızgınlık vs.) açıkça hakim olduğunu rapor etmektedir (Akt. Lindqvist, 2005).

Gölge (2005), cinsel saldırıda etkili faktörler ve suçlu tipi konulu çalışmasında, yedi kapalı cezaevinden, cinsel saldırıdan hüküm giymiş102 erkek suçludan oluşan çalışma grubunun özelliklerini 50 kişilik hiç suç öyküsü bulunmayan kontrol grubu ile karşılaştırmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, çalışma grubundan yetişkine yönelik saldırıda bulunanların fiziksel şiddeti, çocuklara yönelik saldırıda bulunanların ise sözel şiddeti kullandığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca çalışma grubu öfke puanlarının kontrol grubuna göre anlamlı ölçüde yüksek çıktığı belirtilmiştir.

Yapılan araştırmalar (Eckhardt ve Deffenbacher, 1995; Swaffer ve Epps, 1999) öfkenin rolünün adam öldürme ve kasten olmayan adam öldürme olaylarında da önemli bir rolü olduğunu ortaya koymaktadır. Normal popülasyonda kişiler arası ilişkiler ve eş (aile içi) ilişkisinde şiddet ile ilgili yapılan araştırmalar (Barbour ve ark., 1998; Maiuro, Cahn, Vitalino, Wagner ve Zegree, 1988; Stith, Smith, Penn, Ward ve Tritt 2004) öfkenin şiddet ile ilişkisine işaret etmektedir (Akt. Lindqvist, 2005).

2.2.3. Durumsal Öfke, Sürekli Öfke

Spielberger (1988), durumsal öfkeyi, can sıkıntısı veya rahatsızlıktan yoğun bir öfke ve hiddete kadar öznel olarak hissedilebilen çeşitlilikte bir duygusal durum olarak tanımlamıştır . Bununla birlikte sürekli öfke, durumsal öfkeye göre, sıklık, süre ve yoğunluk bakımından sağlam (stabil) bireysel farklılıkları içermektedir (Akt. Wilkowski ve Robinson, 2008; Deffenbacher, 1992; Spielberger, 1988). Bu çalışma konusu bakımından sürekli öfkeye odaklanmaktadır.

2.2.4. İşlevsel Öfke, İşlevsel Olmayan Öfke

Yukarıda da değinildiği gibi Deffenbacher'e göre öfke, uyumlu öfke olarak ayrılabilir ve bu haliyle ulaşılamayan amaca ulaşmak, veya algılanan tehdide yönelik başetme mekanizması olarak işlev görebilir. Benzer bir işlevden daha öncesinde Novaco da (1975) bahseder. Ona göre öfke bireye,

istemediği durumdan kurtulması, engeli aşmakta kullanacağı uygun davranışları geliştirmesi için enerji verir.

Lerner'a göre (1996), öfke karşıdakini uyarmak için bir işaret görevi görebilir, karşıdakine istediğimi alamıyorum mesajı verir.

Köknel'e göre de (1999) öfkenin işlevsel yönleri vardır. Öfkenin belli sınırlar içinde kullanıldığında, bireyin varlığını koruması, kendini tanıtması ve çevreye kabul ettirmesine olanak verdiğini söyler.

Cüceloğlu'na göre (1991), bir savunma aracı olarak iş görür, benlik sınırlarının ve saygısının korunmasına ve ilişkilerin daha sağlıklı kurulmasına yardımcı olur.

Digiuseppe ve Tafrate (2001) öfke olmadan düzeltici eylemde ve sorunları tanımakta başarısız olunacağını belirtmişlerdir.

Baker ve arkadaşlarının (2008) aktardığına göre, engellerin üstesinden gelmek için bireyin motivasyonu, koruyucu bir aksiyon almak ve hedefe ulaşmak gibi durumlar için öfkenin sıklıkla uyumlu bir işlevi olduğudur (Akt. Baker ve ark.; Cornell, Peterson ve Richards, 1999). Psikoterapi geleneksel olarak, öfkenin sağlıklı mı yoksa rahatsızlık verici mi olduğunu belirlemek için, öfkenin belirlenmesinde yol gösterici olan sıklığı, yoğunluğu ve süresi boyutlarına güvenmektedir. Bununla birlikte, sayısal boyutlar bazen uyumlu öfkeden uyumlu olmayan öfkeyi ayırmakta başarısız olabilir (Digiuseppe ve Tafrate, 2001).

Ancak öfke duygusunun uygunsuz ve dürtüsellik içeren bir şekilde dışa vurulması, şiddet içeren yıkıcı ve dolayısıyla hukuki sonuçlara yol açabilir.

2.2.5. Öfke Hipotezleri

Psikanalitik Kuram: Freud'a göre iki temel içgüdü vardır; yaşam ve ölüm. Yaşam içgüdüleri, cinsel kökenlidir. Yıkıcı, saldırgan davranışların kökeninde ise ölüm içgüdüsünün var olduğunu ileri sürer. Yeni Freud'cular ölüm içgüdüsünü reddederler ve saldırgan duyguları daha çok engellenme/hayal kırıklığı karşısındaki bir reaksiyon olarak değerlendirirler (Akt. Tura, 2010). Freud'a göre öfke duygusunun temeli anal dönemde öğrenilir, dışkının tutulması ve bırakılması alışkanlıklarının oluşması öfke ifadesinin temelini oluşturmaktadır.

Engellenme-Saldırganlık Kuramı: Baskın erken davranışçı yaklaşıma göre saldırganlık, engellenme - saldırganlık kuramı ile temsil edilmektedir (Dollard, Doob, Miller, Mowrer, ve Sears, 1939). Davranışçılık içgüdüsel modeli açıkça reddetmesine rağmen, engellenme- saldırganlık kuramının, Freud'un erken dönemdeki saldırganlığın hazzın engellenmesi karşısında verilen tepki olduğu fikrinin yeniden yorumlanması olduğu söylenebilir (Novaco, 1986; Spielberger, Reheiser ve ark., 1995). Bu kurama göre, saldırganlığın doğrudan sebebi engellenmedir, bu durum hedef yönelimli hareketin herhangi bir durumla kesilmesi olarak tanımlanabilir (Akt. Lindqvist, 2005). Engellenme öfkeyi doğurmaktadır. Yani öfke duygusunun engellenme yaşantısının bir sonucu olduğu savunulmaktadır. Öfke ve saldırganlıkta, engellenmenin birincil olduğunu, sosyal faktörlerin çok az eklendiğini söylemektedir. Kuram, her engellenmenin sonucunda saldırganlık davranışı olmayacağı, ayrıca saldırganlık davranışının başka duygu, olay ve deneyimler sonucu da ortaya çıkabileceğini göz ardı etmesi gibi sebeplerle eleştirilmiştir.

Berkowitz'in Bilişsel-Yeniçağrışım Kuramı : Berkowitz'in (1990, 1993) bilişsel yeni çağrışım teorisi, yetişkin sosyal ve kişilik literatüründe , öfke ve reaktif saldırganlık konularında özellikle etkili olmuştur. Modelin odak noktası aktivasyon süreçlerinin yayılmasıdır. İlgili düşünceler, anılar ve duygular beraberce, çağrışımsal bir ağ içinde ilişkidedir. Bu ağdaki bileşenlerden herhangi biri aktive olduğunda, bu hareketlenmenin ilgili kavramlara yayıldığı varsayılmaktadır. Bu düşmancıl düşüncelerin, yayılma aktivitesi sürecini uyandırma eğiliminde olduğu ve bunun da öfkelenme ve reaktif saldırganlık gösterme yönünde kolaylaştırıcı olduğu düşünülmektedir (Akt. Wilkowski ve Robinson, 2008).

Engellenme- saldıraganlık kuramı, öfkeyi görmezden gelmesiyle Berkowitz (1989) tarafından eleştirilmiştir. Berkowitz, olumsuz duygulanım ve değerlendirme bileşenlerinin, bireyin davranışı ile nesnel durum arasına girdiğini savunmuştur. Öfkenin bilişsel – yeni çağrışımsal modeline göre (Berkowitz, 1990), duygular, düşünceler, anılar ve fizyolojik/hareki ifade edici tepkiler, muhtemelen içinde karşılıklı olarak birbirlerini etkileyerek harekete geçirecek çağrışımsal bir ağ ile ilişkilidir. Daha da önemlisi, başlangıçta, ilkel tam gelişmemiş olumsuz duygulanım, öfke ile ilişkili hislerin yükselmesini sağlayacaktır ki bunlar daha sonraki noktada değiştirilmiş, ayrıştırılmış ya da bastırılmış

üst düzey bilişsel yansımalardır (yani değerlendirmeler ve bilişsel atıflar). Böylece, güçlü bir olumsuz duygulanım başlangıçta bilişsel- yeni çağrışım ağının çeşitli bileşenlerini aktive edecek, üst düzeydeki bilişsel süreçler (örn. yorumlayıcı şemalar, sosyal kurallar ve beklentiler, bedel ve fayda tahminleri) katıldığında da, sonuçtaki davranışı düzenleyecektir. Buna göre, örneğin korku ve öfke gibi duygular, kendi başlarına üretilmezler, kaç ya da savaş eğiliminin sadece pareleli veya güdüleyicisidirler (Akt. Lindqvist, 2005; Berkowitz ve Harmon-Jones, 2004).

Genel Saldırganlık Modeli (GAM- General Aggression Model): İlk olarak Anderson, Deuser ve DeNeve tarafından 1995'te ortaya atılmış, daha sonra Anderson ve Bushman (2002), Anderson ve Carnagey (2004) tarafından geliştirilmiştir. Genel olarak Berkowitz'in modelinin bir yansıması gibi olan model, aktivasyon süreçlerinin öfke ve saldırganlık davranışına, birincil seviyede katkı sağlayıcı olduğunu söylemektedir. Ek olarak iki yeni şey önermektedir. Bushman'a göre, düşmancıl bilgiye uzayan bir şekilde dikkat gösterme, öfke duygusunun yoğunluğunu ve süresini artırabilir. İkinci olarak, GAM, sürecin yorumlanmasında iki basamağın dahil olduğunu öne sürer. Biri erken ve otomatik, diğeri ise sonradan oluşan ve kontrollüdür (Akt. Wilkowski ve Robinson, 2008).

Davranışçı Yaklaşım ve Sosyal Ögrenme Kuramı: Davranışçılar her tür tepkinin öğrenildiğini savunmaktadırlar. Davranışlar dışarıdan gelen uyarılar çerçevesinde gelişir ve bu şekilde yeni davranışlar elde edilir. Bütün davranışlar öğrenme yoluyla kazanılır. Bu kurama göre davranışlar taklit yoluyla çevreden öğrenilirler. Davranışlar , önce gözlemleyip sonra tekrarlanarak öğrenilirler. Çocuk özdeşleştiği bireyin davranışlarını taklit eder ve davranış ne kadar pekişirse, ortaya çıkma olasılığı da o kadar artar.

Bandura'ya göre, insanlar doğuştan saldırganlığa içgüdüsel olarak sahiptirler. Ancak bu davranışların kime karşı, ne zaman ve hangi sıklıkta ortaya çıkacağı öğrenmeyle ilgilidir. Bandura'ya göre, saldırganlığın ortaya çıkışı ya taklit yoluyla, ya saldırgan dürtülerin serbest kalmasıyla ya da geçmişte oluşmuş saldırgan davranış eğilimlerinin su yüzüne çıkmasıyla veya genel tahrik unsurlarının artmasıyladır (Akt. Güleç ve ark., 2012). Davranışlar sosyalleşme süreci içinde öğrenilirler ve pekiştikleri oranda ortaya çıkma olasılıkları artar. Bandura'ya göre öğrenme ancak sosyalizasyonla

olur, çünkü zihin ve kendilik, sosyal süreçlerin alışkanlık ve tepkileriyle yapılanırlar (Akt. Jarvis ve ark., 2003).

Sosyal öğrenme kuramı öfkeden çok saldırganlığın ortaya çıkışıyla ilgili bir anlayış sunmaktadır.

Davranışçı- Analitik Kuram : Davranışçılığın ılımlı ve modern bir yorumu olan davranışçı- analitik kuram, düşüncelerin, niyetlerin, duyguların ve diğer içsel olguların varlığını reddetmez, onun yerine bunların gözlenebilir davranışlar olduğunu seçmeyi tercih eder (Salzinger, 1995). Salzinger'e göre, öfke ve saldırganlık ayrılamaz fenomenlerdir, şartlara göre diğer davranışlar gibi öğrenilirler. Ayrıca öfke ve saldırganlık aynı çevresel ortaya çıkarıcıları ve sonuçları paylaşırlar. Öfke, öfkeli öznenin bu duyguyu hem açık hem de kapalı bileşenleriyle göstermesi olarak tanımlanabilir. Bu bileşenler vurucu, yıkıcı hareketleri, sözel saldırganlık ve bağırma gibi sözel hareketleri, zihinsel imajlarını ve tansiyon değişikliği, hormon salgılanması gibi çeşitli fizyolojik biyo-kimyasal reaksiyonları kapsamaktadır (Akt. Lindqvist, 2005).

Bilişsel Hipotez: Bilişsel görüşe göre, davranışların nedeni olayların kendisi değildir. Davranışların nedeni olaylarla ilgili bilişlerimizdir. Bireylerin olaylarla ilgili düşünce, inanç, yorum ve beklentileri davranışlarını belirler. Ellis'e (1992) göre öfke, bireyin inançlarından doğmakta başka bir deyişle bilinç düzeyinde yaşanmaktadır, öfkeye sebep olan otomatik ya da rasyonel olmayan inançların değiştirilmesi öfkenin deneyimlenmesini de değiştirir. Beck'e göre, çocukluk çağındaki deneyimlerimizle, öğrenmelerimiz ve bu yolla da temel inanç ve düşünce sistemleri, yani 'şema' lar oluşmaktadır. Olaylar, şemaların aktive olmasına ve buna bağlı olarak da olumsuz otomatik düşüncelerin ortaya çıkmasına sebep olur. Bunların sonucu olarak, öfke, kaygı, suçluluk vb gibi negatif duygular oluşur (Akt. Leahy, 2004).

Transaksiyonel Analiz Yaklaşımı: Transaksiyonel analizcilere göre, duygular otantik (gerçek) ve raket olmak üzere ikiye ayrılırlar. Duruma uygun olarak ortaya çıkan duygular otantik ve işlevseldir. Örneğin, zarar veren bir olay karşısında kızgınlık, otantiktir ve problem çözmeye yardımcı olur. Raket duygular ise otantik duyguyu kapatmak üzere kullanılır. İnsanlar, kızma veya suçluluk raketi geliştirebilirler. Otantik kızgınlık yaşantısında birey kendini koruyabilir ancak kızgınlık raket olarak

ortaya çıkıyorsa, durumla ilişkili olmadığından hiçbir işe yaramayacaktır (Akkoyun, 2007; Özdemir, 2009).

Geştalt Kuramı: Geştaltçilere göre duyguların yaşanması önemlidir. Fon figür ilişkisi içinde, zeminden çıktığına inanılan ve yaşanmamış, tamamlanmamış duygularda kendini gösteren bitmemiş işler kalmıştır. Bu duygular gezinip dururlar ve bireyin kendisi ve diğerleriyle etkin bir ilişki kurmasını engelleyen biçimde şimdiki zamana taşınırlar. Bitmemiş işler, bireyin açıklayamadığı duygularıyla yüzleşip, bu duygularıyla baş edebildiği ana kadar varlıklarını sürdürürler (Corey, 2008).

2.2.6. Şiddet Öfke İlişkisi

Tüm insanlarca deneyimlenen, din ve mitolojide ağırlıklı olarak yer bulmuş bir duygu olarak öfke ve öfkenin olası sonuçlarından biri olarak ortaya çıkan şiddet olgusu bireysel biyolojik farlılıklarla birlikte ele alınmanın ötesinde, mutlaka sosyal rollere, kültüre ve bağlama göre de değerlendirme ihiyacı göstermektedir.

Taylor ve Novaco'ya göre (2005), öfke Charles Darwin, William James ve Walter B. Cannon'dan beri organizmanın hayatta kalma sisteminin bir parçası olarak, tehditlere karşı yanıt oluşturmak üzere, bilişsel, fizyolojik ve davranışsal bileşenleri olan bir kavram olmuştur. Darwinsel (1859) görüşe göre, bir özellik çevresel şartlara uygun ise uyum değeri vardır, çevresel şartlar değişirse özellik uyumsal değerini yitirebilir ve organizmanın yeniden uyumlanması gerekir. Böyle bakıldığında, öfke, savaştaki saldırganlıkla karşılaşmak ve korkunun üstesinden gelmek için belki yararlıydı, fakat savaşların olmadığı bir çevrede öfke sıklıkla uyumsuzdur. Birçok duygu kuramı, Darwin'in duygunun, çevrenin yarattığı problemlere karşı bir hayatta kalma reaksiyonu ve Cannon'ın (1915) içsel değişikliklerin vücudu kaç-savaş davranışına hazırladığı fikri üzerine geliştirilmiştir . Bu esas fikir Plutchik (1980) ve Lazarus (1968) için de örnek oluşturmuştur. Cannon'dan Lang'a (1995) duygu yaygın olarak hareketin zemini olarak görülmüş, keza duygusal ifade biçimi iletişimsel değeri ile anlaşılmıştır.

Howells'a ve arkadaşlarına göre (2005), öfke saldırganlık ve şiddet suçu için ne gerekli ne de yeterli şarttır. Şiddet davranışının, öncesinde önemli bir öfke olmadan da oluşabileceğini belirtir (örneğin, psikopat bir saldırgan için). Howells ve arkadaşlarının (2005) aktardığına göre, Averill (1982), buna benzer şekilde çok önemli ölçüde deneyimlenen öfke yaşantısının sonucunun da şiddetle

sonuçlanmayabileceğini söylemiştir. Yine de toplamda bakıldığında cezaevinde bulunanların normal popülasyondaki insanlara göre daha yüksek öfke puanlarına sahip oldukları (Akt. Howells, 2005; Spielberger, 1991) ve şiddet suçlularının şiddet suçu olmayan suçlulara göre daha yüksek öfke puanlarına sahip oldukları görülmektedir.

Buna ek olarak Howells ve arkadaşları (2005), öfkenin şiddet suçluları için ayrıca önemli bir duygu olduğunu belirtmektedir. Öfke problemleri, suçluların cezaevine uyum, disiplin sorunları, saldırılar ve şiddet davranışları gibi konularda sorunlar doğurmaktadır. Yapılan araştırmaların öfkenin hapsedilmiş ergenler için güçlü bir belirleyici olduğunu gösterdiğini belirtmişlerdir (Akt. Howells ve ark., 2005; Cornell, Peterson ve Richards, 1999).

Kroner ve Reddon (1995), tutuklular arasındaki kişilerarası problemlerin öfke ifadesi ve uyarılma ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu ve öfke ifadesinin yoğunluğunun da önemli bir şekilde psikopatoloji boyutu ile bağlantılı olduğunu bulmuşlardır (Akt. Howells ve ark., 2005).

Wang ve Diamond'ın (1999) aktardığına göre, profesyonel yazında şiddet ve saldırganlık için önerilen bazı risk faktörleri vardır. Bunlardan son zamanlarda şiddet için kuramsallaşanlar şunları içermektedir: (a) öfke (Buss ve Perry, 1992; Novaco, 1994), (b) dürtüsellik (Barratt, 1994), (c) kişilik bozuklukları (Widiger ve Trull, 1994) ve (d) madde kötüye kullanımı (Swanson, 1994).

Buss ve Perry (1992), öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık ve fiziksel saldırganlık kavramlarını ayırdetmişlerdir. Sözel ve fiziksel saldırganlığı davranışın, başkalarını incitme ve zarar vermenin dahil olduğu, araçsal ya da motor bileşeni, öfkeyi davranışın afektif bileşeni (fizyolojik uyarılma ve saldırganlık için hazırlık) ve düşmanlığı davranışın bilişsel bileşeni (kötü niyet hissi ve adaletsizlik) olarak tanımlamışlardır (Akt. Wang ve Diamond, 1999).

Şiddet öfke ilişkisine değinilen etraflı bir araştırmaya örnek olarak Steadman ve arkadaşlarının (2000) yaptığı şiddet riski değerlendirme aracı çalışmasında (Novaco Anger Scale-NAS öfkeyi ölçmek için kullanılmış) NAS öfke ölçeğinin dört alt ölçeği de istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve risk faktörü olarak değerlendirilmiştir.

Şiddet davranışı ile öfke arasında ilişki olduğu yapılan pek çok araştırma ve çalışmalarla da ortaya konmuştur. Bu araştırmalara tartışma bölümünde değinilmiştir.

2.3. Dürtüsellik

2.3.1. Dürtüsellik Tanımları

Dürtüsellik, davranışın önemli bir belirleyeni olan psikolojik bir yapıdır, kişiliğin majör sistemlerinde öyle ya da böyle ortaya çıkar (Whiteside ve Lyman, 2001).

Normal ve patolojik kişilik yapılarıyla, çeşitli psikiyatrik bozukluklarda anahtar role sahip bir özelliktir (Yargıç ve ark., 2011).

Dürtüsellik, sosyal problemlerin uzun listesine etkili bir faktör olarak pek çok kuramcı tarafından dahil edilmiştir.

Dürtüselliği, Hare (1980) psikopatiye, Kennedy ve Grubin (1990); Kirby, Petry ve Bickel (1999) madde kullanımına, Eysenck ve McGurk (1980), Thornton (1985) antisosyal davranışa ve Barratt (1994), Cherek, Lane, Dougherty, Moeller ve White (2000) şiddete dahil etmişlerdir (Akt. Edwards, 2002).

Daruna ve Barnes'a (1993) göre, dürtüsellik, genelde uyumlu olmayan (maladaptif) davranışlar için kullanılan bir terimdir. Dürtüselliğin yansımasıyla ilgili davranışsal evrensel düşünce, çoğunlukla istenmeyen sonuçları olan anlatımda zayıflık, erken-vakitsiz kendini ifade, yersiz risk alma ya da durumla uygunsuz hareketleri kapsamaktadır. Böyle hareketler olumlu çıktılara sahip olduklarında, dürtüselliğin bir işareti olarak değil, cesurluğun, çabukluğun, spontanlığın, yürekliliğin veya alışılmadıklığın göstergeleri olarak değerlendirme eğilimi vardır (Akt. Evenden, 1999).

Kişilik özelliği olarak dürtüselliğe bakıldığında, normal davranış ve normal kişiliklerin çok veya az bir şekilde dürtüselliğe sahip oldukları görülür. Eysenck ve Eysenck (1977), kişiliğin dürtüsellik özelliğine ait olarak iki ilişkili faktör tanımladılar; dürtüsellik ve maceraperestlik. Bunlar risk alma ve heyecan arayışı ile ilişkili itemleri de kapsamaktadır (Akt. Evenden, 1999).

Barratt , geliştirdiği dürtüsellik ölçeğinin son versiyonunda (BIS-11), üç alt özelliğin olduğunu söyler; düşünmeden davranmanın dahil olduğu 'ideomotor dürtüsellik', detaylara dikkatin dahil olduğu 'dikkatli planlama' ve gelecek odaklı olan 'başetme sürekliliği-kararlılığı'. Başlangıçta yaptığı analizde, itemler motor, bilişsel ve plansızlık faktörleri olarak ayrılmaktaydı (Akt. Evenden, 1999).

Cloninger (1987), öncelikle hayvan deneylerinden elde edilen bilgilere dayanarak, yenilik arayışının dopaminerjik sistemdeki, 'ödül' sisteminin aktive olmasıyla, zarardan kaçınmanın ise serotonerjik sistemdeki 'ceza' sisteminin aktive olmasıyla ve ödül ve ceza durumlarındaki sinyallerin çağrışımlarının ortaya çıkardığı noradrenalinin etkileriyle ödül bağımlılığının ilgili olduğunu öne sürmüştür (Akt. Evenden, 1999).

Kişilikteki önemine ek olarak, dürtüsellik psikopatolojinin çeşitli formlarını anlamak ve tanı koymak için belirgin bir rol oynamaktadır. DSM-IV (Diagnostic and Statistical Manual for Mental Disorders; American Psychiatric Association,1994)'de yer alan en az 18 ayrı bozukluk dürtüsellikle ilgili ölçütler içerir (Akt. Yargıç ve ark., 2011). Whiteside ve Lynam'a (2001) göre dürtüsellik, DSM- VI te öznel sıkıntı/rahatsızlıktan sonra en yaygın kullanılan tanı kriterlerinden biridir. Özellikle dürtü kontrol bozukluklarında (aralıklı patlamalı bozukluk, kleptomani ve promani) olduğu kadar, diğer psikiyatrik bozukluklarda da tanı kriteri olarak karşımıza çıkar. Border-line kişilik bozukluğunda kendine zarar verme potansiyeli olarak, anti-sosyal kişilik bozukluğunda dürtüsellik veya bir planı yürütmedeki başarısızlık olarak, dikkat ve hiperaktivite bozukluğunda düşünmeden konuşma, söz sırası bekleme zorluğu, izinsiz araya girme ve söz kesme şeklinde, manide acı verici sonuçları olan haz veren aktivitelere aşırı katılım, demansta işlevsellikte bozulma, bulimia nervozada yemenin kimse tarafından kontrol edilemeyeceği hissi olarak, ayrıca madde kullanımı bozukluğu ve parafililerde de tanı kriterleri arasında görebiliriz. Bunlara ek olarak dürtüsellik, psikopatik teorilerin, suçun ve madde kullanımının etiyolojisinde merkezde önemli rol oynamaktadır.

Kişilik bozukluklarındaki psikopatoloji, vurdumduymazlık, hissizlik, benmerkezcilik, manipülatiflik, dürtüsellik ve uyaran ihtiyacında olma gibi özelliklerle karakterizedir. Yapılan araştırmalar (Gretton, Hare ve Catchpole, 2004; Skeem ve Mulvey, 2001), bunların suçluluk ve agresyonla bağlantısı olduğunu göstermektedir (Akt. Evenden, 1999).

Eysenck ve Eysenck (1985) , kendi 3 boyutlu kişilik modellerindeki dışa dönüklüğe, dürtüselliği psikotikliğin, maceraperstliğin ve heyecan aramanın bileşeni olarak dahil etmişlerdir (Akt. Whiteside ve Lynam, 2001).

Cloninger ve arkadaşları (1991), dürtüselliği kendi dört mizaç ölçeği modeline, korku/dehşet arayışı, kuralları ve kanunları tanımadan, anın duyguları ile hareket etmeyi tercih etme itemleri ile ek faktör olarak dahil etmişlerdir (Akt. Yargıç ve ark., 2011, Akt. Whiteside ve Lynam, 2001).

Buss ve Plomin (1975), duygusallık, hareketlilik, sosyallik ile birlikte dürtüselliği de ekleyerek 4 faktörlü mizaç modelini oluşturmuşlardır. Onların hipotezine göre dürtüsellik çok yönlü bir mizaci özelliktir ve bir davranışın icrasını geciktirebilme yetisidir.

Zuckerman ve arkadaşları (1991), 5 faktörlü kişilik modeli üzerinde çalışmışlar ve dürtüselliği dahil etmişlerdir (Akt. Whiteside ve Lynam, 2001).

Ayrıca dürtüselliği açıklayan başlıca teoriler içinde Barratt ve arkadaşlarının 3 faktörlü (dikkatle ilgili dürtüsellik, motordürtüsellik ve planlamama) yaklaşımı, Newman ve ark'nın, Gray'in nöropsikolojik modeli ile Eysenck'in kişilik sistemini birleştiren "dürtüselliğin üç yolağı" modeli (normaldürtüsellik, anksiyöz dürtüsellik ve psikopatik dürtüsellik),Dickman'ın "dürtüselliğin iki boyutlu teorisi" sayılabilir (Akt. Yargıç ve ark., 2011).

Whiteside ve Lynam'a göre (2001), son kavramsal ve deneysel çalışmalara göre dürtüselliği çok boyutlu bir yapı olarak anlamalıyız (Akt. Miller ve ark., 2012). Whiteside ve Lynam (2001), kendilerinden önceki teorileri ve ölçekleri inceleyerek 4 faktörlü UPPS modelini oluşturdular (94). UPPS (U = Urgency; P = Lack of Perseverance; P = Lack of Premeditation; S = Sensation Seeking) modeline göre belirlenen dürtüselliğin 4 yüzü şöyledir: 1) sıkışıklık: stres ve negatif duygulanım karşısında sıkıntıdan kurtulmak için dürtüsel davranışa eğilim; 2) sebatsızlık: sıkıcı ya da zor görevlere odaklanmayı sürdürmede zorluk; 3) tasarlama eksikliği: olası uzun vadeli sonuçları uygun şekilde hesap etmeden düşüncesizce davranma; 4) heyecan arayışı: riskli, heyecan verici ve tehlikeli deneyimlerden hoşlanma ve bunları arama. Whiteside ve Lynam'a (2001) göre dürtüsellik kavramı , yukarıdaki 4 yüzü kapsayan bir şemsiye terimdir.

Whiteside and Lynam (2001), dürtüsel davranışın çeşitli formlarının, psikopatalojinin farklı formlarıyla bağlantılı olduğunu öne sürdüler. Onlara göre, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğundaki, bir görevde sonuna kadar kalma yetisi gösterememe dürtüsellikle bağlantılı idi. Yine, heyecan arama, tıpkı madde kullanımında olduğu gibi heyecanlı fakat tehlikeli hareketleri

içermekteydi. Tasarlama eksikliği, anti-sosyal kişilik bozukluğu ve başka bazı psikiyatrik problemler için yol göstermekteydi (Akt. Komarovskaya ve ark., 2007).

Bu çalışmada, dürtüselliği ölçmek için dürtüselliğin yukarıda belirtilen bu dört yüzünü dikkate alan UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.2. Önceki Dürtüsellik Teorileri

Barrat ve arkadaşları (Barratt, 1993; Gerbing, Ahadi & Patton, 1987; Patton, Stanford &Barratt, 1995; Stanford & Barratt, 1992), dürtüsellikle ilgili olabilecek en kapsamlı yaklaşımlardan birini geliştirdiler. Model, 4 ana perspektiften pek çok bilgiyi kapsamaktaydı; tıbbi model, psikolojik model, davranışsal model ve sosyal model. Araştırma, kendini raporlama envanteri, bilişsel ve davranışsal görevler ve hayvanlardaki beyin-davranış araştırmaları dahil, çeşitli ölçekleri içeriyordu (Barratt, 1993). Bu araştırmalar, 3 yüksek dereceli faktörün, dürtüselliğin bileşeni olduğunu gösterdi: dikkatsel dürtüsellik (verilen işe odaklanabilme yetisi), motor dürtüsellik (yapılan işte azim göstermek) ve plansızlık (oto-kontrol ve bilişsel bileşiklik) (Akt. Whiteside ve Lynam, 2001).

Dürtüselliği, fizyolojik perspektiften anlamak için Newman ve arkadaşları (Newman & Wallace, 1993; Wallace, Newman & Bachorowski, 1991), Eysenck'in kişlik sistemini, Gray'in (1987) nöropsikolojik modelindeki, yaklaşma/kaçınma öğrenmesi üzerinden değerlendirmeye kalkıştılar. Gray'in modelinde 3 faklı bileşen ortaya çıkmıştı: Davranışı aktive eden sistem (Behavioral Activation System, BAS), davranışı engelleyen sistem (Behavioral Inhibition System, BIS) ve özel olmayan uyarıcı sistem (Non-specific Arousal System, NAS). BAS, çevredeki ödül olan ve ceza içermeyen ipuçlarına yaklaşma ve aktif kaçınma için tepkiler oluşturuyordu. Diğer taraftan BIS, çevredeki ceza ve ödül içermeyen ipuçları için pasif kaçınma davranışları oluşturuyordu. Üçüncü sistem olan NAS ise hem BAS ve hem de BIS ten gelen harekete geçirici girdileri alıyordu. NAS taki artış organizmayı tepki vermeye hazırlıyordu. Araştırmacılar, dışadönüklüğün BAS ve BIS ile güçlü bağları ve nevrotikliğin NAS ile güçlü bağlı olduğunu öne sürdüler (Akt. Whiteside ve Lynam, 2001).

Bu teoriyi esas alan Newman ve arkadaşları dürtüsel tepkinin 3 ayrı yolağı olduğunu söylediler. Normal dürtüsellik, kaygılı dürtüsellik ve psikopatik dürtüsellik. Normal dürtüselliğin, BIS e oranla baskın BAS ve yüksek reaktif NAS kombinasyonuyla karakterize olduğunu, ödüle fazla yanıt veren ve

dışa dönük nevrotiklerde görülen bir kalıp olduğunu öne sürdüler. Kaygılı dürtüselliğin, yüksek reaktif NAS ile yoğunlaşmış baskın BIS in sonucu olarak ortaya çıktığını ve içedönük nevrotiklerde görülen bir kalıp olduğunu söylediler. Üçüncü yolağın ise yarışma ödül ve cezaları durumlarına, psikopatların tepki biçimi olduğunu öne sürmüşlerdir(Akt. Whiteside ve Lynam, 2001).

Dickman (1990), kişilikteki bilgi işleme yaklaşımını baz alarak, 2 boyutlu bir dürtüsellik teorisi önermiştir. Onun çalışması, dürtüselliğin olumlu ve olumsuz sonuçlarının olabileceği gözleminden ortaya çıkmıştı. Dürtüselliği işlevsel ve işlevsel olmayan olarak ayrıştırdı (Akt. Whiteside ve Lynam, 2001).

2.3.3. Dürtüsellik, Suç ve Şiddet

Cross ve arkadaşları (2011), dürtüsellikte cinsiyet farklılığı üzerine bir meta analiz çalışması yapmışlardır. Çalışmalarında aktardıklarına göre, Pratt ve Cullen (2000), toplam 49.727 katılımcı ile yapılmış 21 deneysel çalışmada suç davranışındaki düşük kendilik kontrolü için etki boyutuna (d=.41) bakarak dürtüselliğin suçun en güçlü bağlantılarından biri kademesinde olduğunu söylemişlerdir.

Ogloff (1997), 'Impulsivity: Theory, assessment, and treatment' isimli kitabın dürtüselliğin hukuki perspektifi bölümünün yazarı olarak, dürtüselliğin suç, ceza gibi konularda nasıl ele alınması gerektiği ile ilgili bir tartışma yürütmüştür. Ona göre dürtüsellik kavramı üzerinde düşünülmesi gereken, dikkat hakeden bir konudur. Dürtüselliğin psikolojik ve psikiyatrik incelemenin esaslı bir konusu olduğundan ancak yapılacak incelemelerden alınacak sonuçların bazı sorular için yanıt oluşturamayacağından bahsetmektedir. Örneğin, söz konusu, suç oluşturan davranışın irade dışı mı yoksa kasıtsız/istenmeden mi olduğuna nasıl karar verilecektir. Eğer bireyin bilinçli olarak kendi davranışını kontrol edemediğini varsaysak bile, davranışın tam olarak nasıl oluştuğunu açıklayabilecek bir yol var mıdır?

Karşı konulamaz dürtüler, önemli derecede bilişsel bir hasar olmaksızın var olabilir mi? Dürtüselliğin savunmada kullanılması durumu nasıl sonuçlar doğurur? Dürtüsel davranış cezai ehliyeti nasıl etkiler, bunu anlamak için kullanılan testler vb. sorulara cevaplar aramaya çalışmıştır (Akt. Webster ve Jackson, 1997).

Dürtüselliğin kendi başına bir kavram olarak ceza bakımından dahil edilmesiyle ilgili cevaplanması gereken pek çok soru olduğu görülmektedir. Ancak aşağıda örnekleri verilen bazı araştırmalar,

dürtüsellik, suç ve şiddet konusunda fikirler vermektedir. Bu araştırmalar, özellikle fiziksel şiddet davranışının oluşumunda dürtüselliğin nasıl bir rol oynadığıyla ilgilidir.

Dürtüsellik, şiddet oluşumu ile ilişkili olan bir değişkendir (Barratt, 1994; Cherek, Lane, Dougherty, Moeller ve White, 2000; Fehon, Grilo ve Lipschitz, 2005). Barratt (1994), kontrol eksikliği ya da dürtüsellikten kaynaklanan şiddet olayları olduğunu öne sürmüştür. Ona göre, dürtüsellik düzeyi yüksek olan bir kişinin saldırganlık yanıtı üzerindeki kontrolü az olacaktı. Cherek ve arkadaşları (2000), dürtüselliğin davranışsal olarak ölçülmesiyle ilgili olarak yaptıkları çalışmada onun bu hipotezini destekledi̇ler. Geçmişinde şiddet öyküsü olan bireylerin olmayanlara göre daha dürtüsel olma eğiliminde olduğunu buldular. Yine benzer şekilde, psikiyatrik rahatsızlıktan dolayı hospitalize edilmiş ergenlerde yapılan bir çalışmada şiddet faillerinin, dürtüselliği saldırgan davranıştan bağımsız olarak değerlendiren bir ölçekte yüksek dürtüsellik puanları aldıkları görülmüştür (Fehon, Grilo ve Lipschitz, 2005). Başka bir deyişle, yüksek dürtüsellik düzeyi, yüksek miktarda şiddetle ilişkilidir (Akt. Edwards, 2002).

Dürtüsellik, sıklıkla suçun etiyolojik teorilerinde yer bulur (Hirschi ve Gottfredson, 1994; Moffitt, 1993). Dürtüselliğin ve düşük kendilik kontrolünün, suçun ve özellikle de ciddi suçların kalıcı bir tayin edicisi olduğu yapılan araştırmalarca gösterilmiştir (Moffitt, Caspi, Harrington ve Milne, 2002; White ve ark., 1994). Moffit (1993), dürtüsel kişilik stilinin birey-çevre etkileşiminin çeşitliliği yoluyla yaşam boyunca antisosyal davranışı sürdürmeye hizmet ettiğini tartışmıştır. Hirschi and Gottfredson (1994), düşük kendilik kontrolü, kişilerin anti sosyal davranışlarda bulunma olasılığındaki çeşitliliği açıklayan özelliğidir. Dürtüsellik, psikopatinin anahtar bileşenlerinden biridir. Grandüzite, kibirlilik, duygusuzluk, yapaylık ve manipülatif kişilerarası stil ile karakterize olan, kişilerarası duygulanım ve davranış stillerindeki belirli örüntüleri içerir (Hare, 1996,2006). Psikopatlar davranışsal olarak, sorumsuz ve dürtüseldirler, ayrıca kusurluluğa ve suçluluğa yatkındırlar. Hart and Dempster (1997), dürtüselliği psikopatik yapılanmanın esas özelliği olduğunun altını çizerler. Cornell ve arkadaşları (1996), bir yetişkin erkek saldırgan grubunda psikopati ve şiddet ilişkisini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, aletle şiddet suçu işleyenlerin Psikopati Kontrol Listesi-R (Psychopathy Checklist–Revised, Hart ve Hare, 1996)'nde zayıf davranış kontrolü ve dürtüsellikle ilgili maddelerde

aldıkları puanların, reaktif şiddet suçluları ve şiddet içermeyen suçlulara göre anlamlı şekilde yüksek olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Hart ve Demster (1997) psikopatların dürtüsellikle hareket edebilir olduklarını öne sürmüşlerdir (Akt. Komarovskaya ve ark., 2007).

Stuart (1998)'ın yaptığı çalışmanın sonuçları yüksek dürtüselliğin, şiddete dönebilecek yüksek düçmanlığa yol açtığını öne sürmektedir (Akt. Edwards, 2002).

2.3.4. Dürtüsellik ve Öfke

Komarovskaya ve arkadaşlarının (2007) aktardığına göre, Barratt ve arkadaşları (1997) yaptıkları araştırmada, yatan hastaların yatışı olmayan kontrol grubu hastalarına göre, öfke ve dürtüsellikte yüksek puanlar aldıklarını, sözel testleri de içeren nöropsikolojik testlerden düşük puanlar aldıklarını ve frontal kortekste daha az nöral hareketliliğe sahip olduklarını bulmuşlardır (Akt. Komarovskaya ve ark., 2007).

Ramirez ve Andreu'nun (2005) aktardığına göre, Barratt (1985, 1991), çabuk sinirlenme/kendilerini kolayca kaybetme eğiliminde olan bireylerin, hem dürtüsellik ve hem de öfke ölçeklerinde yüksek puanlara sahip olduklarını bildirmiştir. Ramirez ve Andreu'da (2005) çalışmalarında, öfke ifadesinin engellenmemiş yanıtın bir yansıması olabileceğini ve bunun bir sonucu olarak da, kişilik özelliklerinden öfke ve dürtüsellik arasında olumlu bir ilişki olabileceğini hipotez olarak koymuşlardır. Olumsuz duygulanım durumu ile içsel yönelimli dürtüsel davranış (örneğin kendine zarar verme davranışı gibi) arasında sağlam yapılanmış bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Ancak dışsal yönelimli dürtüsel davranışda da (örneğin rastgele cinsel ilişkiye girme veya hırsızlık gibi) böyle sağlam bir ilişki olup olmadığı net değildir. Yine Ramirez ve Andreu'nun (2005) aktardığına göre, Milligan ve Waller (2001) klinik olmayan kadın grubu ile yürüttükleri çalışmalarında içsel yönelimli dürtüsel davranışı olanların, özel bir kışkırtmaya ihtiyaç duymaksızın, öfkeyi daha çok deneyimlemekte ve göreceli olarak daha çok ifade etmekte olduklarını göstermişlerdir.

Wilkowski (2012), engellenme yanıtının sosyal sinyallerini, sürekli öfkenin altında yatan psikolojik süreçler bakımından incelediği çalışmasında, sürekli öfkenin hem dürtüsellik hem de fiziksel saldırganlık ile pozitif yönde ilişkili çıktığını bulmuştur.

Digiuseppe ve Tafrate (2001), Scherer ve Wallbott'un (1994) öfkenin, sevinç duygusu hariç, tetikleyici olaylara kaçınmak yerine yaklaşmak yönünde daha güçlü bir eğilimi ortaya çıkarabilir olduğunu söylediklerini belirtirler. Bu yaklaşma eğilimi sıklıkla öfkeli insanları yıkıcı davranışlar yapmaya iter. Bu tip insanlarla psikoterapide öfkelerinin yıkıcı eylemlere dönüşmesini önlemek için genellikle tedavinin bir parçası olarak dürtü kontrol müdahalelerine ihtiyaç duyduğunu belirtmişlerdir. Bu müdahalelerin agresif davranışlar, olumsuz sonuçlar veya kayıpları önlemek adına kaçınma ve kaçış stratejileri olabileceğini söylerler. Görüldüğü gibi öfkenin ortaya konuş biçiminde dürtüselliği, davranışın belirleyicisi olarak tayin etmişlerdir. Ancak araştırma öfke bozukluğu olan bireylerle psikoterapi konusunda olduğundan, öfke ve dürtüsellik arasındaki ilişkiden başka daha fazla ayrıntıya girilmemiştir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın incelemek istediği konuyla ilgili olarak gereken araştırma soruları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

1. Fiziksel ve sözel şiddet davranışında cinsiyete göre nasıl bir dağılım vardır?
2. Fiziksel ve sözel şiddet davranışında eğitim seviyesi nasıl bir rol oynamaktadır?
3. Fiziksel ve sözel şiddet davranışı ile öfke düzeyi değişkeni arasında nasıl bir ilişki var?
4. Fiziksel ve sözel şiddet davranışı ile dürtüsellik değişkeni arasında nasıl bir ilişki var?
5. Öfke düzeyi ile dürtüsellik puanları arasında nasıl bir ilişki var?
6. Öfke düzeyi ile cinsiyet arasında nasıl bir ilişki var?
7. Öfke düzeyi ile yaş arasında nasıl bir ilişki var?
8. Dürtüsellik ile cinsiyet arasında nasıl bir ilişki var?
9. Dürtüsellik ile yaş arasında nasıl bir ilişki var?

3.2. Örneklem

Bu tez çalışmasının örneklemi, yetişkin (18-75 yaş arasında), farklı eğitim seviyelerinden, 285'i Kadın ve 285'i Erkek olmak üzere toplam 570 kişiden oluşmaktadır. Örneklem grubu, araştırmaya gönüllülük esasına göre katılım göstermiştir. Anket ve ölçekler, örneklem grubunu oluşturan katılımcılara yüz yüze ve araştırmacı ve araştırmacının farklı çevrelerden tanıdıkları yoluyla ulaştırılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Demografik Anket

Araştırmadaki katılımcıların demografik-kişisel bilgilerini elde etmek amacıyla oluşturulmuş, 10 maddelik bir ankettir. Örneklemi oluşturan katılımcılarla ilgili olarak, yaş, cinsiyet, ekonomik durum, eğitim durumu, medeni durum gibi bilgilere ulaşılması planlanarak hazırlanmıştır (EK 1).

3.3.2. Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ)

Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ), 1983'te Spielberger ve arkadaşları tarafından öğrencilerin öfke ifade tarzlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir, orijinal adı State-Trait Anger Expression Inventory (STAEI) dir. Ergen ve yetişkinlere uygulanabilen, 34 maddelik 4'lü likert tipi bir ölçektir. Ölçek kendini değerlendirme tipi bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, Özer tarafından 1994'te yapılmıştır.

Ölçek orijinalinde 5 alt ölçekten ve 44 maddeden oluşmaktadır. Orijinal hali durumluk öfke ölçeğini de kapsamaktadır. "Durumluk Öfke Ölçeği" bireyin belirli durumlarda yaşadığı öfke düzeyini, "Sürekli Öfke Ölçeği" ise bireyin genelde öfke yaşama biçimini ölçmektedir. Diğer 24 madde ise, öfke ifade tarzlarını 3 alt ölçekte (öfke kontrolü, öfke içe, öfke dışa) ölçmektedirler. Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği (SÖÖTÖ), Durumluluk Sürekli Öfke Ölçeği'nin 10 maddelik "Durumluluk Öfke" alt ölçeğinin hariç tutulduğu 34 maddelik bir ölçektir.

Bu araştırmada kullanılan SÖÖTÖ toplam 34 maddedir ve Sürekli Öfke (10 madde) ve Öfke İfade Tarzı (24 madde) bölümlerinden oluşmaktadır.

Hiç =1, Biraz =2, Oldukça =3 ve Tümüyle =4 puan olarak değerlendirilir. Ölçeğin, ilk 10 maddesi sürekli öfkeyi, sonraki 24 maddesi ise öfke ifade tarzlarını ölçmektedir. Sürekli öfke, kişinin genelde ne derece öfke yaşadığını ifade etmektedir. Sürekli Öfke ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan 40'tır. Öfke İfade Tarzı Ölçeği, öfke içe vurumu (13,15, 16, 20, 23, 26, 27 ve 31. maddeleri), öfke dışa vurumu (12, 17, 19, 22, 24, 29, 32 ve 33. maddeleri) ve öfke kontrolü (11, 14, 18, 21, 25, 28, 30 ve 34. maddeleri) olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçeklerden alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan 32'dir. Orjinal ölçeğin Cronbach Alfa değeri .77 ile .88 arasındadır. Yapılan standardizasyon çalışmasında cronbach alfa değerleri "öfke kontrolü" boyutu için .84; "öfke dışa vurumu" boyutu için .78 ve "öfke içe vurumu" boyutu için .62 olarak bulunmuştur (Özer, 1994).

SÖÖTÖ'nün alt ölçekleri olan, Sürekli Öfke' den alınan yüksek puanlar, öfke düzeyinin yüksek olduğunu; Öfke Kontrolü alt ölçeğindeki yüksek puanlar öfkenin kontrol edilebildiğini; Öfke Dışa alt

ölçeğindeki yüksek puanlar, öfkenin kolayca ifade ediliyor olduğunu ve Öfke İçte alt ölçeğindeki yüksek puanlar ise öfkenin bastırılmış olduğunu göstermektedir (Şahin ve Savaşır, 1996).

SÖÖTÖ, ülkemizdeki bir çok çalışmada kullanılmıştır (Altuntaş, 2012; Ulu, 2011; Öztürk, 2011; Gökpınar, 2011; Yeni, 2010; Çalıkuşu,Yücel, Polat ve Baykal 2001; Doğan, Güler ve Kelleci 2001; Erkek ve ark. 2006; Güleç, Sayar ve Özkorumak 2005; Güleç, Sayar, Topbaş, Karkucak ve ark., 2004; Özmen 2006; Saçar 2007; Savaşır ve Şahin 1997; Türkçapar, Güriz, Özel, Işık ve Dönbak Örsel 2004; Yöndem ve Bıçak 2008).

3.3.3. Dürtüsel Davranış Ölçeği (UPPS)

Dürtüsel davranışı ölçmek üzere Whiteside ve Lynam tarafından 2001 yılında geliştirilmiştir. Whiteside ve Lynam'ın belirlediği dürtüselliğin 4 yüzü, geliştirdikleri ölçekte dürtüsel davranış ölçeğinin 4 alt ölçeğini oluşturmaktadır: 1) sıkışıklık, 2) tasarlama eksikliği, 3) sebatsızlık, 4) heyecan arayışı.

Ölçeğin Türkiye uyarlaması, Yargıç ve arkadaşları tarafından 2011 yılında yapılmıştır. 45 maddelik, 4 alt ölçekli, 4'lü likert (bana hiç uymuyor=1, bana biraz uyuyor=2, bana oldukça uyuyor=3, bana çok uyuyor=4) , kendini değerlendirme tipi bir ölçektir.

Uyarlama çalışmasında katılımcıların sosyodemografik verileri tanımlayıcı istatistiklerle hesaplanmış, karşılaştırmalı analizlerde bağımsız gruplarda iki ortalama arası önemlilik testi ve iki oran arası farkın önemlilik testi uygulanmış, ölçeğin yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. Verilerin faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett Küresellik Testi ile incelenmiş, test-tekrar test güvenilirliği Pearson korelasyon analizi ile hesaplanmıştır. UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin eş zamanlı geçerliliği için Sürekli Öfke ve Öfkeyi İfade Tarzı Ölçeği alınmış ve Pearson korelasyon analizi ve ölçek iç tutarlılığı için Cronbach alfa iç tutarlılık analizi uygulanmıştır. UPPS puanlarıyla öfke ölçeklerinin ilişkisini irdelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

UPPS'nin alt ölçekleri arasındaki farklılıklar Friedman testi kullanılarak hesaplanmış ve alt ölçekler arasında korelasyon testi yapılmıştır. Tüm testlerde istatistiksel anlamlılık değeri 0.05 ve altı olarak belirlenmiş; sonuçlar %95 güvenilirlik düzeyinde iki yönlü olarak değerlendirilmiştir.

Test- tekrar test güvenilirliği hesaplanmış ve iç tutarlılık UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun güvenilirliği iç tutarlılık Cronbach Alfa katsayısı 0.845 olarak bulunmuştur. Alt ölçeklere ait Cronbach alfa katsayıları tasarlama eksikliği için 0.856, sıkışıklık için 0.802, heyecan arayışı için 0.858 ve sebatsızlıkiçin 0.800 olarak hesaplanmıştır. Tekrar test iki hafta sonra uygulanmış, Cronbach alfa katsayısı 0.805 bulunmuştur. Test-tekrar test tutarlılığı için iki testin toplam ve alt ölçekleri arasındaki korelasyona bakılmış, p<0.01anlamlılık düzeyinde hem toplam puanlar için (r=0.79), hem de alt ölçekler için yüksek ilişki bulunmuştur (r=0.74-0.85). Test tekrar-test güvenilirliği için iki testin toplam ve alt ölçek puan ortalamaları 'bağımlı örneklem t testi' ile karşılaştırılmış ve istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır.

UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun alt ölçeklerinin birbirleri arasında yapılan korelasyon testi sonucunda tasarlama eksikliği ile sıkışıklık arasında ters fakat düşük bir ilişki çıktığı (r=–0,229, p<0,05), tasarlama eksikliği arttıkça sıkışıklığın azaldığı bulunmuştur. Tasarlama eksikliği ile sebatsızlık arasında doğrusal bir ilişki olduğu bulunmuştur (r=0,399, p<0,001). Tasarlama eksikliği arttıkça sebatsızlık da artmaktadır. Sebatsızlık ile heyecan arayışı arasında anlamlı bir ilişki vardır (r=0,292, p<0,05). Sebatsızlık arttıkça heyecan arayışının da arttığı görülmüştür.

Örneklem büyüklüğünü incelemek için Kaiser-Meyer- Olkin (KMO) örneklem yeterliliği değeri hesaplanmış ve yeterli (KMO=0.588) bulunmuştur. Ölçeğin Bartlett Küresellik Testi yaklaşık ki-kare değeri 2173,148, serbestlik derecesi 990 ve p<0.0001 bulunmuştur.

Ayrıca UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun alt ölçeklerinden elde edilen değerlerin birbirleri arasındaki farklılaşması incelenmiş, alt ölçekler arasında anlamlı bir farklığın olduğu gözlenmiştir (Friedman testi ile χ^2=42,43, p<0,001).

Ölçeğin geçerliliğini ölçmek amacıyla Yargıç ve arkadaşları, örneklem grubunu oluşturan hastaların sergiledikleri dürtüsellikle ilgili olabilecek özelliklerle, ölçek arasındaki ilişkiye bakmışlardır.

Ölçeğin eş zamanlı geçerliliğini ölçmek için dürtüsellikle Sürekli Öfke ve Öfkeyi İfade Tarzı Ölçeğinin Türkçe Formu ele alınmıştır. Bu ölçek, öfke kontrolü dürtüsellikle paralellik gösterdiği için seçilmiş ve alt ölçekleri ile UPPS'nin alt ölçekleri arasındaki korelasyona bakılmıştır. Bunun sonucunda, UPPS tasarlama eksikliğinin sürekli öfke ve öfke kontrolü ile; UPPS sıkışıklığın sürekli

öfke, öfke kontrolü ile (ters) ve dışa yansıtılan öfkeyle; UPPS heyecan arayışının dışa yansıtılan öfkeyle korelasyon gösterdiği bulunmuştur.

Sonuç olarak, Yargıç ve arkadaşları (2011), bulguları sonucunda UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun iyi bir geçerliği olduğunu ve dürtüsellikle ilgili özellikleri taramada başarılı olduğunu belirtmişlerdir. Onlara göre genel bir dürtüsellik ölçüsü yerine dürtüselliğin dört faktöre ayrıldığı bir yaklaşım daha tutarlı gözükmektedir.

Türkiye'de dürtüselliğin konu olduğu araştırmalara bakıldığında genel olarak Barratt Dürtüsellik Ölçeğinin kullanıldığı görülmüştür. Bu araştırmada 4 faktörlü dürtüsellik yaklaşımını esas alan UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği'nin kullanılmıştır.

3.3.4. Fiziksel Sözel Şiddet Davranışı Anketi (ANKET)

28 maddeden oluşan, katılımcıların fiziksel ve sözel şiddet davranışı gösterip göstermediklerini belirlemek amacı ile araştırmacı tarafından oluşturulmuş bir ankettir.

Bu anket standardizasyonu yapılmış bir ölçek değildir. 20 madde içinde, örneklemi oluşturan katılımcıların18 yaşından önce ve 18 yaşından sonra diye ayrılmak üzere, göstermeleri muhtemel çeşitli fiziksel ve sözel şiddet davranışlarını kapsamaktadır. Anketin son 8 maddesi, katılımcıların eğer fiziksel ve/veya sözel şiddet davranışı gösterdilerse, bu davranışla ilgili olarak hukuki bir sonuç yaşayıp yaşamadıklarını değerlendirmek üzere konulmuştur.

Dolayısıyla anket, katılımcıların hem fiziksel ve sözel şiddet davranışı gösterip göstermediklerini ve hem de sergiledikleri fiziksel ve sözel şiddet davranışlarını çocukluk ve yetişkinlik çağlarında gösterip göstermemeleri bakımından anlamaya çalışan sorulardan oluşmuştur.

Katılımcılar anketi 'Evet' ve 'Hayır' şeklinde cevaplamışlardır. Ankette Evet=1, Hayır=0 şeklinde puanlanmıştır. Her katılımcının Anket'ten aldığı 1 değerindeki yanıtlar toplanarak diğer ölçeklerin ortalamalarıyla analize sokulmuştur. Anket'te 1, 2, 6, 7, 8, 11, 12, 15, 18 ve 20. maddeler (10 madde) sözel şiddet sergileme davranışının puanıdır. Anketin bu bölümünden alınabilecek en yüksek puan 10, en düşük puan 0'dır. Sözel şiddet davranışı gösterme maddelerinin ilk beşi (1, 2, 6, 7, 8) 18 yaş altını, diğer beşi (11, 12, 15, 18, 20) 18 yaş üstünü anlamaya yöneliktir.

Anket'teki 3, 4, 5, 9, 10, 13, 14, 16, 17 ve 19. maddeler (10 madde) fiziksel şiddet sergileme davranışının puanıdır. Anketin bu bölümünden alınabilecek en yüksek puan 10, en düşük puan 0'dır. Fiziksel şiddet davranışı gösterme maddelerinin ilk beşi (3, 4, 5, 9, 10) 18 yaş altını, diğer beşi (13, 14, 16, 17, 19) 18 yaş üstünü anlamaya yöneliktir. Anketin sondaki 8 maddesi (21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 ve 28. maddeler) hukuki sonuçlar maddeleridir. Hukuki sonuçlar katılımcılardan fiziksel ve sözel şiddet davranışı gösterenlerin, bu davranıştan dolayı hukuki bir sonuçla karşılaşıp karşılaşmadıklarını anlamak için eklenmiştir. Bu bölümden alınacak yüksek puan şiddet davranışının hukuki sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS-versiyon 20 programı kullanılmıştır. Araştırma 285 kadın ve 285 erkek gönüllü yetişkin ile yürütülmüştür. Uygulanan ölçek ve anketlerin hepsi kendini değerlendirme tipi süresiz ölçek ve anketlerdir. Katılımcılra Sürekli öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ), UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği, demografik anket ve fiziksel sözel şiddet davranış göstermeyi belirlemek üzere araştırmacı tarafından geliştirilen anket uygulanmıştır. Verilerin analizinde Bağımsız Gruplar T-Testi, ANOVA, LSD Post Hoc ve Pearson Korelasyon Analizi ve çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Hipotezlerin test edilmesi için AMOS Yapısal Eşitlik Modeli uygulanmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

4.1.1. Yaş

Araştırmaya, 285 kadın ve 285 erkek olmak üzere toplam 570 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması toplamda (570 kişi için) 32,7 ± 9,15 olarak bulunmuştur. Kadın katılımcıların yaş ortalaması 31,6 ± 8,56 ve erkek katılımcıların yaş ortalaması 33,8 ± 9,59 olarak bulunmuştur.

Katılımcıların yaşlara göre dağılımları Tablo II da gösterilmiştir. Buna göre 26-35 yaş aralığının hem erkek ve hem de kadın katılımcılar için en büyük yüzdelik dilimi oluşturduğu görülmektedir.

Tablo II: Katılımcıların yaşlara göre dağılımları

Yaş Grubu	**Erkek**		**Kadın**		**Toplam**	
	Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
18-25	55	19,3	87	30,5	**142**	24,9
26-35	131	46,0	115	40,4	**246**	43,2
36-45	60	21,1	64	22,5	**124**	21,8
46+	39	13,7	19	6,7	**58**	10,2
Toplam	**285**	**100**	**285**	**100**	**570**	**100**

χ^2 = 15,278, df=2, p=0.000

Yaş ve cinsiyet arasında yapılan ilgi analizi sonucu ki-kare değeri (χ^2) 15,278 olarak tespit edilmiştir. Serbestlik derecesi de dikkate alınarak karşılaştırılan tablo değerine (sig. 0,002) göre yaş ve cinsiyet arasında istatistiksel olarak bir ilginin olduğu tespit edilmiştir.

4.1.2. Eğitim Durumu

Örneklem grubu demografik özelliklerden eğitim durumuna göre değerlendirilmiştir. Sonuçlar Tablo III'de gösterilmiştir. Buna göre, 570 kişi dikkate alınarak toplamdaki eğitim durumlarına bakıldığında, katılımcıların % 7,5'inin (N=43) eğitim seviyesinin ilkokul düzeyinde olduğu, erkek katılımcılar içindeki oranı %10,2 (N=29) ve kadın katılımcılar içindeki oranı % 4,9 (N=14) olarak bulunmuştur. Ortaokul seviyesinde eğitim düzeyine sahip olanlar tüm katılımcıların % 6,7 (N=38)' sini oluşturmaktadır. Erkekler içinde oran % 9,5 (N=27) ve kadınlar içinde oran %6,7 (N=11)' dir. Lise seviyesi toplamda %22,6 (N=129)' lık orandadır ve erkekler içinde oran %30,2 (N=86), kadınlar

içinde oran %15,1 (N=43)' dir. Üniversite ve üstü eğitim düzeyine bakıldığında toplamda % 62,6 (N=357), erkekler içinde oran %49,5 (N=141) ve kadınlar içinde oran %75,8 (N=216)'dir.Tüm katılımcılar içinde 2 si erkek 1 i kadın olmak üzere 3 kişi eğitim durumlarını belirtmemiştir.

Tablo III: Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları

Eğitim Durumu	**Erkek**		**Kadın**		**Toplam**	
	Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
İlkokul	29	10,2	14	4,9	43	7,5
Ortaokul	27	9,5	11	3,9	38	6,7
Lise	86	30,2	43	15,1	129	22,6
Üniversite	141	49,5	216	75,8	357	62,6
Belirtilmemiş	2	0,7	1	0,4	3	0,5
Toplam	**285**	**100**	**285**	**100**	**570**	**100**

4.1.3. Medeni Durum

Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımı Tablo IV'de gösterildiği gibidir. Buna göre tüm katılımcılar içinde bekar olduğunu belirtenler % 47,4 (N=270)'lük bir orana sahiptir. Bekar olduğunu belirtenlerin erkekler içinde oranı % 43,5 (N=124), kadınlar içinde oranı % 51,2 (N=146)' dir. Evli olduğunu belirtenler toplamda % 49,6 (N=283), erkekler içinde oran % 54,4 (N=155) ve kadınlar içinde oran %44,9 (N=128)' dur. Dul olduğunu belirtenler toplamda %3 (N=17)' lük küçük bir yüzdededir. Katılımcıların çoğunluğunu evli olanların (%49,6) oluşturduğu görülmektedir. Evli olduğunu belirtenlerin evlilik süreleri Tablo V'de gösterilmiştir.

Tablo IV: Katılımcıların medeni duruma göre dağılımları

Medeni Durum	**Erkek**		**Kadın**		**Toplam**	
	Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Bekar	124	43,5	146	51,2	270	47,4
Dul	6	2,1	11	3,9	17	3,0
Evli	155	54,4	128	44,9	283	49,6
Toplam	285	100	285	100	570	100

Tablo V: Katılımcılardan evli olduğunu belirtenlerin evlilik süresine göre dağılımları

Evlilik Süresi (yıl)	Erkek		Kadın		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1-5	81	52,3	48	37,5	129	45,6
6-10	23	14,8	28	21,9	51	18,0
11+	51	32,9	52	40,6	103	36,4
Toplam	155	100	128	100	283	100

4.1.4. Gelir Durumu

Katılımcıların gelir grubuna göre dağılımları Tablo VI'da gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların 4000 TL ve üstü aylık gelir belirtenlerin en yüksek yüzdeye sahip olduğu görülmüştür (%33,7 ve N=192). Bundan sonraki en fazla oran gelirini 1001-2000 TL arasında belirtenler olmuştur (%22,5 ve N=128). Katılımcıların içinde gelir durumunu belirtmeyenlerin oranı %1,6 (N=9)'dır.

Tablo VI: Katılımcıların gelir durumuna göre dağılımları

Gelir Grubu (TL)	Erkek		Kadın		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
500-1000	22	7,7	19	6,7	41	7,2
1001-2000	73	25,6	55	19,3	128	22,5
2001-3000	64	22,5	43	15,1	107	18,8
3001-4000	39	13,7	54	18,9	93	16,3
4000+	79	27,7	113	39,6	192	33,7
Belirtilmemiş	8	2,8	1	0,4	9	1,6
Toplam	**285**	**100**	**285**	**100**	**570**	**100**

4.1.5. Suç Öyküsü

Katılımcıların demografik anketlerinde sondaki 3 madde geçmişlerinde suç öyküsü olup olmadıklarını araştıran soruları içermektedir (Bkz EK 4).

Katılımcıların daha önce bir suça karışıp karışmadıklarını sorguladığımızda (Bkz. Tablo VII) bu soruya tüm katılımcılar içinde 'evet' diyenlerin oranı % 2,1 (N=12) olarak bulunmuştur. Cinsiyete göre değerlendirdiğimizde, daha önce bir suça karıştığını belirtenlerin % 3,5 (N=10)' ini erkekler ve % 0,7 (N=2)' sini kadınlar oluşturmaktadır. Tüm katılımcılar içinde 'hayır' diyenlerin oranı %97,9

(N=558)' dur. Katılımcıların nasıl bir suça karıştıklarıyla ilgili bilgiler tabloda gösterilmiştir. (bkz Tablo VIII)

Tablo VII: Katılımcıların suç öyküsü dağılımları

Daha önce bir suça karıştınız mı ?	**Erkek**		**Kadın**		**Toplam**	
	Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Evet	10	3,5	2	0,7	12	2,1
Hayır	275	96,5	283	99,3	558	97,9
Toplam	285	100	285	100	570	100

Tablo VIII: Katılımcılardan bir suça karıştığını belirtenlerin suç türlerine göre dağılımları

Karıştığınız suçun türü nedir ?	**Erkek**		**Kadın**		**Toplam**	
	Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Fiziksel Şiddet	3	30,0	1	50,0	4	33,3
Siyasi	2	20,0	-	-	2	16,7
Toplantı/Gösteri	1	10,0	-	-	1	8,3
Madde Kullanımı	1	10,0	-	-	1	8,3
Karşılıksız Çek	1	10,0	-	-	1	8,3
Belirtmemiş	2	20,0	1	50,0	3	25,0
Toplam	10	100	2	100	12	100

Katılımcıların haklarında yargılama sonucu verilmiş bir hüküm olup olmadığı sorgulandığında tüm katılımcılar içinde 'evet' diyenlerin toplamdaki oranı % 0,9 (N=5) olarak bulunmuştur. Bu frekansın tümünü erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Soruya 'evet' yanıtı veren 5 erkek katılımcının tüm erkekler içindeki oranı % 1,8 dir. Tüm katılımcılar içinde 'hayır' diyenlerin oranı % 99,1(N=565) olarak bulunmuştur. Kadın katılımcılardan bu soruya evet yanıtıveren olmadığı için hayır diyen kadınların tüm kadınlar içindeki oranı %100 dür.

Katılımcıların cezaevine girip girmedikleri sorgulandığında, tüm katılımcılar içinde 'evet' diyenlerin oranı % 0,7 (N=4) olarak bulunmuştur. Cinsiyete göre değerlendirdiğimizde, erkeklerin % 1,1 (N:3)'i kadınların % 0,4 (N=1)'ü daha önce cezaevine girdiğini belirtmiştir.. Tüm katılımcılar içinde 'hayır' diyenlerin oranı % 99,3 (N=566) olarak bulunmuştur. Bunların% 98,9 (N=282)'unu erkekler ve % 99,6 (N=284)'sını kadınlar oluşturmaktadır.

4.2. Araştırma Soruları

4.2.1. Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışının Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo IX: Cinsiyete göre fiziksel ve sözel şiddet davranışının 18 yaş öncesi ve sonrası dağılımı

	Cinsiyet	Ortalama	SS	Ortalama Farkı	t (df=568)
(1) Sözel Şiddet <18	Erkek	1,42	1,54	0,55	4,83**
	Kadın	0,87	1,14		
(1) Sözel Şiddet >18	Erkek	0,84	1,14	0,21	2,45**
	Kadın	0,62	0,90		
(1) Fiziksel Şiddet <18	Erkek	0,58	0,91	0,27	4,09**
	Kadın	0,31	0,67		
(1) Fiziksel Şiddet >18	Erkek	0,27	0,72	0,19	3,80**
	Kadın	0,09	0,41		
(2) Hukuki Sonuçlar	Erkek	0,11	0,57	0,08	2,36**
	Kadın	0,03	0,30		

** $p < 0.01$ N = 285

(1) : Sözel ve fiziksel şiddet, 18 yaş öncesi ve sonrası ortalamaları her biri 5 soru üzerinden hesaplanmıştır.

(2) : Hukuki sonuçlar için ortalama toplam 8 soru üzerinden hesaplanmıştır.

Bu araştırma sorusunun analizi için Bağımsız Gruplar t-Testi uygulanmıştır. Tüm sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. 18 yaş öncesinde ve 18 yaş sonrasında fiziksel ve sözel şiddet davranışı gösterme bakımından erkekler ve kadınlar karşılaştırıldıklarında, fiziksel ve sözel şiddet davranışı gösterme erkeklerde kadınlara göre istatistiksel olarak daha fazla oranda görülmektedir (Bkz. Tablo IX). Benzer şekilde hukuki sonuçlar da erkeklerde kadınlara oranla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir (Bkz. Tablo IX).

En az bir fiziksel ve sözel şiddet davranışı gösterdiğini belirtenlerin cinsiyete göre dağılımı şöyledir : Sözel şiddet 18 yaş altı için erkeklerden en az 1 ‘evet’ yanıtı verenlerin oranı % 60 (5 soru için, N=285), kadınlardan en az 1‘evet’ yanıtı verenlerin oranı % 49 (5 soru için, N=285), sözel şiddet 18 yaş üstü için erkeklerden en az 1‘evet’ yanıtı verenlerin oranı %49 (5 soru için,N=285), kadınlardan en az 1‘evet’ yanıtı verenlerin oranı % 41 (5 soru için, N=285), fiziksel şiddet 18 yaş altı için erkeklerden en az 1 ‘evet’ yanıtı verenlerin oranı % 36 (5 soru için, N=285), kadınlardan en az 1‘evet’ yanıtı verenlerin oranı % 21 (5 soru için, N=285), fiziksel şiddet 18 yaş üstü için erkeklerden en az 1 ‘evet’

yanıtı verenlerin oranı % 18 (5 soru için, N=285), kadınlardan en az 1‘evet’ yanıtı verenlerin oranı % 6 (5 soru için, N=285)’ dır.

Hukuki sonuçlar için erkeklerden en az 1 ‘evet’ yanıtı verenlerin oranı % 4, sayısı 10 (8 soru için, N=285) ve kadınlardan en az 1 ‘evet’ yanıtı verenlerin sayısı 2 (8 soru için, N=285) dir.

4.2.2. Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışının Eğitim Seviyesine Göre Analizi

Tablo X: Eğitim durumuna göre fiziksel ve sözel şiddet davranışı dağılımı ANOVA sonuçları

		İlköğretim	Lise	Üniversite	df	F	p
Sözel Şiddet <18	N	81	129	357	2, 567	2,022	,133
	Ort.	1,05	1,36	1,10			
	S.S.	1,50	1,52	1,29			
Sözel Şiddet >18	N	81	129	357	2, 567	2,502	,083
	Ort.	,57	,88	,71			
	S.S.	,87	1,14	1,01			
Fiziksel Şiddet <18	N	81	129	357	2, 567	1,646	,194
	Ort.	,49	,54	,40			
	S.S.	,82	,89	,78			
Fiziksel Şiddet >18	N	81	129	357	2, 567	5,028	,007
	Ort.	,20	,32	,13			
	S.S.	,49	,83	,50			
Hukuki Sonuçlar	N	81	129	357	2, 567	0,150	,850
	Ort.	,05	,09	,06			
	S.S.	,31	,55	,40			

Bu araştırma sorusunun analizi için tek yönlü ANOVA uygulanmıştır. ANOVA sonucuna göre 18 yaş sonrası fiziksel şiddet gösterme davranışı istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Anlamlılığın hangi eğitim düzeyinden kaynaklandığını anlamak için ANOVA’ya ek olarak LSD Post Hoc analizi uygulanmıştır. Buna göre 18 yaş üstü fiziksel şiddet davranışı lise eğitimi ile üniversite eğitimi arasında $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı farklılık çıkmıştır. Yani üniversite okuyan 18 yaş üstü bireyler daha az şiddet göstermektedir. Hukuki sonuçlar eğitim düzeyine göre farklılaşmamıştır.

4.2.3. Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışı ile Öfke Düzeyi Değişkenleri Arasındaki İlişki

Tablo XI : Fiziksel ve sözel şiddet davranışı ile SÖÖTÖ alt ölçekleri arasındaki ilişki

	Sürekli Öfke	Öfke Kontrolü	Öfke Dışavurumu	Öfke İçevurumu
Sözel Şiddet <18	,273** ,000	-,118** ,005	,245** ,000	,128** ,002
Sözel Şiddet >18	,437** ,000	-,265** ,000	,446** ,000	,216** ,000
Fiziksel Şiddet <18	,294** ,000	-,185** ,000	,264** ,000	,135** ,001
Fiziksel Şiddet >18	,388** ,000	-,210** ,000	,309** ,000	,149** ,000
Hukuki Sonuçlar	,242** ,000	-,206** ,000	,229** ,000	,118** ,005

** $p < 0.01$ N = 570

Fiziksel ve sözel şiddet davranışının öfke alt boyutları ile ilişkisi korelasyon tablosunda verilmektedir (Bkz Tablo XI). Buna göre 18 yaş öncesi-sonrası sözel ve fiziksel şiddet boyutları ve hukuki sonuçlar ile sürekli öfke, öfke dışavurumu ve öfke içevurumu alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak pozitif yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur. Yani Sürekli Öfke, Öfke Dışavurumu ve Öfke İçevurumu puanları arttıkça şiddet davranışı ve hukuki sonuçlar puanları artmaktadır. Diğer yandan hem fiziksel hem sözel şiddet davranışı hem 18 yaş öncesi hem 18 yaş sonrası ile öfke kontrolü alt ölçeği arasındaki korelasyonun anlamlı yüksek düzeyde negatif olduğu belirlenmiştir. Öfke kontrolü alt ölçek puanları arttıkça fiziksel ve sözel şiddet davranışı anlamlı düzeyde düşmektedir. Hukuki sonuçlar ile öfke kontrolü alt ölçeği puanları arasında negatif ilişiki vardır.

4.2.4. Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışı ile Dürtüsellik Değişkenleri Arasındaki İlişki

TabloXII : Fiziksel ve sözel şiddet davranışı ile UPPS dürtüsel davranış ölçeği alt ölçekleri arasındaki ilişki

	Tasarlama Eksikliği	Sıkışıklık	Heyecan Arama	Sebatsızlık
Sözel Şiddet <18	-,126**	,228**	,187**	,031
	,003	,000	,000	,456
Sözel Şiddet >18	-,190**	,283**	,115**	,017
	,000	,000	,006	,685
Fiziksel Şiddet <18	-,172**	,245**	,165**	-,025
	,000	,000	,000	,559
Fiziksel Şiddet >18	-,128**	,264**	,122**	,067
	,002	,000	,004	,111
Hukuki Sonuçlar	-,091*	,225**	,012	-,032
	,029	,000	,768	,443

** $p < 0.01$ * $p < 0.05$ N = 570

Fiziksel ve sözel şiddet davranışı ile dürtüsellik ölçeğinin alt ölçekleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, 18 yaş öncesi ve sonrası fiziksel ve sözel şiddet davranışı ile sıkışıklık ve heyecan arama alt ölçeği arasında istatistiksel olarak pozitif yönde ve yüksek düzeyde, tasarlama eksikliği alt ölçeği ile negatif yönde ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sıkışıklık ve heyecan arama alt ölçeği puanları arttıkça, 18 yaş öncesi ve sonrası fiziksel ve sözel şiddet davranışı artmakta ve tasarlama eksikliği alt ölçeği puanları arttıkça 18 yaş öncesi ve sonrası fiziksel ve sözel şiddet davranışı azalmaktadır. Ayrıca yapılan analizde tasarlama eksikliği alt ölçeği ile hukuki sonuçlar arasında negatif yönde düşük düzeyde, sıkışıklık alt ölçeği ile hukuki sonuçlar arasında pozitif yönde yüksek düzeyde bir korelasyon gözlenmiştir. Heyecan arama alt ölçeği ile hukuki sonuçlar arasında ve sebatsızlık alt ölçeği ile 18 yaş öncesi ve sonrası fiziksel ve sözel şiddet davranışı ve hukuki sonuçlar arasında istatistiksel olarak bir ilişki bulunmamıştır.

4.2.5. Öfke Düzeyi ile Dürtüsellik Arasındaki İlişki

Tablo XIII : SÖÖTÖ ve UPPS Dürtüsel davranış ölçeği alt ölçekleri arasındaki ilişki

	Tasarlama Eksikliği	Sıkışıklık	Heyecan Arama	Sebatsızlık
Sürekli Öfke	-,094* .026	,493** .000	,170** .000	,141** .001
Öfke Kontrolü	,327** .000	-,331** .000	,068 .105	,155** .000
Öfke Dışavurumu	-,126** .003	,476** .000	,218** .000	,046 .277
Öfke İçevurumu	,005 .909	,359** .000	,093* .027	,073 .083

** $p < 0.01$ * $p < 0.05$ N = 570

Sürekli öfke alt ölçeği ile dürtüselliğin sıkışıklık, heyecan arama ve sebatsızlık alt ölçekleri arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Sürekli öfke alt ölçeği ile dürtüselliğin tasarlama alt ölçeği arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Öfke kontrolü alt ölçeği ile dürtüselliğin sebatsızlık ve tasarlama eksikliği alt ölçekleri arasında pozitif yönde, sıkışıklık alt ölçeği arasında negatif yönde ve yüksek düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur.

Öfke dışavurumu alt ölçeği ile dürtüselliğin sıkışıklık ve heyecan arama alt ölçekleri arasında pozitif, tasarlama eksikliği alt ölçeği arasında negatif yönde ve yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Öfke dışavurumu alt ölçeği ile dürtüselliğin sebatsızlık alt ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Öfke içevurumu alt ölçeği ile dürtüselliğin sıkışıklık alt ölçeği arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde, heyecan arama alt ölçeği arasında ise pozitif yönde düşük düzeyde ilişki tespit edilmiştir. Öfke içevurumu alt ölçeği ile dürtüselliğin tasarlama eksikliği ve sebatsızlık alt ölçeği arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

4.2.6. Öfke Düzeyi ile Demografik Özelliklerden Cinsiyet ve Yaş Arasındaki İlişki

Sosyodemografik özelliklerden cinsiyet ile öfke düzeyi ölçeğinin karşılaştırılmasında Bağımsız Gruplar t-Testi analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre öfkenin hiçbir boyutunun cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir

(Sürekli öfke t(df:568) = -0,84; öfke kontrolü t(df:568) =1,68; öfke dışavurumu t(df:568) = -1,20; öfke içevurumu t(df:568) = -1,62).

Sosyodemografik özelliklerden yaş ile öfke düzeyi ölçeğinin arasındaki ilişkiye bakmak için korelasyon analizi kullanılmıştır. Yapılan korelasyon analizine göre yaş ile öfkenin hiçbir boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir (Sürekli Öfke alt ölçeği r = -,069; Öfke Kontrolü alt ölçeği r= ,007; Öfke Dışavurumu alt ölçeği r= -,051; Öfke İçevurumu alt ölçeği r= -,042 ve p<.05).

4.2.7. Dürtüsellik ile Demografik Özelliklerden Cinsiyet ve Yaş Arasındaki İlişki

Sosyodemografik özelliklerden cinsiyet ile dürtüsellik ölçeğinin karşılaştırılmasında Bağımsız Gruplar t-Testi analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre dürtüselliğin boyutlarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı gözlenmiştir (Tasarlama eksikliği t(df:568) = -0,30; sıkışıklık t(df:568) =1,93; heyecan arama t(df:568) =2,96; sebatsızlık t(df:568) = -0,79).

Sosyodemografik özelliklerden yaş ile dürtüsellik ölçeğinin arasındaki ilişkiye bakmak için korelasyon analizi kullanılmıştır. Yapılan korelasyon analizine göre yaş ile dürtüselliğin heyecan arama alt ölçeği arasında anlamlı düzeyde negatif bir korelasyon tespit edilmiştir ($r = -,209$, $p < 0.01$). Buna göre yaştaki ilerleyişle heyecan arama düşmektedir. Yaş ile dürtüselliğin tasarlama eksikliği ($r = -,014$), sıkışıklık ($r = -.058$) ve sebatsızlık ($r = .003$) alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmemiştir ($p < 0.05$).

4.2.8. Korelasyon Tablosu

Tablo XIV : Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Tablosu

	Değişken	Ort.	SS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Yaş	32,70	9,15															
2	Evlilik Süresi	10,92	9,10	,876** ,000														
3	Çocuk Sayısı	1,70	0,86	,465** ,000	,497** ,000													
UPPS																		
4	Tasarlama Eksikliği	3,14	0,53	-,014 ,737	,027 ,690	-,061 ,350												
5	Sıkışıklık	1,85	0,56	-,058 ,170	,062 ,365	,118 ,072	-,097* ,020											
6	Heyecan Arama	2,08	0,65	-,209** ,000	-,203** ,003	-,159* ,015	,042 ,320	,130** ,002										
7	Sebatsızlık	2,80	0,45	,003 ,947	-,032 ,639	-,068 ,304	,405** ,000	,065 ,123	,284** ,000									
SÖÖTÖ																		
8	Sürekli Öfke	2,03	0,55	-,069 ,098	,028 ,684	,035 ,591	-,094* ,026	,493** ,000	,170** ,000	,141** ,001								
9	Öfke Kontrolü	2,78	0,60	,007 ,869	-,028 ,678	-,179** ,006	,327** ,000	-,331** ,000	,068 ,105	,155** ,000	-,419** ,000							
10	Öfke Dışavurumu	1,89	0,49	-,051 ,223	-,042 ,535	,003 ,965	-,126** ,003	,476** ,000	,218** ,000	,046 ,277	,643** ,000	-,313** ,000						
11	Öfke İçevurumu	1,99	0,48	-,042 ,318	-,043 ,528	-,042 ,520	,005 ,909	,359** ,000	,093* ,027	,073 ,083	,438** ,000	-,008 ,858	,413** ,000					
ŞİDDET																		
12	Sözel Şiddet <18	1,14	1,38	-,022 ,595	-,072 ,292	-,011 ,866	-,126** ,003	,228** ,000	,187** ,000	,031 ,456	,273** ,000	-,118** ,005	,245** ,000	,128** ,002				
13	Sözel Şiddet >18	0,73	1,03	,027 ,516	-,078 ,253	-,029 ,657	-,190** ,000	,283** ,000	,115** ,006	,017 ,685	,437** ,000	-,265** ,000	,446** ,000	,216** ,000	,404** ,000			
14	Fiziksel Şiddet <18	0,45	0,81	-,061 ,149	-,036 ,601	,012 ,855	-,172** ,000	,245** ,000	,165** ,000	-,025 ,559	,294** ,000	-,185** ,000	,264** ,000	,135** ,001	,445** ,000	,371** ,000		
15	Fiziksel Şiddet >18	0,18	0,59	-,010 ,811	-,044 ,518	,001 ,986	-,128** ,002	,264** ,000	,122** ,004	,067 ,111	,388** ,000	-,210** ,000	,309** ,000	,149** ,000	,296** ,000	,536** ,000	,434** ,000	
16	Hukuki Sonuçlar	0,07	0,45	-,024 ,566	-,085 ,212	,021 ,747	-,091* ,029	,225** ,000	,012 ,768	-,032 ,443	,242** ,000	-,206** ,000	,229** ,000	,118** ,005	,152** ,000	,359** ,000	,250** ,000	,523** ,000

* p< .05 düzeyinde anlamlı korelasyon **p< .01 düzeyinde anlamlı korelasyon N = 570

4.3. Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Çoklu regresyon analizi ile fiziksel ve sözel şiddet davranışını yordayan yaş, cinsiyet, eğitim, dürtüsellik ve öfke düzeyi değişkenleri ile aralarındaki ilişkiye bakılması amaçlanmıştır. Ancak cinsiyet ve eğitim değişkenleri bu çalışmada kategorilere ayırılarak kullanıldığından, değişkenler nominal ya da ordinal ölçek kategorisinde kalmışlardır. Bu tür ölçekler regresyon analizinde bağımsız değişken olarak kullanılamayacağından, çoklu regresyon analizi, aralıklı veya oransal ölçek oluşturan, 18 yaş altı ve üstü fiziksel sözel şiddet davranışı ile dürtüsellik ve öfke düzeyi ölçeklerinin alt ölçekleri arasında yapılmıştır. Yaş bağımsız değişkeni, yapılan korelasyon analizinde şiddet davranışı ile arasında bir ilişki tespit edilmediğinden dahil edilmemiştir.

Çoklu regresyon analizi ile fiziksel ve sözel şiddet bağımlı değişkenini (18 yaş altı ve 18 üstü olmak üzere) yordayan dürtüsellik ve öfke düzeyi bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkiyi gösteren analiz sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo XV : Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışı ile SÖÖTÖ ve UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği Alt Ölçekleri Arasındaki İlişki

Bağımlı Değişken	R^2	Bağımsız Değişkenler								
		Sabit	Tasarlama Eksikliği	Sıkışıklık	Heyecan Arama	Sebatsızlık	Sürekli Öfke	Öfke İçe Vurumu	Öfke Dışa Vurumu	Öfke Kontrolü
Sözel Şiddet < 18 Yaş	,123	-,362	-,312 (sig. ,008)	,252 (sig. ,035)	,293 (sig. ,001)	,000 (sig. ,999)	,488 (sig. ,001)	-,088 (sig. ,510)	,150 (sig. ,329)	,115 (sig. ,311)
Sözel Şiddet > 18 Yaş	,261	-,435	-,261 (sig. ,001)	,032 (sig. ,696)	,035 (sig. ,575)	,058 (sig. ,554)	,440 (sig. ,000)	,000 (sig. ,998)	,534 (sig. ,000)	-,073 (sig. ,349)
Fiziksel Şiddet < 18 Yaş	,138	,031	-,181 (sig. ,008)	,146 (sig. ,036)	,153 (sig. ,004)	-,075 (sig. ,364)	,271 (sig. ,001)	-,024 (sig. ,755)	,097 (sig. ,276)	-,028 (sig. ,673)
Fiziksel Şiddet > 18 Yaş	,174	-,533	-,101 (sig. ,039)	,082 (sig. ,100)	,037 (sig. ,325)	,054 (sig. ,356)	,319 (sig. ,000)	-,051 (sig. ,354)	,085 (sig. ,184)	-,018 (sig. ,703)
Hukuki Sonuçlar	,091	-,106	-,011 (sig. ,773)	,089 (sig. ,027)	-,016 (sig. ,587)	-,033 (sig. ,484)	,086 (sig. ,079)	,002 (sig. ,962)	,088 (sig. ,087)	-,061 (sig. ,110)

Yukarıda tabloya bakıldığında, 18 yaş altı için sözel şiddet gösterme davranışı bağımlı değişkeni için dürtüsellik ve öfke düzeyi bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkinin %12'sini açıkladığı görülmektedir (R^2=0,123). Buna göre, 18 yaş altı sözel şiddet gösterme davranışı ile dürtüselliğin

tasarlama eksikliği alt ölçeği arasında anlamlı negatif ilişki, sıkışıklık ve heyecan arama alt ölçekleri ile pozitif ilişki olduğu, sebatsızlık alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Öfke düzeyi ölçeğinin alt ölçeklerinden sürekli öfke alt ölçeği ile anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur.

Tabonun 18 yaş üstü sözel şiddet davranışı bağımlı değişkeni için dürtüsellik ve öfke düzeyi bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkinin %26'sını açıkladığı görülmektedir (R^2=0,261). Buna göre, 18 yaş üstü sözel şiddet gösterme davranışı ile dürtüselliğin tasarlama eksikliği alt ölçeği arasında anlamlı negatif ilişki, öfke düzeyi ölçeğinin alt ölçeklerinden sürekli öfke ve öfke dışavurumu alt ölçeği arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur.

Tablonun 18 yaş altı fiziksel şiddet davranışı bağımlı değişkeni için dürtüsellik ve öfke düzeyi bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkinin %14'ünü açıkladığı görülmektedir (R^2=0,138). Buna göre, 18 yaş altı fiziksel şiddet gösterme davranışı ile dürtüselliğin tasarlama eksikliği alt ölçeği arasında anlamlı negatif ilişki, sıkışıklık ve heyecan arama alt ölçeği ile anlamlı pozitif ilişki, öfke düzeyi ölçeğinin alt ölçeklerinden sürekli öfke alt ölçeği arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur.

Tabonun 18 yaş üstü fiziksel şiddet davranışı bağımlı değişkeni için dürtüsellik ve öfke düzeyi bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkinin %17'sini açıkladığı görülmektedir (R^2=0,174). Buna göre, 18 yaş üstü fiziksel şiddet gösterme davranışı ile dürtüselliğin tasarlama eksikliği alt ölçeği arasında anlamlı negatif ilişki öfke düzeyi ölçeğinin alt ölçeklerinden sürekli öfke alt ölçeği arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur.

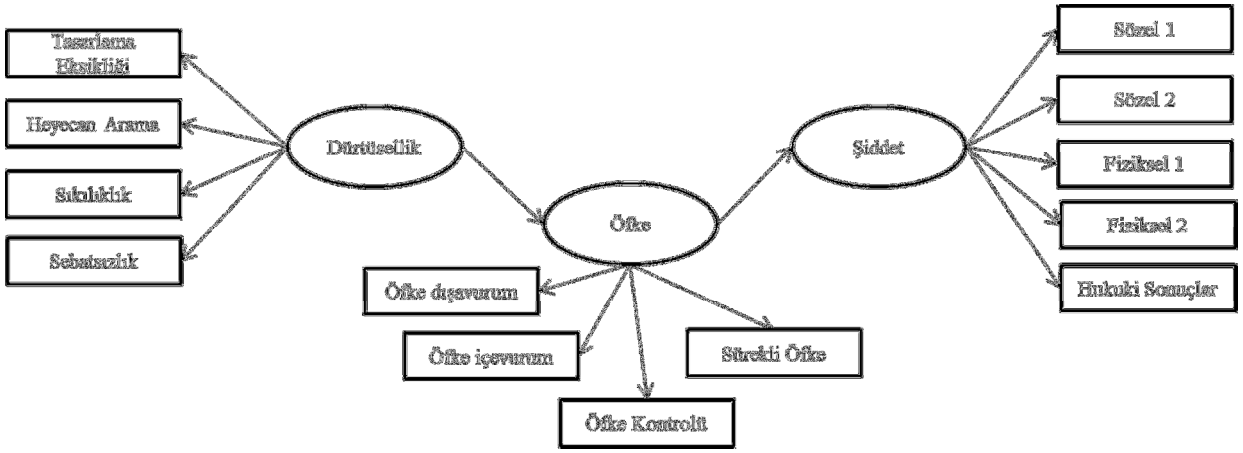
Hukuki sonuçlar açısından çoklu regresyon sonuçlarına bakıldığında ise dürtüsellik ölçeğinin alt boyutlarından sadece sıkışıklık ile pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

4.4. Hipotez Testi (AMOS)

Yapısal eşitlik modellemesi, ikinci nesil veri analiz tekniği olarak (Bagozzi ve Fornell, 1982), regresyon gibi birinci nesil istatistiksel tekniklere kıyasla, birçok bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin modellenmesi ile karmaşık bir araştırma problemini tek bir süreçte, sistematik ve kapsamlı bir şekilde ele almayı sağlamaktadır (Anderson ve Gerbing, 1988). Özellikle karmaşık modellerin testinde başarılı olduğu, birçok analizi bir defada yaptığı, incelenen modeldeki ilişkiler

ağına yönelik varsa yeni düzenlemeler tavsiye ettiği, aracılık ve düzenleyicilik (moderasyon) etkilerini incelemeyi kolaylaştırdığı, ölçüm hatalarını hesaba katıyor olması gibi nedenlerle yapısal eşitlik modellemesi yöntemi, birçok teorinin test edilmesinde ve yeni modellerin geliştirilmesi sürecinde kullanılmakta olan bir yöntemdir. Bu artıları nedeniyle tezin hipotezlerini test etmek için AMOS 20.0 kullanılmıştır.

Şekil 7 : Tasarlanan Model

Bu analizde hipotezlerden elde edilen sonuçlarla yukarıda verilen model oluşturulmuştur. Modele göre, dürtüsellik öfkeyi tetiklemekte öfke davranışı da şiddete neden olmaktadır. Dolayısıyla modelde öfkenin dürtüsellik ile şiddet davranışı arasındaki ilişkide aracı değişken etkisi yaptığı ön görülmektedir.

Yapılan analize, bağımsız değişken olarak dürtüselliğin dört boyutu, bağımlı değişken olarak şiddetin 5 boyutu ve aracı değişken olarak öfkenin 4 boyutu eklenmiştir. Böylece modelde dürtüsellik, öfke ve şiddet gizil değişkenler olmuştur. Fakat ilk analizler sonrasında dirtüselliğin sebatsızlık boyutunun modelde etkili olmadığı görüldüğü için genel modelden çıkarılmıştır ($p>.05$).

Analizlerde öncelikle dürtüselliğin şiddet üzerindeki etkisi öfke üzerinden incelenmiştir (bkz. Model 2). Yapılan analize göre dürtüselliğin şiddet üzerinde pozitif bir etkisi olduğu görülmüştür, $\chi^2/DF=3.83$, $GFI=.96$, $CFI=.93$, $TLI=.88$, $RMSEA=.07$. Bu modeldeki tüm yollar istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır, $\chi^2/DF=3.83$, $GFI=.96$, $CFI=.93$, $TLI=.88$, $RMSEA=.07$. Fakat daha sonra, dürtüsellikten öfkeye direkt bir yol çizilmiş ve modelin ne yönde değiştiğine bakılmıştır (bkz. Model

2). Sonuçlar Model 1'e çok yakın çıkmıştır. Modeller arasındaki fark ise anlamlı değildir ($\Delta\chi 2$ = -.06). Fakat dürtüsellikten şiddete çizilen yol istatistiksel olarak anlamlı kalmıştır (β=*.16, p<0.05*).

TabloXVI : Aracılık Etkisi Sonuçları

Model	χ^2	DF	χ^2/DF	GFI	CFI	TLI	RMSEA	$\Delta\chi 2$
Model 1	157,4	41	3.83	.96	.93	.88	.07	
Model 2	157,36	41	3,83	.96	.93	.90	.07	M1- M2 = -.06

GFI = Goodness-of-Fit Index (> ,90 ise iyi ilişki);

CFI = Comparative Fit Index (> ,90 ise iyi ilişki);

RMSEA = Root Mean Square Error of Approximation (< ,08 ise iyi ilişki);

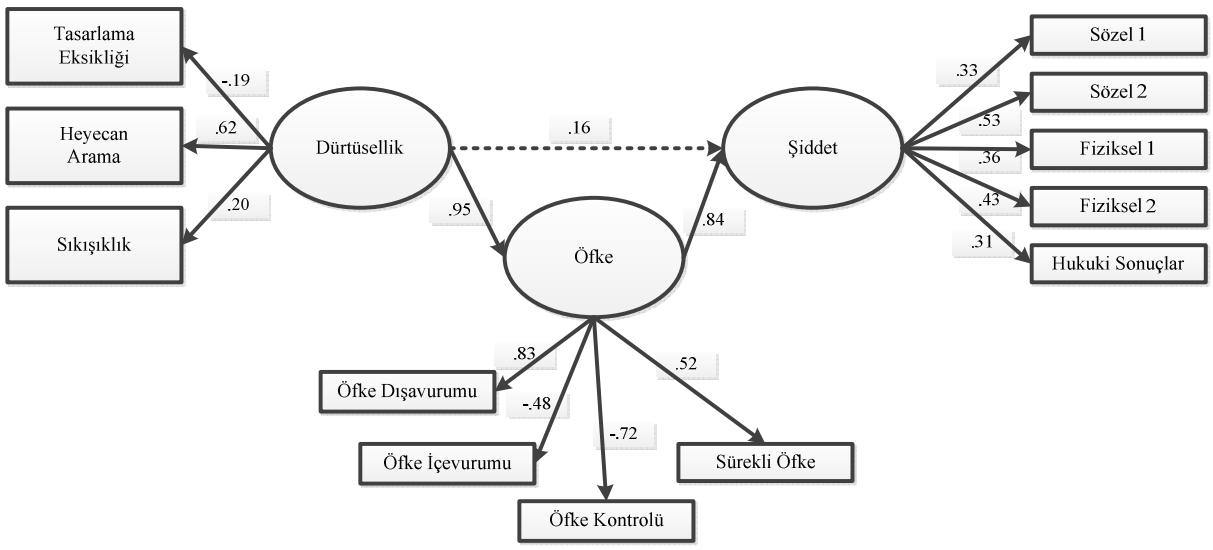
TLI = Taker-Lewis Index (> ,90 ise iyi ilişki).

Model1 = Dürtüselliğin öfkeyi, öfkenin şiddeti etkilediği model (araştırma modeli)

Model2 = Öfkenin yarı aracılık ettiği model

Yapılan analiz sonuçlarına göre hipotezlerin tümü doğrulanmıştır. Bu çerçevede, dürtüsellik öfkeyi tetiklemekte, öfke de şiddeti etkilemektedir. Diğer yandan öfkenin dürtüsellik ile şiddet arasında yarı aracılık etkisi gösterdiği de gözlemlenmiştir. Anlamlı çıkan son model ve katsayıları aşağıdaki figürde verilmiştir.

Şekil 8 : Son Model

5. TARTIŞMA

Türkiye'de ve dünyada şiddetin anlaşılması, öngörülmesi ve önlenmesi konularında yapılan araştırmaların, artan şiddet olaylarına ışık tutmak amacıyla arttığı görülmektedir. Bu konunun araştırılmasına olan ilginin artması *Journal of Family Violence, Violence and Victims* gibi dergilerin yayınlanmasına ve farklı görüşlerin sunulmasına yol açmıştır (Moses, 1996). Şiddet insanlık tarihinin başından beri vardır. Dönmezer (1996) şiddeti, kuralla zıtlaşan insana özgü eylem olarak niteler. Dolayısıyla bitmeyecek bir olgu olarak karşımıza çıkan şiddet davranışının belirleyicilerini anlamakla ilgili olarak yapılan bu araştırmanın, konunun belli bir yönüne katkı sağlaması umulmaktadır.

Araştırmanın ilk sorusu fiziksel ve sözel şiddet davranışının cinsiyete göre nasıl bir dağılım gösterdiğine bakarak, erkeklerin kadınlara göre daha çok şiddet uygulayıp uygulamadıklarıdır. Araştırmaya katılan 285 erkek ve 285 kadın, 18 yaş öncesi ve sonrasında gösterdikleri şiddet davranışları bakımından değerlendirildiklerinde, sonuçların istatistiksel olarak anlamlı çıktığı ve erkeklerde kadınlara göre daha fazla oranda şiddet uygulama davranışına rastlandığı görülmüştür (Bkz. Tablo IX). Gösterdikleri şiddet davranışıyla ilgili hukuki sonuçlarla karşılaşma oranı da erkeklerde kadınlara oranla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir (Bkz. Tablo IX)

Yapılan araştırmada öfke düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Buna karşılık cinsiyet ile fiziksel ve sözel şiddet davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır, buna göre erkekler kadınlara göre daha fazla fiziksel ve sözel şiddet davranışı göstermektedir.

Potegal ve Novaco'nun (2010) aktardığına göre, son zamanlarda öfkenin oluşu ve doğası ile ilgili olarak cinsiyet farklılığı üzerine yapılan araştırmalar göstermektedir ki, kadınlar da en az erkekler kadar öfke yaşamakta ve erkekler kadar sıklıkla öfkelerini ifade etmektedir. Ancak kadınların öfkeyi ifade edişlerinde ve öfke tetiklenmelerinde farklılıklar vardır (Fisher ve Evers, 2010). Kadınlar fiziksel olarak agresif hale daha az gelmekte ancak buna karşılık daha çok ağlamakta veya dolaylı olarak 'ilişkisel' agresyon göstermektedir.

Gustavson'un (2009) aktardığına göre, birbirinden farklı araştırmalar yüksek testesteron seviyesinin erkek agresyonu ile ilişkili olabileceğini ortaya koymuşlardır (Archer, 1991,1994; Bergman ve Brismar, 1994; Dabbs, Frady, Carr ve Besch, 1987; Dabbs, Ruback, Frady ve Riad, 1995; Pahlen,

Lindman, Sarkola, Makisalo ve Eriksson, 2002). Pahlen ve arkadaşlarına göre (2002), serbest testesteron ve fiziksel ve sözel saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki vardır. Diğer önemli bir bağlantının 5 alfa-dihidrotestesteron (DHT) hormonu ile öfke arasında olduğunu belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Kadınların erkeklere göre daha az saldırganlık ve şiddet davranışı göstermeleri, biyolojik, hormonal belirlenmişlik dışında, toplumsal cinsiyet rolleri ve sosyal öğrenme ile açıklanabilir. Kadınların kendilerini ortaya koyma biçimleri, zarar görmekten, fiziksel ve cinsel saldırıya uğramaktan korunmak için cinsiyet rolleri çerçevesinde farklılaşmış olabilir.

Chapple ve Johnson'ın (2007) bildirdiğine göre; son zamanlarda yapılan araştırmalar, kadın ve erkeklerin dürtüsellik seviyesi bakımından önemli derecede farklılık gösterdiğini bulmuşlardır (Moffitt, Caspi, Rutter, Silva, 2001; Zager, 1994). Moffitt (2001), antisosyal davranışlarda cinsiyet farklılığı üzerine yaptığı araştırmada, antisosyal davranışın birkaç göstergesinin cinsiyete göre değişebildiği yerde anahtar bir gösterge olan düşük kendini kısıtlama/olumsuz duyguların cinsiyete göre değiştiğini açıkça göstermiştir. Araştırmaya göre, erkek çocuklar kızlara göre, duygusal kısıtlamada anlamlı ölçüde düşük seviyede ve öfke ve engellenme gibi olumsuz duygularda yine anlamlı ölçüde yüksek seviyededir.

Yine Chapple ve Johnson'ın (2007), dürtüsellik üzerinde cinsiyet farklılıklarını inceledikleri araştırmalarında aktardıklarına göre; suçun genel teorisi üzerine yapılan araştırmalar (Akt. Chapple ve Johnson, 2007: Burton, Cullen, Evans, Alarid, Dunaway, 1998; Hayslett-McCall, Bernard 2002; Hope ve Chapple, 2005; LaGrange ve Silverman, 1999; Tittle, Ward, Grasmick, 2003), cinsiyet farklılığının 'kendini kontrol'de, kızlarda çalışılan yaş veya toplanan bilgi tipinden bağımsız olarak daha yüksek olduğunu, tutarlı olarak bulmuştur.

Bu araştırmanın sonuçları dürtüselliğin hiçbir boyutunun cinsiyete göre istatistiksel olarak farklılaşmadığı şeklindedir. Yukarıda adı geçen araştırmalar ve daha fazlası cinsiyet ile dürtüsellik arasında fark olduğunu göstermektedir. Ancak alan yazını incelendiğinde bunun aksi yönünde bulgular elde etmiş çalışmalara rastlamak mümkündür. Patton, Stanford ve Barratt (1995), Barratt Dürtüsellik Ölçeğinin faktör yapısıyla ilgili olarak yaptıkları araştırmada normal, hasta ve tutuklu bireyleri

karşılaştırmak amacı ile 3 grup ile çalışmışlardır. 1. grup üniversite birinci sınıf öğrencileri, 412 kişi (279 kadın, 130 erkek ve 3 cinsiyet belirtmeyen); 2. grup 248 psikiyatrik hasta, kendi içinde madde kullanımı (164 kişi, 54 kadın ve 110 erkek) ve genel psikiyatrik bozukluk (84 kişi, 45 kadın ve 39 erkek) olarak ayrılan; 3. grup ise yüksek güvenlikli cezaevinde tutulan 73 erkek tutukludan oluşmaktadır. Araştırmada grup içi istatistiksel olarak anlamlı cinsiyet farklılığı tespit edilmemiştir. Gruplar arasında cinsiyet farklılığı anlamlı olarak bulunmuştur.

Cross ve arkadaşları (2011), dürtüsellikte cinsiyet farklılığını konu ettikleri ve 244 makale, 33 yayınlanmamış çalışma olmak üzere toplam 277 çalışma ile meta analiz çalışması yapmışlardır. Bu gözden geçirmeyi, ödül duyarlılığı, ceza duyarlılığı ve uygun olmayan gayret sarfederek kontrol (effortful control) üçlüsü etrafında organize etmişlerdir. Çalışmalar bu konular üzerinde kadın erkek farkı bakımından incelenmişlerdir. Meta analizin sonuçlarına göre, kadınlar tutarlı olarak cezaya daha duyarlıdır (d= -.33), ancak erkekler ödüle daha büyük duyarlılık göstermez (d=.01). Erkekler heyecan arayışı ve davranışsal risk alma görevinde anlamlı oranda daha yüksek puanlar almışlardır (d=.41). Gayretli kontrolde eksiklikte anket ölçümlemesi erkekler yönüne çok hafif bir etki gösterdiği bulunmuştur (d=.08). Erteleme indirimi veya yönetsel işlev görevlerinde cinsiyet farkı bulunmamıştır. Sonuçlara göre davranış kontrolünün gayretli ve yönetsel biçimlerinden ziyade güdülenme biçiminde daha kuvvetli cinsiyet farkı vardır.

Genel dürtüselliğin ölçülmesinde, erkeklerin kadınlara göre belli belirsiz bir farkla yüksek puanlar aldığı (d=.08) bulunmuş ve bu sonuç, genel büyüklük içinde küçük bir etki boyutundadır şeklinde yorumlanmıştır (Eysenck Dürtüsellik Ölçeği ve Karolinska Scales of Personality-KSP' de kadın erkek arasında dürtüsellik anlamlı farklılıkta değil, buna karşılık BIS-11 ve diğer dürtüsellik ölçeklerinde erkekler anlamlı farklılıkta). Ödül duyarlılığında toplanmış ölçümler cinsiyet farklılığı olmadığını göstermiştir. Ceza duyarlılığında tutarlı olarak kadınların daha duyarlı olması yönünde sonuçlar vardır. Gayret sarfederek kontrol boyutunda, dürtüselliğin genel ölçüldüğü ölçeklerde cinsiyet farklılığı istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır, buna karşılık sık kullanılan bir anket olduğunu belirttikleri Eysenck'in dürtüsellik anketinde anlamlı cinsiyet farkı bulunmamıştır. Davranışsal dürtüselliğin ölçüldüğü ölçekler için (örneğin kumar oynama gibi), sonuçları oldukça tutarsız bulduklarını

belirtmişlerdir. Bazıları büyük farkla kadınları, bazıları büyük farkla erkekleri dürtüsel bulmuş, bazıları da cinsiyet farkı bulamamıştır. Bu tutarsızlık, ölçülen görevlerin yapılarının çeşitliliğiyle açıklanmıştır.

Tüm meta analizin sonuçlarının yorumlanması çarpıcıdır. Cross ve arkadaşlarına göre dürtüsellik yekpare bir yapı değildir. Bunun özellikle ve net bir şekilde altı çizilecek bir konu olduğunu söylemişlerdir. Dürtüsellik çok yüzlü doğası olan bir yapıdır. Onlara göre dürtüsellikte önemli bir ayırım yüksek seviyedeki kontrolün farklı formları arasındadır. Ayrıca dürtüselliğin heyecan arayışı olmadığını, burada kavramsal ve yaşamsal/deneysel olarak dürtüsellik ve heyecan arayışı arasında net bir ayrım olduğunu belirtirler. Onlara göre heyecan arayışı dürtüsellikten ayrı, kişiliğin bir boyutu olarak ele alınmalıdır.

Cyders (2011), dürtüsellik ve cinsiyet üzerine yaptığı çalışmasında UPPS-P dürtüsel davranış ölçeğinin ölçme ve yapı değişmezliğini incelemiştir. Çalışmasında genel olarak erkeklerin kadınlara göre daha dürtüsel olduğunun söylendiğini ancak bu varsayımın her zaman doğruyu yansıtmadığını belirtmektedir. Cyders'ın aktardığına göre, Terracciano ve McCrae (2001), NEO-PI-R (NEO Personality Inventory-Revised) kullanarak yaptıkları çalışmalarında, erkeklerin heyecan aramalarının (excitement seeking) daha yüksek olduğunu (UPPS-P alt ölçeklerinden heyecan aramaya –sensation seeking- denk geliyor) buna karşılık kadınların ise dürtüsellik boyutunda (UPPS-P alt ölçeklerinden sıkışıklığa denk geliyor) daha yüksek puanlar aldığını bulmuşlardır. Cyders, çalışmasının sonuçlarının genel olarak UPPS-P ölçeğinin, kadın ve erkeklerdeki dürtüsellik özelliklerini ölçmek için geçerli ve güvenilir bir öçlme aracı olduğunu belirtmiştir.

Bu çalışmada dürtüsellik ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Beklenenin aksine bu farkın neden olmadığını söyleyebilmek için, daha çok karşılaştırmalı çalışmaya ihtiyaç olabilir. Ancak yukarıdaki araştırmalara bakıldığında dürtüsellikte cinsiyet farklılığından tutarlı bir şekilde söz edebilmenin kavramın barındırdığı özellikler nedeniyle kolay olmadığı söylenebilir.

Araştırmanın şiddet davranışını erkeklerin daha çok gösterdiği yönündeki bulgusu, 1993 yılı Adalet Bakanlığı istatistiklerinde bildirilen dikkat çekici sayılarla da uyumludur. Adalet Bakanlığı verilerine göre cürüm ve kabahat işleyen 53.618 kişinin 52.474 ü erkek 1.144 ü kadındır. Bunların içinde adam

öldürme suçu toplam 2410 kişi (2313 erkek ve 97 kadın), adam yaralama suçu toplam 2838 kişi (2814 erkek ve 24 kadın), hakaret ve sövme toplam 205 kişi (200 erkek ve 5 kadın) olduğu görülmektedir. İstatistik sonuçlarından, araştırmanın bulgularıyla karşılaştırma yapmak amacıyla, fiziksel şiddetin en üst seviyedeki hali olan adam öldürme ve yaralama ve sözel şiddete denk gelmesi açısından da hakaret ve sövme suçları alınmıştır.

Kaya ve arkadaşlarının (2004) yaptığı 'Tıp fakültesi öğrencilerinde boyun eğici davranışlar ve şiddetle ilişkisi' isimli çalışmada erkeklerin daha fazla uyma'cı (konformist) davranış gösterdikleri bulunmuştur.

Ancak boyun eğici ve itaatkar davranışlar şiddetin bir sonucu olarak ortaya çıksa da, şiddet davranışı gösterme ve sistemli bir şiddet uygulama eğilimini artıran bir işlev gördüğünü belirtmişlerdir. Ünlü Milgram deneyleri "uyma"nın bireyi edilgenleştirdiğini, boyun eğen itaatkar bir varlığa dönüştürdüğünü, boyun eğen ve "itaat" eden bireylerin daha fazla şiddet potansiyeli taşıdığını göstermiştir (Akt. Kaya ve ark., 2004). Bu sonuç bu araştırmanın bulgularından erkeklerde kadınlara göre şiddet gösterme davranışında istatistiksel olarak daha yüksek puanlar almasıyla uyumludur. Kaya ve arkadaşlarının araştırması, yapılan araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir, bununla birlikte, erkeklerdeki kadınlara göre fazla olan şiddet davranışının etiyolojisiyle ilgili olarak da fikir vermektedir.

Felson (1996), eski saldırganlar, eski akıl hastaları ve genel popülasyonda, silahın dahil olduğu ve olmadığı olaylarla karşılaştırmalı olarak yaptığı araştırmasında kadın ve erkekler arasındaki fiziksel farklılıkların, cinsiyetlere göre şiddet davranışını açıklamakta önemli bir faktör olduğunu belirtmiştir . Silahın dahil olduğu olaylarda erkeklerin büyük gücünün kısmen nötralize olduğunu bildirmektedir.

Bu araştırmada katılımcılar eğitim düzeylerine göre şiddet davranışı gösterme bakımından analize sokulduğunda eğitim düzeyine göre şiddet gösterme davranışının, üniversite mezunu bireylerin daha az şiddet davranışı gösterdikleri yönünde olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar eğitimin fiziksel şiddet davranışı gösterme davranışına eğitim düzeyinin olumlu bir etkisi olduğu şeklinde yorumlanabilir. Eğitim bir değişim sürecidir ve eğitim seviyesi yüksek bireylerin daha az şiddet uygulama eğiliminde olması bu araştırmanın beklentileri arasındadır. Araştırmadaki katılımcıların %62,6 (n=357)'sını

üniversite mezunları oluşturmaktadır. Bu durum, araştırmadaki suça karışma oranının düşüklüğünü açıklayabilir. Araştırmalar eğitim davranışı ile saldırganlık, şiddet davranışı ve suç işleme arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Özdemir (2009), araştırmasına dahil olan hükümlülerin çoğunluğunun suç işledikleri zamanki eğitim düzeylerinin ilkokul mezunu olduklarını belirtmektedir. Kayatekin ve arkadaşları (1991) adli psikiyatri servisine gelen ruh hastalığı tanısı almış 469 kişiyle yaptıkları araştırmada, hastaların %81'inin ilkokul ya da altı eğitim düzeyinde olduğu sonucunu bulmuşlardır.

Öfke ölçeğinin alt ölçekleri ile fiziksel ve sözel şiddet davranışına bakıldığında, hem 18 yaş öncesinde ve hem de 18 yaş sonrasında geçerli olmak üzere, deneyimlenen sürekli öfke, öfke içe ve öfke dışa puanları ile şiddet davranışı arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur. Öfke kontrolü ile fiziksel ve sözel şiddet davranışı arasında anlamlı negatif ilişki olduğu görülmüştür. Bu araştırmanın beklenen sonuçları arasındadır. Yani, sürekli öfkesi olan, öfke dışavurumu ve öfke içevurumu yüksek olan bireylerin fiziksel ve sözel şiddet davranışı göstermeleri artmaktadır. Öfke kontrolü yükseldikçe şiddet davranışı göstermenin azaldığından bahsedebiliriz. Şiddet davranışını önlemek için öfke yönetiminin önemli koruyucu etkisi bir kez daha ortaya çıkmış olmaktadır.

Hukuki sonuçlar açısından öfke ölçeği alt ölçeklerine bakıldığında ise yukarıdaki ilişkilerin yeniden bulunduğu söylenebilir. Öfke kontrolü puanları yüksek olanlarda hukuki sonuçlar arasında negatif anlamlı ilişki bulunmuştur. Bireylerin öfke kontrolü yüksekse, dürtüsel davranmaları aza indirgendiği ve öfkeyi yönetebilir olduklarından fiziksel ve sözel şiddet davranışına başvurmamakta, bu da hukuki bir sonuç yaşamamalarını getirmektedir. Bunun tersi sürekli öfke, öfke içe ve öfke dışa alt ölçekleri arasında pozitif anlamlı ilişki olduğu bulunmuş ve başka bir deyişle öfke alt ölçeklerinden alınan puanlar yükseldikçe, hukuki sonuçlara rastlama artmıştır.

Çalışmanın sonuçlarına göre, erkekler kadınlara göre anlamlı şekilde daha fazla fiziksel ve sözel şiddet davranışı göstermektedirler. Ancak öfke ve cinsiyet ve dürtüsellik ve cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Bu durumda erkeklerin neden kadınlara göre daha fazla şiddet davranışı gösterdikleri toplumsal cinsiyet rolleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Körükçü ve arkadaşları, (2012) cinsiyet rollerinin neredeyse doğumla kazanıldığını ve erkek olmayı içeren bir

tanım oluşturduğunu aktarmışlardır. Toplumsal cinsiyet, doğumla birlikte kazanılan biyolojik cinsiyetin üzerine eklenen, bireye ailesi, çevresi ve yaşadığı toplum tarafından öğretilen 'erkek olma'yı içeren durumların tümüdür (Akt. Körükçü, Körükçü ve ark., 2012). Şiddet ve erkek olmanın el ele gittiğini, erkeklerin diğer erkeklerden de şiddet görmekte olduğunu, genç erkeklerin şiddetin hemen her türüne maruz kaldıklarını, erkeklere şiddetin öğretildiğini ve aynı zamanda erkeklerin şiddet uygulaması için cesaretlendirildiğini belirtmişlerdir.

Soysal ve arkadaşlarının (2009), 158 üniversite öğrencisi (79 kız ve 79 erkek) üzerinde yürüttükleri ve Sürekli Öfke Envanteri ve Sürekli Öfke İfadesi Envanteri'ni ölçme aracı olarak kullandıkları çalışmalarında, kız öğrencilerin sürekli öfke puanlarının yanında, içe yönelik öfke ve öfke ifadesi puanlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bulgular, kız öğrencilerin öfkelerini dışa vurmamakla beraber, sürekli öfke yaşadıkları şeklinde açıklanmıştır. Yapılan bu araştırmada SÖÖTÖ puanlarının cinsiyetlere göre anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmüştür.

Araştırma bulguları, Lindquvist ve arkadaşlarının (2005) suç ile yüksek öfke puanları arasında ilişkiyi gösteren sonuçlarıyla dolaylı olarak tutarlılık göstermektedir. Bu araştırmada da öfke puanlarının yüksek olması ile fiziksel ve sözel şiddet davranışı arasında pozitif ilişki bulunmuştur.

Özdemir (2009), Muş E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda Kasten Adam Öldürmek Suçundan Gelen Hükümlü Erkeklerde Öfke Ve Öfke İfade Tarzları İle Saldırganlık İlişkisinin İncelenmesi isimli araştırmasında hükümlülerin saldırganlık toplam puanları ile sürekli öfke, içte tutulan ve dışa vurulan öfke puan ortalamaları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç, araştırmanın hem sözel hem fiziksel şiddet boyutlarının hem 18 yaş öncesi hem de 18 yaş sonrasında sürekli öfke, öfke dışavurumu ve öfke içevurumu ile istatistiksel olarak pozitif ilişki içerisinde olması sonucunu desteklemektedir. Yani sürekli öfke, öfke dışavurumu ve öfke içevurumu arttıkça şiddet davranışı artmaktadır. Yine Özdemir'in araştırmasındaki kasten adam öldürmek suçundan tutuklu hükümlülerde, saldırganlık ölçeğinin sözel saldırganlık ve öfke altboyutları ile sürekli öfke, içte tutulan, dışa vurulan ve kontrol altına alınmış öfke puanları arasında bulunan pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu benzer şekilde bu araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Novaco ve Taylor'ın (2004), 129 erkek çoğu adli suçlu yatan hasta ile yaptıkları araştırmada, demografik, bilişsel ve kişilik değişkenleri ve hastanedeki saldırgan davranış ve öfke yaygınlığı ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, hastaların kendi raporladıkları öfkenin yatış sonrasında gösterdikleri saldırganlığın önemli bir belirleyicisi olduğu bulunmuştur.

Dürtüsellik ölçeğinin alt ölçekleri ile fiziksel ve sözel şiddet davranışı arasındaki ilişkiye bakıldığında, sıkışıklık ve heyecan arama ile fiziksel ve sözel şiddet davranışı arasında anlamlı yüksek pozitif ilişki olduğu, tasarlama eksikliği ile fiziksel ve sözel şiddet davranışı arasında anlamlı negatif ilişki olduğu görülmüştür. Dürtüsellik ölçeğinin sebatsızlık alt ölçeği, şiddet davranışı (fiziksel ve sözel) için istatistiksel olarak farklılaşmamıştır. Bu sonuçlara göre, kendini sıkışmış hisseden ve heyecan arayanların daha fazla şiddet davranışı gösterdikleri söylenebilir. Katılımcıların tasarlama eksikliği puanları yükseldikçe yani kişilerin davranışların sonuçlarını tasarlaması, öngörebilmesi arttıkça şiddet davranışı göstermenin azaldığı görülmektedir. Yine buna bağlı olarak beklenen şekilde, tasarlama eksikliği ile hukuki sonuçlar arasında da negatif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sıkışıklık alt ölçeği ile hukuki sonuçlar arasında ise pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Sıkışıklık hisseden bireylerin hukuki sonuçlarla daha çok karşılaşması, bu bağlamda anlaşılır olmaktadır.

Ramirez ve Andreu (2006), saldırganlık ve bazı ilişkili psikolojik yapılar (öfke, düşmanlık ve dürtüsellik) isimli makalelerinde, öfkenin saldırganlık için bir nedensellik rolü oynadığını belirtmişlerdir. Öfkenin deneyimlenmesi ve ifadesi arasında pozitif bir ilişki vardır. Öfke, bazen saldırgan yanıt için bir haklılaştırma sağlamaktadır. Öfke ve dürtüselliğin düşmanca saldırganlıkla pozitif ilişkisi olduğunu belirtirler. Aynı zamanda öfkenin, insanoğlunun işbirliğinde de anahtar bir rolü olduğunu, insan topluluklarını bir arada tutan şeyin, sevgi, duygu durum ya da kendilik ilgisi değil öfke olduğunu söylemişlerdir. Öfkenin saldırganlık için nedensellik rolü oynadığı sonucu, araştırmanın öfkenin dürtüsellik ve şiddet davranışı arasında yarı aracılık yaptığı yönündeki bulgusunu desteklemektedir.

Dürtüsellik ölçeğinin alt ölçekleri ile (sıkışıklık, heyecan arama, tasarlama eksikliği, sebatsızlık), sürekli öfke ölçeğinin alt ölçekleri (sürekli öfke, öfke dışa vurumu, öfke içe vurumu, öfke kontrolü) arasındaki ilişkiye bakıldığında sonuçlar şöyledir. Sıkışıklık puanları yükseldikçe, sürekli öfke, öfke

dışa ve öfke içe alt ölçeklerinin puanlarının yükseldiği, aralarında pozitif bir ilişki olduğu, öfke kontrolü puanlarının ise düştüğü yani sıkışıklık ile aralarında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür. Heyecan arama ile sürekli öfke, öfke dışa ve öfke içe arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Heyecan arama puanlarının yükseldiği yerde, sürekli öfke, öfke dışa vurumu ve içe vurumu puanlarının da yükseldiği ortaya çıkmıştır. Ya da tersi, sürekli öfke, öfke dışa ve içe vurumu yüksek bireylerin dürtüselliğin heyecan arama alt ölçeği puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Heyecan arama ile öfke kontrolü alt ölçeği puanları istatistiksel olarak farklılaşmamıştır. Tasarlama eksikliğine bakıldığında, tasaralama eksikliği ile öfke kontrolü arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Öfke kontrolü puanları yüksek bireylerin tasarlama eksikliği puanlarının da yükseldiği görülmektedir. Buna karşılık tasarlama eksikliği ile sürekli öfke ve öfke dışa vurumu arasında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür. Tasarlama eksikliği arttıkça, sürekli öfke ve öfke dışa vurumu puanları düşmektedir. Tasarlama eksikliği puanlarının öfke içe vurumu puanları ile istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Dürtüselliğin sebatsızlık alt ölçeği, yapılan regresyon ve AMOS yapısal eşitlik modellemesinde, öfke duygusu ve onun bir sonucu olarak ortaya çıkan fiziksel ve sözel şiddet davranışı için bir belirleyici olarak saptanmamış ve son modele dahil edilmemiştir. Ancak yine de korelasyon analizine bakıldığında, sebatsızlık puanlarının düşük (sebatsızlık, kendini disipline edebilme ve sıkıcı ya da zor işlerde odaklanmayı sürdürebilme becerisindeki tutarlılığı ifade etmektedir) olduğu yerde sürekli öfke ve öfke kontrolü puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Dürtüselliğin sebatsızlık alt ölçeği ile sürekli öfke ölçeğinin öfke içe vurumu ve öfke dışa vurumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Dürtüselliğin sebatsızlık alt ölçeği puanları yükselirken SÖÖTÖ alt ölçeklerinden sürekli öfke ve öfke kontrolü alt ölçekleri puanlarının da yükselmesi çelişkilidir. Sürekli öfke puanları yüksek ise öfke kontrolü puanlarının düşük olması beklenir. Bu durum UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkiye geçerlik-güvenirlik çalışmasını yapan Yargıç ve arkadaşları'nın (2011) çalışmasına bakarak açıklanmaya çalışılmıştır. Yapılan uyarlama çalışmasında Yargıç ve arkadaşları, eş zamanlı geçerlilik için bu çalışmada da kullanılan SÖÖTÖ' ni kullanmışlardır. Çalışmalarında iki ölçeğin alt ölçekleri arasındaki korelasyona bakıldığında, sebatsızlık alt ölçeğinin SÖÖTÖ alt ölçekleri ile korelasyon göstermediği görülmüştür. Bulgular,

Yargıç ve arkadaşları tarafından ölçeğin Türkçede geçerlik ve güvenirlikle ilgili olarak yapılan ilk çalışma olarak iyi bir geçerliği olduğu ve dürtüsellikle ilgili özellikleri taramada başarılı olduğunu desteklediği yönünde yorumlanmıştır.

Öner ve arkadaşlarının (2011) Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu tarafından yaptırılan geniş çaplı araştırmalarında 13.908 erkek ve 12.101 kız olmak üzere toplam 16.009 öğrenci ile çalışmışlardır. Bu çalışmanın örneklemi yetişkinler olmamasına rağmen sözkonusu çalışmanın dürtüsellikle ilgili bulguları bu çalışmanın bulgularını destekler nitelikte ve çarpıcıdır. Öner ve arkadaşlarının araştırma sonuçları, "belirgin" dürtüsellik belirti sayısının, davranış bozukluğu belirtileri, sigara, madde ve alkol kullanımı, fiziksel şiddete maruz kalma, kendine zarar verme ve anne, baba ve öğretmenlerle kötü ilişkilerle anlamlı bir ilişki gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Bir dürtüsellik belirtisi bildiren ergenlerde hiç dürtüsellik belirtisi bildirmeyenlere göre fiziksel şiddet uygulama riski 2,3 kat artmışken, iki dürtüsellik belirtisi bildirenlerde risk 5,1, üç dürtüsellik belirtisi bildirenlerde ise 11,7 kat artmaktadır.

Lindqvist (2005) yaptığı araştırmada, araştırma bulgularının Amerikan toplumu ile karşılaştırıldığında beklendiği gibi, şiddet suçu mahkumlarının öfke kontrolü puanlarının şiddet göstermeyen üniversite öğrencilerine göre düşük olduğunu belirtmektedir. Buna karşılık, örneklem grubunun bilişsel, fizyolojik, davranışsal ve sürekli ve ifade edilen öfke puanları yüksektir. Özellikle şiddet suçu mahkumlarının öfke yaklaşımında bilişsel eğilimi ve genel yatkınlığı puanları yüksek bulunmuştur. Lindqvist, öfkenin saldırgan davranışın öncesinde oldukça önemli olduğunu belirtmektedir. Araştırmanın bu sonucu bu araştırmanın sonuçlarından öfke düzeyi ve fiziksel –sözel şiddet davranışı puanları arasında bulunan pozitif korelasyon ile uyumludur.

Digiuseppe ve Tafrate (2001), öfke bozukluklarının psikoterapisini ele alan çalışmalarında, tedavi modeline dürtüsel davranışların yönetilmesini de dahil etmişlerdir. Öfkenin işlevsel olmayan, yıkıcı şekilde ortaya çıkan ifadesinde dürtüselliğin rolüne dikkat çekmişlerdir. Yapılan bu araştırmada sürekli öfke ve dışa vurulan öfke alt ölçekleri ile dürtüselliğin sıkışıklık ve heyecan arama alt ölçekleri

arasındaki pozitif ilişki bulunmuştur. Digiuseppe ve Tafrate, makalelerinde bir dürtüsellik ölçeği ile çalışmadıklarından, dürtüselliğin ne tip boyutlarının dahil edilmesi gerektiğini belirtmemişler, sadece genel olarak öfke bozukluğu olan hastaların yıkıcı hareketlerden korunmak için öfke tedavilerinde dürtü kontrol müdahalelerine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Ancak bu araştırmanın sonuçlarından biri de dürtüselliğin tasarlama eksikliği ve sebatsızlık alt ölçeği ile öfke kontrolü arasında da pozitif ilişki olduğu yönündedir. UPPS'nin Türkçeye uyarlamasını yapan Yargıç ve arkadaşları (2011), eş zamanlı geçerlilik çalışmasında tasarlama eksikliği ile SÖÖTÖ'nin öfke kontrolü alt ölçeği ile arasında pozitif korelasyon olmasını tutarsız bir bulgu olarak kabul etmişlerdir. Yine eş zamanlı geçerlilik için yaptıkları analizde sebatsızlık alt ölçeğinin SÖÖTÖ'nin alt ölçekleri ile korelasyon göstermediğini de belirtmişlerdir. Bu çalışmada da sonuçların bu yönde olduğu görülmüştür.

Komarovskaya ve arkadaşlarının (2007), tutuklu kadınlar üzerinde antisosyal ve şiddet davranışları ve kişilik bozukluklarında dürtüselliğin rolünü araştırdıkları araştırmalarında, kadınların erkeklere göre çok daha az ciddi şiddet içeren antisosyal davranış gösterdiklerini belirtmişlerdir. Ancak bazı araştırmacıların (Sommers ve Baskin, 1993; Warren ve ark., 2005), kadınların herhangi bir şiddet davranışı gösterme durumlarında, gösterdikleri şiddetin erkeklerle karşılaştırıldığında daha reaktif ve daha dürtüsel olduğunu bildirdiğini söylerler. Vazsonyi, Cleveland, ve Wiebe (2006), geniş bir grup kadın ve erkek ergen örneklemi üzerinde yaptıkları uzunlamasına araştırmada dürtüselliğin, kusurlu ve saldırgan davranışla olan ilişkisinde, her iki cinsiyet için de oldukça önemli olduğunu bulmuşlardır. Yapılan bu araştırmanın bulguları sözü geçen ikinci araştırma ile desteklenmektedir. Araştırmanın bulguları dürtüselliğin sıkışıklık ve heyecan arama boyutlarında yüksek puan alanların fiziksel ve sözel şiddet davranışı puanlarının da yüksek olduğu yönündedir. Ancak bu araştırmanın sonuçları, dürtüselliğin cinsiyete göre istatistiksel bakımdan anlamlı olarak farklılaşmadığı şeklindedir.

Komarovskaya ve arkadaşlarının (2007) yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre, tutuklu kadınlarda dürtüsellik ile şiddet ve saldırganlık davranışlarının çeşitli görünümleri arasında karmaşık bir ilişki vardır. Dürtüselliğin, saldırganlık ve kurum kurallarını ihlal eden şiddet davranışı ile önemli bir ilişkisi olduğu, ancak şiddet suçlarıyla olmadığı bulunmuştur.

Whiteside ve Lynam (2001) heyecan aramanın madde kullanımı gibi, heyecanlı fakat tehlikeli davranışlarla ilişkili olduğu yerde, tasarlama eksikliğinin de antisosyal davranış ve psikopati ile ilişkili olması gerektiğini tartışmışlardır.

Bu araştırmanın bulgularından biri de dürtüselliğin yaş ile ilişkisine dairdir. Araştırma bulguları, dürtüselliğin heyecan arama boyutunun yaş ile anlamlı düzeyde negatif bir korelasyon içinde olduğunu göstermiştir. Yani yaş ilerledikçe heyecan arama davranışı gerilemektedir. Araştırmada kullanılan ölçekte dürtüselliğin diğer alt boyutları olan tasarlama eksikliği, sıkışıklık ve sebatsızlık ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisi tespit edilmemiştir. Araştırmanın bu bulgusu Green, Fry ve Myerson (1994)'ın ortaya koyduğu sonuçlarla kısmen desteklenmektedir. Onlara göre yaşlı hastalar genç hastalara göre daha az dürtüsellik göstermektedirler (Akt. Edwards, 2002). Ancak bu bulgunun desteklenmesi için aynı ölçek ve aynı boyuttan bahsetmek gerektiğinden, bu sonucun dolaylı olarak desteklendiğini bir kez daha belirtmek gerekir.

Dürtüsellik ile yaş arasındaki ilişkiye bakıldığında, dürtüselliğin heyecan arama alt ölçeği ile yaş arasındaki ilişki beklenildiği gibi negatif yönde anlamlı çıkmıştır. Bireylerin yaşı ilerledikçe heyecan araması düşmektedir.

Edwards (2002), 60 erkek ve 55 kız olmak üzere 115 psikolji öğrencisi ile yaptığı araştırmasında, şiddetin dürtüsellik üzerindeki etkisine düşmanlığın aracılık etkisi olduğu hipotezini test etmeyi amaçlamıştır. Ona göre eğer bir insan hem çok düşmancıl ve hem de çok dürtüsel ise ileride güçlü bir şiddet öyküsü olabilir. Araştırma sonuçları, düşmanlığın değil dürtüselliğin şiddetin ana belirleyicisi olduğunu göstermiştir. Edwards'ın araştırmasının sonuçları bu araştırmanın sonuçları ile uyumludur. Yapılan analizde, sıkışıklık hisseden ve heyecan arayan kişilerin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek fiziksel ve sözel şiddet davranışı gösterdikleri bulunmuştur (bkz. Tablo VII). Ayrıca Edwards, şiddeti düşürmek/azaltmak için dürtüselliğin düşürülmesine çalışıldığını söylemektedir. Şiddetle başetmek için başvurulan öfke yönetimi programlarının dürtüsellik alanına odaklanmış bileşenleri olduğunu söylemektedir (Beck ve Fernandez, 1998; St. Lawrence, Crosby, Belcher, Yazdani ve Brasfield, 1999; Vannoy ve Hoyt, 2004). Birçok bilişsel-davranışsal yaklaşımlı öfke yönetimi tekniklerine gevşeme dahil edilmiştir (Beck ve Fernandez, 1998).

Araştırmanın sonuçları, Seager'in (2005) araştırmasının sonuçları ile uyumludur. Seager, Kanada'da orta güvenlikli cezaevlerindeki 50 erkek tutuklu üzerinde yaptığı araştırmada, şiddet gösteren erkeklerde dürtüsellik ve bilişsel şemaların önemini incelemiştir. Buna göre, dürtüsellik ölçek puanları, psikopati içeren şiddet davranışı, şiddet gösterme oranı, saldırıdan hüküm giyme ve rapor edilmiş kavgalara karışma ile anlamlı derecede ilişkili bulunmuştur.

Stewart'a (2008) göre öfkenin dahil olduğu duygusal rahatsızlıklar birçok patolojide ortak hale gelmeye başladıkça, öfke çalışmaları önemli hale gelmiştir (78). Öfkenin, karşıt ilişkide, doğrudan ve çıktı olarak duygu durum ve anksiyete bozukluklarıyla bağlantılı olduğu gösterilmiştir (Akt. Stewart; Erwin, Heimberg, Schneier ve Liebowitz, 2003; Fava, Anderson ve Rosenbaum, 1990; Foa, Riggs, Massie ve Yarczower, 1995; McElroy, 1999).

Yine Stewart'ın (2008) aktardığına göre öfke, depresyon ve anksiyete arasındaki güçlü ilişki, bu rahatsızlıklara sahip bireylerde öfke yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi gerekliliği klinisyenlerce önerilmiştir (Cahill, Rauch, Hembree, Foa, 2003; Eckhardt 1999).

Araştırmacılar öfkenin doğal olarak biliş içerdiğini tartışmışlardır (Akt. Stewart, 2008; Roseman, 2004; Smith ve Lazarus, 1993). Çalışmalar, öfke duygu sürecinin biliş ve duygunun karşılıklı etkileşimini içerdiğini göstermiştir (Akt. Stewart, 2008; Cohen, Eckhardt, Schagat, 1998; Eckhardt ve Cohen, 1997).

Schweinle ve arkadaşlarının (2010), 86 evli yetişkin erkekle yürüttükleri, evli saldırgan erkeklerde öfke, benmerkezcilik, dürtüsellik ve önyargılılık konulu araştırmanın sonuçları da bu araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Schweinle ve arkadaşlarının yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre eşlerine yönelik saldırganlık davranışı gösteren erkeklerin öfke ve dürtüsellik puanlarının anlamlı derecede yüksek çıktığı bulunmuştur. Ayrıca araştırmaya göre, yüksek dürtüsellik puanlarının doğrudan kadın eşe yönelik saldırganlık ile bağlantılı olduğu ortaya konmuştur.

Swogger ve arkadaşlarının (2007) yaptıkları araştırmada yakın ilişkideki eş (koca) suçlularla, diğer tip antisosyal suçlular arasındaki belki de birincil derecede ayırt edici risk faktörünün dürtüsellik olduğunu belirtmişlerdir.

Stuart ve Holtzworth-Munroe'nin (2005) araştırma bulguları, dürtüselliğin öfke/düşmanlık, madde kullanımı ve evlilik uyumsuzluğu ile geniş bir şekilde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Dürtüselliğin önemini gösteren bir diğer araştırma Stanford, Conklin ve Helfritz (2007) tarafından yapılmıştır. Dövme-hırpalama gibi fiziksel şiddet gösteren hükümlüler ile şiddet göstermeyen erkek yetişkinler arasında, nöropsikolojik ve psikofizyolojik araçların da kullanıldığı çalışmada, şiddet gösteren erkeklerin göstermeyen gruba göre yüksek seviyede öfke ile birlikte dürtü kontrol yoksunluğu çektikleri bulunmuştur.

Schweinle ve arkadaşlarının aktardığına göre (2010), Dutton (2007) yaptığı araştırmada, yüzlerce şiddet gösteren yetişkin erkekle çalışmış ve döverek şiddet gösterenlerin psikolojik profilinde en öne çıkan özelliğin öfke olduğunu bulmuştur.

James ve Seager (2006), Kanada'da yarı güvenlikli cezaevinde bulunan 40 yetişkin erkek tutuklu ile yaptıkları ve şiddette dürtüselliği araştırdıkları çalışmanın sonuçları bu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. Çalışmalarında şiddet ve dürtüsellik arasında anlamlı yüksek bir ilişki bulmuşlardır. Elde ettikleri sonuçların, kendini tecavüz/saldırganlık olarak gösteren ısrarcı şiddetin önlenmesinde dürtüselliğin önemli rol aldığını gösterdiğini söylemektedirler.

Lundeberg ve arkadaşlarının (2004), 115 erkek üniversite öğrencisi ile yaptıkları araştırmanın sonuçları, bu araştırmanın beklenen ve elde edilen sonuçlarını desteklemez. Lundeberg ve arkadaşları yaptıkları araştırmada, 115 erkek üniversite öğrencisini, romantik 'çıkma' ilişkisinde psikolojik ve fiziksel şiddet bakımından, 3 grupta incelemişlerdir: 1. Şiddet görmeyen grup, 2. Sadece psikolojik olarak şiddet gören grup, 3. Fiziksel şiddet gören grup. Çalışma, nasıl bir dürtüsellik seviyesinin, alkolle problemin, yaşam tatmininin, öfke yönetimi becerilerinin, ilişki tatmininin, çocukluk döneminde şiddete tanıklık etmenin veya şiddet deneyimlemenin, üniversite öğrencilerini bu 3 grupta nasıl farklılaştırdığını anlamayı amaçlamıştır. Sonuçlara göre, çalışmadaki değişkenler bu 3 grubu ayrıştırmaya yeterli olmuştur ama gruplar dürtüsellik, yaşam tatmini ve çocuklukta tanık olunan veya deneyimlenen şiddet bakımından ayrışmamıştır. Bu ayrışmamaya sebep olarak, araştırmacılar grubun oldukça homojen olmasını, bu yüzden faktörlerin yeterince önemli ayrımlaştırıcılar olmadığını ve

ikinci olarak da kullandıkları dürtüsellik ölçeğinin düşük güvenirlikte olmasının ölçeğin etkililiğini düşürebileceğini göstermişlerdir. Çalışmadaki anlamlı ayrışma ilişki tatminiyle ilgili olmuştur.

Yavuz ve arkadaşları (2006), eşcinsel erkeklere yönelik fiziksel şiddeti değerlendirdikleri araştırmada heteroseksüel erkeklerin % 90.3'ünün ve eşcinsel erkeklerin % 98.7'sinin erkekler tarafından şiddete maruz kaldıklarını bulmuşlardır. Sonuçlar, bu araştırmanın fiziksel ve sözel şiddet davranışının erkekler tarafından daha çok gösterildiği sonucuyla uyumludur (Bkz. Tablo IX).

Parrott ve Zeichner'in (2008) , cinsel yönelimde öfke ve fiziksel saldırganlığın belirleyiciliği üzerine yaptıkları araştırmanın sonuçları bu araştırmanın bulgularını destelemektedir. Araştırmada kendini heteroseksüel olarak tanımlayan 190 erkek yetişkinle çalışılmış ve hiper maskülinite etkisi ve erkek cinsiyet rolünün eşcinsel karşıtlığındaki öfkesi ve saldırganlığı üzerindeki etkisine bakılmıştır. Elde edilen sonuçlar, hiper maskülinite ve erkek cinsiyet rolü şiddetinin öfke ile olumlu yönde ve yüksek derecede ilişkili olduğunu göstermiştir.

Hariri'nin (2009) bildirdiğine göre, şiddet olayları akıl hastalığı tanısı almamış bireyler arasında da görülmektedir. Hatta şiddet suçlarının daha çok akıl hastalığı tanısı almamış bireyler tarafından işlendiğini gösteren araştırmalara (Davis,1991; Pescosolido ve ark., 1999; Turgut ve ark., 2006) değinmiştir.

Yavuzer ve Karataş (2013), ergenlerde otomatik düşünceler ile fiziksel saldırganlık arasındaki ilişkide öfkenin aracılık rolüne baktıkları çalışmalarında öfkenin fiziksel saldırganlığı anlamlı düzeyde yordadığını bulmuşlardır. Yavuzer ve Karataş'ın aktardığına göre alan yazınında öfkenin %40 oranında fiziksel saldırganlığa dönüşebileceği belirtilmektedir (Averill, 1983). Saldırganlık ile öfke arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma bulguları (Brezina ve ark. 2001, Campano ve Munakata 2004, Dwyer 1998, Furlong ve Smith 1994, Gündoğdu 2010, Karataş 2008, Kesen ve ark. 2007, Larson 2008) bireylerin saldırganlık göstermelerinde öfkenin önemli bir değişken olduğunu göstermektedir.

Ancak saldırgan davranışın temelinde her zaman öfke olmayabilir, öfke de her zaman saldırganlıkla ifade edilmeyebilir (Averill 1983, Balkaya ve Şahin 2003). Öfke sırasında yaygın olarak kullanılan tepkiler bastırma, uygun biçimde ifade etme ve saldırganlıktır. Yapılan araştırmada da öfkenin fiziksel

ve sözel şiddet davranışı ile dürtüsellik arasında yarı aracılık yaptığı bulunmuştur. Yavuzer ve Karataş'ın araştırmasının sonuçları bu araştırmanın sonucunu desteklemektedir.

Alandaki yazın incelendiğinde, şiddet davranışı ile ilgili olarak yapılan araştırmaların genellikle özel gruplarla (aile içi kadın, hükümlüler, ergenler, eşcinseller, psikiyatrik tanı almış hastalar gibi) yürütüldüğü görülmüştür. Bu araştırma, cinsiyet ve özel bir grup belirtmeksizin normal popülasyonda yürütülmüştür. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, genellikle şiddet davranışı oluştuktan sonra ve/veya olumsuz, yıkıcı, hukuki sonuçlar yaşandıktan sonra incelemelerin oluştuğu söylenebilir. Bu araştırmanın şiddet davranışının öngörülebilmesi, engellenebilmesi çalışmalarında üzerinde durulması gereken konular hakkında bir görüş sunması planlanmıştır.

Türkiye'deki araştırmalarda, dürtüsellik konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında, çoğunluklu olarak Barratt Dürtüsellik Ölçeği'nin kullanıldığı görülmektedir. Bu araştırmada, dürtüselliği 4 alt boyutta ölçen ve standardizasyon çalışması 2011'de Yargıç ve arkadaşları tarafından yapılmış olan UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği kullanılmıştır. Alandaki yabancı yazın incelendiğinde, dürtüselliğe yaklaşımın son zamanlarda artan şekilde UPPS'nin ölçtüğü 4 boyutla ilgili olduğu gözlenmiştir (Lengel, 2013; Tercek, 2008; Bellman, 2012). Lengel (2013), dürtüsellik ile intihar girişimi olmayan kendini yaralama davranışında duygulanım manipülasyonunu davranışı gösteren ve göstermeyen iki grubu karşılaştırarak incelemiştir. Tercek (2008) çalışmasında, tutuklu ergenlerde dürtüselliği riskli cinsel davranış alma ve madde kullanımı gibi konularda incelemiştir. Bellman (2012) araştırmasında tüketici dürtüselliğinde karar verme davranışı ve sorumluluk konusunu incelemiştir. Yukarıdaki araştırmalarda UPPS dürtüsel davranış ölçeği kullanılmıştır. Bu araştırmadaki dürtüsellik ile cinsiyet arasında fark çıkmamasına karşılaştırma yapmak amacıyla yukarıdaki araştırmalara tekrar bakıldığında araştırmacıların cinsiyet farklılığını incelemedikleri görülmüştür. Bu araştırmanın, kullandığı dürtüsellik ölçeği bakımından ilk çalışmalardan olduğu ve bu anlamda katkı sağlaması umulmaktadır.

Araştırmanın istatistiksel analizine, incelenen üç olgunun (fiziksel-sözel şiddet davranışı, öfke ve dürtüsellik) arasındaki ilişkiye bakmak için moderatörlük etkisine bakan bir istatistiksel yöntem (AMOS) eklenmiş ve böylece bir araştırma modeli ortaya konmuştur. Bu modele göre, dürtüselliğin

sebatsızlık dışındaki diğer 3 boyutunun öfkeyi tetiklediği ve öfkenin de şiddet davranışını doğurduğu araştırma modelinde gösterilmiştir. Dürtüselliğin şiddet davranışının çıkmasında etkili olan diğer boyutları, tasarlama eksikliği, sıkışıklık ve heyecan aramanın, geliştirilecek öfke yönetimi modellerine eklenmesi uygun görünmektedir.

Bu bilgi literatür bilgisiyle de desteklenmektedir. Ancak araştırmada bireylerin gösterdiği fiziksel ve sözel şiddet davranışını anlamak için geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış bir ölçek kullanılmadığından, bu bilginin standardize ölçeklerin kullanıldığı araştırmalar yoluyla tekrar test edilmesine ihtiyaç vardır. Bu, araştırmanın sınırlılıklarından en önemlisidir.

Dürtüsellik, bireylerin hedefe yönelik adaptif davranış üretmesini olumsuz yönde etkilemekte, hatta deneyimlenen dürtüsellik seviyesine göre bazen bozmaktadır. Daha çok, o an ki hakim duygunun (şiddet davranışı için çoğunlukla öfke) baskısının savuşturulmasına yönelik, sonuçları düşünmeden davranmayı getirmektedir. Dürtüselliğin bu yönünün öfkeyi kontrol etmekte zorluk çıkardığı düşünülmektedir.

Şiddet davranışı, tüm çeşitleri ve boyutlarıyla vahim sonuçları açısından, sadece ülkemizde değil dünyada da oldukça önemli bir sorundur. Bu durum konuyla ilgili araştırmaların artmasına ve daha çok anlaşılmak istenmesine sebep olmaktadır. Konunun küçük ve giriş niteliğindeki bir parçasını aydınlatmayı hedefleyen bu araştırmanın, bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlaması umut edilmektedir.

Bu araştırmanın sayıltıları aşağıdaki gibidir:

1. Araştırmaya gönüllü olarak katılan örneklem grubunun evreni temsil etmektedir.
2. Örneklemi oluşturan katılımcılar, ölçek ve anketlerdeki soruları içtenlikle ve yansızolarak yanıtlamışlardır.
3. Araştırmada kullanılan ölçme araçları, ölçtükleri özellikleri ölçmek için geçerli ve güvenilirdir.

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibidir:

1. Bu araştırmanın örneklemi, gönüllülük esasıyla araştırmaya katılan 18 yaş üstü yetişkinlerle sınırlıdır.
2. Araştırma örneklemi oluşturan katılımcıların verdiği yanıtlarla sınırlıdır.
3. Bu araştırmanın sonuçları, amaç bölümündeki sorular ile sınırlıdır.
4. Bu araştırma, kullanılan ölçme araçları ve istatistiksel yöntemler ile sınırlıdır.

6. SONUÇ

Bu araştırma, 285 kadın (ort:31,6, SS: 8,56) ve 285 erkek (ort: 33,8 SS: 9,59) gönüllü yetişkin katılımcı ile yürütülmüştür.

Araştırmaya katılanların eğitim düzeyinin çoğunluğunu üniversite ve üstü mezunları (%62,6 , N=357) oluşturmaktadır. Katılımcıların medeni durumuna bakıldığında, evli olanların (%54,4 , N=155) çoğunlukta olduğu görülmüştür. Katılımcıların gelir durumu dağılımında 4000+ kazanç (%33,7 , N=192) belirtenler çoğunluktadır. Katılımcılardan %2,1 (N=12) bir suça karıştıklarını belirtmişlerdir.

Verilerin analizinde SPSS-versiyon 20 programı kullanılmıştır. Uygulanan ölçek ve anketlerin hepsi kendini değerlendirme tipi süresiz ölçek ve anketlerdir. Katılımcılara Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ), UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği, demografik anket ve fiziksel sözel şiddet davranışı göstermeyi belirlemek üzere araştırmacı tarafından geliştirilen Anket uygulanmıştır. Verilerin analizinde Bağımsız Gruplar T-Testi, ANOVA, LSD Post Hoc, Pearson Korelasyon Analizi ve çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Hipotezlerin test edilmesi için AMOS Yapısal Eşitlik Modeli uygulanmıştır.

Fiziksel ve sözel şiddet davranışına cinsiyete göre bakıldığında, hem 18 yaş öncesi ve hem 18 yaş sonrasında erkeklerin kadınlara göre daha fazla şiddet davranışı gösterdiği bulunmuştur ($p<0.01$).

Katılımcılar eğitim düzeylerine göre şiddet davranışı gösterme bakımından analize sokulduğunda 18 yaş sonrası fiziksel şiddet gösterme davranışı anlamlı çıkmış (.007), ek olarak yapılan LSD Post Hoc analizi ile bu anlamlılığın lise eğitimi ile üniversite eğitimi arasında $p<0.05$ düzeyinde olduğu bulunmuştur.

Öfke ölçeğinin alt ölçekleri ile fiziksel ve sözel şiddet davranışına bakıldığında, hem 18 yaş öncesinde ve hem de 18 yaş sonrasında geçerli olmak üzere, deneyimlenen sürekli öfke , öfke içe ve öfke dışa puanları ile şiddet davranışı arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur. Öfke kontrolü ile fiziksel ve sözel şiddet davranışı arasında anlamlı negatif ilişki olduğu görülmüştür. Hukuki sonuçlar ile öfke kotrolü alt ölçeği arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Dürtüsellik ölçeğinin alt ölçekleri ile fiziksel ve sözel şiddet davranışı arasındaki ilişkiye bakıldığında, dürtüselliğin sıkışıklık ve heyecan arama alt ölçekleri ile fiziksel ve sözel şiddet davranışı arasında

anlamlı yüksek pozitif ilişki olduğu, tasarlama eksikliği alt ölçeği ile fiziksel ve sözel şiddet davranışı arasında anlamlı negatif ilişki olduğu görülmüştür. Dürtüsellik ölçeğinin sebatsızlık alt ölçeği, şiddet davranışı (fiziksel ve sözel) için istatistiksel olarak farklılaşmamıştır. Dürtüselliğin tasarlama eksikliği alt ölçeği ile hukuki sonuçlar arasında da negatif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sıkışıklık alt ölçeği ile hukuki sonuçlar arasında ise pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Dürtüsellik ölçeğinin alt ölçekleri ile (sıkışıklık, heyecan arama, tasarlama eksikliği, sebatsızlık), sürekli öfke ölçeğinin alt ölçekleri (sürekli öfke, öfke dışa vurumu, öfke içe vurumu, öfke kontrolü) arasındaki ilişkiye bakıldığında sonuçlar şöyledir. Sıkışıklık puanları yükseldikçe, sürekli öfke, öfke dışa ve öfke içe alt ölçeklerinin puanlarının yükseldiği, aralarında pozitif bir ilişki olduğu, öfke kontrolü puanlarının ise düştüğü yani sıkışıklık ile aralarında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür. Heyecan arama ile sürekli öfke, öfke dışa ve öfke içe arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Heyecan arama alt ölçeği puanları arttıkça sürekli öfke, öfke dışa vurumu ve içe vurumu puanlarının arttığı bulunmuştur. Heyecan arama ile öfke kontrolü alt ölçeği puanları istatistiksel olarak farklılaşmamıştır. Tasarlama eksikliği alt ölçeği ile öfke kontrolü arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Öfke kontrolü puanları yüksek bireylerin tasarlama eksikliği puanlarının da yükseldiği görülmektedir. Buna karşılık tasarlama eksikliği ile sürekli öfke ve öfke dışa vurumu arasında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür. Tasarlama eksikliği alt ölçeği puanları arttıkça, sürekli öfke ve öfke dışa vurumu puanları düşmektedir. Tasarlama eksikliği puanlarının öfke içe vurumu puanları ile istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Dürtüselliğin sebatsızlık alt ölçeği, yapılan regresyon ve AMOS yapısal eşitlik modellemesinde fiziksel ve sözel şiddet davranışı için istatistiksel olarak anlamlı olmamış ve son modele dahil edilmemiştir. Dürtüselliğin sebatsızlık alt ölçeği ile sürekli öfke ölçeğinin öfke içe vurumu ve öfke dışa vurumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Yapılan araştırmada öfke düzeyi ile demografik özelliklerden yaş ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Dürtüsellik ölçeği ile analize demografik özelliklerden cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Dürtüsellik ile yaş arasındaki ilişkiye bakıldığında, dürtüselliğin heyecan arama alt ölçeği ile yaş arasında negatif anlamlı ilişki bulunmuştur. Bireylerin yaşı ilerledikçe heyecan arama alt ölçeği puanları düşmektedir.

Çoklu regresyon analizi sonuçlarına bakıldığında, R^2 değerlerinin düşük olduğu ancak istatistiksel olarak anlamlı çıkan sonuçların korelasyon analizi ile paralellik gösterdiği bulunmuştur. Buna göre, 18 yaş altı sözel şiddet gösterme davranışı ile dürtüselliğin tasarlama eksikliği alt ölçeği arasında anlamlı negatif ilişki, sıkışıklık ve heyecan arama alt ölçekleri ile pozitif ilişki, sebatsızlık alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı,öfke düzeyi ölçeğinin alt ölçeklerinden sürekli öfke alt ölçeği ile anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur.

18 yaş üstü sözel şiddet gösterme davranışı ile dürtüselliğin tasarlama eksikliği alt ölçeği arasında anlamlı negatif ilişki, öfke düzeyi ölçeğinin alt ölçeklerinden sürekli öfke ve öfke dışavurumu alt ölçeği arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur.

18 yaş altı fiziksel şiddet gösterme davranışı ile dürtüselliğin tasarlama eksikliği alt ölçeği arasında anlamlı negatif ilişki, sıkışıklık ve heyecan arama alt ölçeği ile anlamlı pozitif ilişki, öfke düzeyi ölçeğinin alt ölçeklerinden sürekli öfke alt ölçeği arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur.

18 yaş üstü fiziksel şiddet gösterme davranışı ile dürtüselliğin tasarlama eksikliği alt ölçeği arasında anlamlı negatif ilişki, sürekli öfke alt ölçeği arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur.Hukuki sonuçlar açısından çoklu regresyon sonuçlarına bakıldığında ise dürtüsellik ölçeğinin alt boyutlarından sadece sıkışıklık ile pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Hipotezleri test etmek için yapılan AMOS Yapısal Eşitlik Modellemesi analizinde araştırmanın dört hipotezi de doğrulanmıştır. Buna göre dürtüsellik, tasarlama eksikliği (-.19), heyecan arama (.62) ve sıkışıklık (.20) alt ölçekleri, öfkeyi (.95) etkilemektedir. Sebatsızlık alt ölçeği katsayısı istatistiksel olarak anlamlı olmadığından modele dahil edilmemiştir. Öfke düzeyi, sürekli öfke (.52), öfke dışavurumu (.83), öfke içevurumu (-.48) ve öfke kontrolü (-.72) olmak üzere dört alt ölçeği ile şiddet davranışını (.84) etkiler. Şiddet davranışı; sözel şiddet 18 yaş öncesi (.33), 18 yaş sonrası (.53), fiziksel şiddet 18 yaş öncesi (.36), 18 yaş sonrası (.43) ve hukuki sonuçlar (.31) olarak ayrılmaktadır.

Öfke, dürtüsellik ile fiziksel sözel şiddet davranışı arasında yarı aracılık (.16) etkisi yapmaktadır.

7. ÖZETLER (TÜRKÇE VE İNGİLİZCE)

ÖZET

Şiddet davranışı günümüzde, psikolojik, sosyolojik ve hukuki/adli boyutlarıyla önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bu çalışma, yetişkin popülasyonda fiziksel ve sözel şiddet davranışı ile öfke düzeyi ve dürtüsellik arasındaki ilişkinin irdelenmesi amacı ile yapılmıştır.

Bu araştırma 285'i kadın ve 285'i erkek olmak üzere toplam 570 gönüllü yetişkin ile yürütülmüştür. Katılımcılara, öfke düzeyini ölçmek için Türkiye standardizasyonu olan, 34 maddelik, 4'lü likert tipi Sürekli Öfke-Öfke Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ), dürtüselliği ölçmek için Türkiye standardizasyonu olan, 45 maddelik 4'lü likert tipi UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği (UPPS), gösterdikleri fiziksel ve sözel şiddet davranışlarını ölçmek için araştırmacı tarafından geliştirilen 28 maddelik anket (Anket) ve demografik bilgilere ulaşmak için 10 maddelik demografik anket uygulanmıştır.

Katılımcıların yaş ortalaması 32,7 ± 9,15 dir. Erkekler kadınlara göre 18 yaş öncesi ve sonrası, daha fazla sözel ve fiziksel şiddet davranışı göstermektedir. Sürekli öfke, öfke dışa vurumu ve öfke içe vurumu puanları yüksek olanlarda sözel ve fiziksel şiddet davranışı gösterme arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Öfke kontrolü puanları ile sözel ve fiziksel şiddet davranışı gösterme arasında anlamlı negatif ilişki vardır. Dürtüsellik alt ölçeklerinden heyecan arama ve sıkışıklık puanları ile sözel ve fiziksel şiddet davranışı gösterme arasında yüksek anlamlı pozitif ilişki vardır. Yapılan çoklu regresyon analizinde sürekli öfke puanlarının yüksek ve tasarlama eksikliği puanlarının düşük olmasının, hem 18 yaş altı ve hem de 18 yaş üstünde ortak olarak fiziksel ve sözel şiddeti yordadığı bulunmuştur. Öfke, dürtüsellik ve fiziksel sözel şiddet davranışı arasında yarı aracılık etkisi yapmaktadır.

SUMMARY

Nowadays violence behavior constitute a major problem with its psychological, sociological and legal/forensic aspects. This study aimed to examine the relationship between verbal and physical violence and anger level and impulsivity in adult population.

This study is conducted with 570 volunteers, out of which 285 are male and 285 are female.The participants are given a 34 four-likert type items State-Trait Anger Expression Inventory (STAS) with Turkish standardization to measure anger level, a 45 four-likert type items UPPS Impulsive Behaviour Scale (UPPS) with Turkish standardization to measure impulsivity, a 28 item questionnaire (Anket) developed by researcher to measure the physical and verbal vialonce the participants showed, and a 10 items demographic questionnaire to collect demographic information.

The average age of the participants is 32,7 ± 9,15. Men, before and after age of 18, show more verbal and physical violence behaviour, compared to women. A high positive corelation has been identified between trait anger, anger expression-out and anger expression-in scores and showing verbal and physical violence behaviour. A significant negative corelation exists between anger management scores and verbal and physical violence behaviour. A highly significant positive corelation exists between sensation seeking and urgency subscales of impulsivity and verbal and physical violence behaviour. In the multiple regression analysis it is found that high trait anger scores and low lack of premeditation scores predict physical and verbal violence both for under 18 and over 18 years old. Anger effects as a half moderator between impulsivity and verbal violence behaviour.

8. KAYNAKÇA

Akkoyun, F. (2007) Psikolojide İşlemsel Çözümleme Yaklaşımı: Transaksiyonel Analiz, 3.Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Anderson, J.C., Gerbing, D.W. (1988) Structural Equation Modeling in Practice: A Review and Recommended Two-Step Approach, *Psychological Bulletin*, Vol. 103, No. 3,411-423, https://umdrive.memphis.edu/dsherrll/public/SCMS8540/Anderson%20%26%20Gerbing-1988.pdf erişim tarihi : 4.12.2013

Archer, J., Haigh, A. (1997) Beliefs About Aggression Among Male and Female Prisoners, *Aggressive Behavior*, 23(6): 405-415 http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/(SICI)1098-2337(1997)23:6%3C405::AID-AB1%3E3.0.CO;2-F/abstract erişim tarihi 15.02.2013.

Arın, C. (1996) Kadına yönelik şiddet, Cogito, 6(7):305-312.

Ayrancı, Ü., Günay, Y., Ünlüoğlu, İ. (2002) Hamilelikte Aile İçi Eş Şiddeti: Birinci Basamak Sağlık Kurumuna Başvuran Kadınlar Arasında bir Araştırma, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3:75-87.

Bagozzi, R.P., Phillips, L.W. (1982), Representing and Testing Organizational Theories: A Holistic Constral, *Administrative Science Quarterly*, Vol. 27, No. 3:459-489 http://www.cob.unt.edu/slides/Paswan../BUSI6280/bagozzi%20and%20phillips%201982.pdf erişim tarihi : 04.12.2013

Baker, M.T., Van Hasselt, V.B., Sellers, A.H (2008), Validation of the Novaco Anger Scale in an Incarcerated Offender Population, *Criminal Justice and Behavior* 35: 741. http://cjb.sagepub.com/content/35/6/741.full.pdf+html erişim tarihi: 18.04.2014

Bellman, S.B. (2012), I Would Rather Be Happy Than Right: Consumer Impulsivity, Risky Decision Making, and Accountability, PhD Thesis, The University of Iowa, http://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/1030282472/fulltextPDF/1F9F66CAC49B40C6PQ/4?accountid=11637 erişim tarihi: 23.01.2014

Berkowitz, L. (1989) Frustration-Agression Hypothesis: Examination and Reformulation. *Psychological Bulletin*, 106(1), 59-73.

Budak, S. (2003) Psikoloji Sözlüğü, 2.Baskı, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Chapple, C.L., Johnson, K.A. (2007) Gender Differences in Impulsivity. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 5: 221 http://yvj.sagepub.com/content/5/3/221 erişim tarihi: 11.02.2013.

Corey, G. (2008) Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları, 7. Baskı, Mentis Yayıncılık, Ankara.

Cross, C.P., Copping, L.T., Campbell, A. (2011) Sex differences in impulsivity: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 137:97-130. http://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/10023/2161/1/Cross2011PsychBullSexDifferences_WithAppendix1.pdf erişim tarihi:10.04.2014

Cüceloğlu, D. (1991) İnsan ve Davranışı 2. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Cyders, M.A. (2011) Impulsivity and the Sexes: Measurement and Structural Invariance of the UPPS-P Impulsive Behavior Scale. Assessment 20(1):86-97 . http://asm.sagepub.com/content/20/1/86.full.pdf+html erişim tarihi: 10.05.2014

Dalgleish, T. (2005) The Emotional Brain. *Nature Reviews Neuroscience*, 2005. 5:582-588 http://people.uncw.edu/tothj/PSY595/Dalgleish-The%20Emotional%20Brain-NRN-2004.pdf erişim tarihi: 03.01.2014

Dalgleish, T., Dunn, B.D., Mobbs, D. (2009), Affective Neuroscience: Past, Present, and Future, *Emotion Review,* Vol. 1, No. 4 :355–368. http://emr.sagepub.com/content/1/4/355.full.pdf+html erişim tarihi: 18.04.2014

Deffenbacher, J.L., Oetting E.R., DiGiuseppe R.A. (2002),Principles of Empirically Supported Interventions Applied to Anger Management *The Counseling Psychologist* 2002 30: 262. http://tcp.sagepub.com/content/30/2/262.full.pdf+html erişim tarihi: 18.04.2014

Digiuseppe, R., Tafrate, R.C. (2001) A Comprehensive Treatment Model for Anger Disorders, Psychotherapy Vol.38, No:3 http://bursar.ccsu.edu/uploaded/departments/AcademicDepartments/Criminology__criminal_justice/Tafrate/Comprehensive_model.pdf erişim tarihi: 5.05.2013.

Dilbaz, N. (1999) Şiddet Riskinin Değerlendirilmesi ve Saldırgan Hastaya Yaklaşım, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, http://www.klinikpsikiyatri.org/files/journals/1/42.pdf erişim tarihi: 22.03.2013.

Dönmezer, S. (1996) Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafia Suçları. Cogito, 6(7):215-220

Edwards, J.K. (2002) Predicting Violence With Hostility And Impulsivity: A Moderational Approach, A Thesis for the Masters of Arts Department of Applied Experimental Psychology, Southern Illinois University Carbondale, http://www.proquest.com/ erişim tarihi: 05.12.2012

Eken, A. (1996) Bir Olgu Olarak Türkiye'de Şiddet, Cogito, 6(7): 407-410.

Evenden, J. (1999) Impulsivity: A Discussion of Clinical and Experimental Findings, *Journal of Psychopharmacology* 13(2): 180-192 http://jop.sagepub.com/ erişim tarihi: 05.12.2012.

Felson, R.B. (1996) Big People Hit Little People: Sex Differences in Physical Power and Interpersonal Violence, *Criminology*, 34: 433-452. http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1745-9125.1996.tb01214.x/abstract?deniedAccessCustomisedMessage=&userIsAuthenticated=false erişim tarihi: 11.02.2013.

Gazda, G. M. (1995) Human Relations Development, Simon and Schuster Company, Boston

Gölge, Z.B. (2005) Cinsel Saldırıda Etkili Faktörler ve Suçlu Profili, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi erişim tarihi: 18.12.2013

Gölge, Z.B., Yavuz, M.F. (2007) Cinsel Saldırı Olgularının Suç Motivasyonun Göre Sınıflandırılması, *Adli Tıp Dergisi*, 21(2): 11-19. http://www.journalagent.com/z4/vi.asp?pdir=adlitıp&plng=tur&un=ADLITIP-36844&look4=#.Uy6fUreKD4Y erişim tarihi: 03.04.2013.

Gustavson, N.A., (2009) The Relationships Among Anger Treatment Readiness and Coping Skills, Forgiveness and Locus of Control, Hofstra University. http://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/304895209/fulltextPDF/36553B77544B4B65PQ/1?accountid=11637 erişim tarihi: 05.12.2012.

Güleç, H.,Topaloğlu, M., Ünsal, D., Altıntaş, M. (2012) Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 4(1):112-137. www.cappsy.org erişim tarihi: 17.01.2014.

Gümüş, A. (2006) Şiddet Türleri, Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu,*Eğitim Sen Yayınları*: Ankara, s.13-38. http://scholar.google.com.tr/scholar?hl=tr&q=%C5%9Fiddet+t%C3%BCrleri&btnG=&lr= erişim tarihi 04.04.2013.

Güzel Özdemir, P., Selvi, Y., Aydın, A. (2012) Dürtüsellik ve Tedavisi, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 4(3):293-314 http://www.cappsy.org/archives/vol4/no3/cap_04_18.pdf erişim tarihi: 05.12.2012.

Hariri, A.G. (2009) Psikiyatrideki Şiddet Hakkında Herşey: Bir Gözden Geçirme. Rutland House *Counselling & Psychotherapy Journal*, 3(1-2):21-31. http://www.rchpjournal.com/rchpdergi/RCHP_NO_6_sayi_1_2_tr_2009.pdf#page=23 erişim tarihi:23.03.2013.

Harris, M.B., Knight-Bohnhoff, K. (1996) Gender and Aggression I: Perceptions of Aggression. Sex Roles, Vol.35, 1/2, http://link.springer.com/article/10.1007/BF01548172 erişim tarihi: 11.04.2014

Howells, K., Day, A., Williamson, P., Bubner, S., Jauncey, S., Parker, A., Heseltine, K. (2005) Brief Anger Management Programs With Offenders: Outcomes and Predictors of Change *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*; 16(2): 296 – 311 http://www.addiction.umd.edu/psyc434/howells%202005.pdf erişim tarihi: 14.03.2013

http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.11997&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0 erişim tarihi: 03.05.2013

İmamoğlu, S. (2003) Öğretmen Adaylarının Öfke ve Öfke İfade Tarzları ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp erişim tarihi: 03.05.2013

İstanbul'da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı (2008) İstanbul Ticaret Odası Yayınları, GENAR, İstanbul.

James, M., Seager, J.A. (2006) Impulsivity and Schemas for a Hostile World : Postdictors of Violent Behaviour, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 50:47, http://ijo.sagepub.com/content/50/1/47 erişim tarihi: 03.04.2013

Jarvis, P., Holfor, J., Griffin, C. (2003) The Theory and Practice of Learning, 2nd eds, s.49. Kogan Page Limited.

Kaya, M. ve ark. (2004) Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar ve Şiddetle İlişkisi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*; 5:5-10, http://lokman.cu.edu.tr/psikiyatri/derindex/apd/fulltext/2004/5.pdf erişim tarihi 04.04.2013.

Kayatekin, Z.E., Maner, F., Abay, E., Saygılı, S., Şener A.İ. (1991) Ruh Hastalarında Homisidal Saldırganlık. *Düşünen Adam*, 4(1):22-27 http://www.dusunenadamderg.com/tr/DergiPdf/DUSUNEN_ADAM_DERGİSİ_7c8e0931c07a4363aa1d8afd5f12e252.pdf erişim tarihi:11.04.2014.

Kızmaz, Z. (2006) Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım, Fırat Üniversitesi *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:16, Sayı:2 S.247-267, Elazığ.

Komarovskaya, I., Booker, A., Warren, L., Warren, J. (2007) The Role of Impulsivity in Antisocial and Violent Behavior and Personality Disorders Among Incarcerated Women, *Criminal Justice and Behavior* 34: 14-99 http://jop.sagepub.com/ erişim tarihi: 05.12.2012

Köknel, Ö. (1993). Zorlanan İnsan, Altın Kitaplar Basımevi, İstanbul.

Körükçü, Ö., Öztunalı Kayır, G., Kukulu, K. (2012) Kadına Yönelik Şiddetin Sonlanmasında Erkek İşbirliği, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 4(3):396-413 http://www.scopemed.org/fulltextpdf.php?mno=17887 erişim tarihi: 11.04.2014

Kuyaş, A., Berktay H., Toprak Z. (1996) Tarihçi Gözüyle 'Şiddetin Tarihi' Üzerine Bir Söyleşi, Cogito, 6(7):197-206.

Lazarus, R.S. (1991) Emotion&Adaptation, Oxford University Press

Leahy, R.L. (2004) Bilişsel Terapi ve Uygulamaları, Çeviri: Hacak, H. vd., Litera Yayıncılık, İstanbul.

Lengel, G.J., Impulsivity and Nonsuicidal Self-Injury: Examining The Role of Affect Manipulation, Oklahoma State University, Master Thesis, 2013 http://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/1426246934/fulltextPDF/1F9F66CAC49B40C6PQ/3?accountid=11637 erişim tarihi: 23.01.2014

Lerner, H. (1996) Öfke Dansı, Çev: Gül, S. Varlık Yayınları, İstanbul

Lindqvist, K.J. (2005) Hot Spur or Tranquil?: The adaptation of pschometric anger assessment instruments and their evaliation and application on violent and nonviolent samples in Sweden, http://scholar.google.com.tr/scholar?hl=tr&q=Lindqvist+K+J%2C+Daderman+M+A+and+Hellstr%C3%B6m+A.+Internal+reliability+and+construct&btnG=&lr=# erişim tarihi: 10.05.2013.

Lindqvist, K.J., Daderman M.A.,Hellström, A. (2005) Internal Reliability and Construct Validity of the Novaco Anger Scale-1998-S in a Sample of Violent Prison Inmates in Sweden. *Psychology, Crime & Law*, 11(2): 223-237. http://informahealthcare.com/doi/abs/10.1080/08039480310003443?journalCode=psc erişim tarihi: 10.02.2013.

Logan, G.D., Schachar, RJ., Tannock, R. (1997) Impulsivity and Inhibitory Control, *Psychological Science*, 8: 60, http://pss.sagepub.com/ erişim tarihi: 05.12.2012.

Lundeberg, K., Stith, S.M., Penn, C.E., Ward, D.B. (2004) A Comparison of Nonviolent, Psychologically Violent, and Physically Violent Male College Daters, *Journal of Interpersonal Violence* 19:1191, http://jiv.sagepub.com/content/19/10/1191 erişim tarihi: 05.12.2012

McDermott, R. (2002) Recent Advances in Neuroscience and Their Implications for Political Science: Toward a Theory of Emotional Rationality 1 http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.202.295&rep=rep1&type=pdf erişim tarihi: 30.03.2014.

Miller, JD., Zeichner,A., Wilson, LF. (2012) Personality Correlates of Aggression: Evidence From Measures of the Five-Factor Model, UPPS Model of Impulsivity, and BIS/BAS, *Journal of Interpersonal Violence*, 27(14) 2903-2919 http://jiv.sagepub.com/content/27/14/2903.full.pdf+html erişim tarihi: 05.12.2012

Mills, F.J., Kroner,G.D. (2003) Anger as a Predictor of Institutional Misconduct and Recidivism in a Sample of Violent Offenders, *Journal of Interpersonal Violence*. 18(3), 282-294 http://jiv.sagepub.com/content/18/3/282.full.pdf+html erişim tarihi: 19.03.2013

Morris, G.C. (2002). Psikolojiyi anlamak (çev. H. Belgin Ayvasık, Melike Sayıl), Ankara: *Türk Psikologlar Dernegi Yayınları*, No:23.

Moses, R. (1996) Şiddet Nerede Başlıyor? *Cogito*, 6(7):23-27.

Novaco, R.W. (1975) Anger Control, Lexington Books, London. s. 3

Novaco, R.W., Taylor, J.L. (2004) Assessment of Anger and Aggression in Male Offenders With Developmental Disabilities. *Psychological Assessment*, Vol 16(1), 42-50. http://psycnet.apa.org/?fa=main.doiLanding&doi=10.1037/1040-3590.16.1.42 erişim tarihi: 15.05.2013.

Öner, Ö. ve ark. (2013) Ergenlerin Bildirdiği Dürtüsellik Belirtileri ve Ruhsal Sorunlar: Epidemiyolojik Bir Çalışma, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(1):35-43 http://www.turkpsikiyatri.com/default.aspx?modul=tekMakale&gFPrkMakale=877 erişim tarihi: 19.03.2013.

Özdemir, E. (2009) Muş E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda Kasten Adam Öldürmek Suçundan Gelen Hükümlü Erkeklerde Öfke ve Öfke İfade Tarzları ile Saldırganlık İlişkisinin İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Tıp Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=7d53ed97e31a8bd370f03689c6a7893500435bec88ecd296d90452697fbbad8c4c9fad0588bff29b erişim tarihi: 01.02.2013

Özer, A., Özer, S. (2012) Durumsal-Sürekli Depresyon Ölçeği'nin Birleşen, Yapı ve Zamandaş Geçerliği, *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, http://journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/psikoloji/article/viewFile/11918/11180 erişim tarihi 3.5.2013.

Özer, A.K. (1994) Sürekli Öfke (SL-Öfke) ve Öfke İfadesi Tarzı (Öfke-Tarz) Ölçekleri Ön Çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31):26-35.

Özgür, G., Yörükoğlu, G., Baysan Arabacı L. (2011) Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2): 53-60 http://scholar.google.com.tr/scholar?cites=9985979777071108715&as_sdt=2005&sciodt=0,5&hl=tr erişim tarihi: 03. 04. 2013.

Özmen, A. (2006) Öfke: Kuramsal Yaklasımlar ve Bireylerde Öfkenin Ortaya Çıkmasına Neden Olan Etmenler, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1):39-56.

Parrott, D.J., Zeichner, A. (2008) Determinants of Anger and Physical Aggression Based on Sexual Orientation: An Experimental Examination of Hypermasculinity and Exposure to Male Gender Role Violations, *Archives of Sexual Behaviour*, 37:891-901 http://www.springer.com/psychology/personality+%26+social+psychology/journal/10508 erişim tarihi: 17.01.2014.

Patton , J.H., Stanford, M.S., Barratt, E.S. (1995) Factor Structure of the Barratt Impulsiveness Scale, *Journal of Clinical Psychology*, 51:768-774 http://scholar.google.com.tr/scholar?q=patton+stanford+barratt+1995&btnG=&hl=tr&as_sdt=0%2C5 erişim tarihi: 10. 05. 2014

Potegal M., Stemmler, G., Spielberger, C. (Eds.) (2010) International Handbook of Anger: Constituent and Concomitant Biological, Psychological and Social Processes, Springer Books, s.14 http://books.google.com.tr/books?id=Szbbn8AwEXQC&printsec=frontcover&dq=handbook+of+anger&hl=tr&sa=X&ei=_odjU9SHO7PG7Ab7wYH4CA&redir_esc=y#v=onepage&q=handbook%20of%20anger&f=false

Ramirez,J.M., Andreu, J.M. (2006) Aggression and Some Related Psychological Constructs (Anger, Hostility, and Impulsivity); some comments from a research Project, *Neuroscience Biobehavioral Review*, http://eprints.ucm.es/8425/2/Aggression_JMR_revised-1.pdf?origin=publication_detail erişim tarihi: 11.02.2013

Schmitz, M.J. (2005) An Outcome Study To Determine The Clinical Effectivness of an Anger Management Program in an Adult, Rural Minnnesota Sample. A Dissertation of Doctor of Philosophy, Capella University. http://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/305365881/fulltextPDF/71809B9B4C7B47EDPQ/1?accountid=11637 erişim tarihi: 05.12.2012

Schweinle, W., Ickes, W., Rollings, K., Jacquot, C. (2010) Maritally Aggressive Men: Angry, Egocentric, Impulsive, and/or Biased. *Journal of Language and Social Psychology* 29(4) 399-424 http://jls.sagepub.com erişim tarihi: 05.12.2012.

Seager, J.A. (2005) Violent Men : The Importance of Impulsivity and Cognitive Schema. *Criminal Justice and Behavior*, 32: 26 http://cjb.sagepub.com/content/32/1/26 erişim tarihi: 11.12.2013.

Soysal, A.Ş., Can, H., Kılıç, K.B. (2009) Üniversite Öğrencilerinde A Tipi Davranış Örüntüsü ile Öfke İfadesi Arasındaki İlişkinin Analizi ve Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması, *Klinik Psikiyatri*;12:61-67 http://klinikpsikiyatri.org/files/journals/1/2000.pdf erişim tarihi: 11.03.2013.

Spielberger, C.D., Jacobs, G., Russell, S., Crane, R.S. (1983) Assessment of Anger: The State-Trait Anger Scale. In J.N. Butcher, C.D. Spielberger (Eds.), Advances in Personality Assessment Vol:2, 159-187, Hilsdale, NJ:LEA.

Stanford, M.S., Conklin, S.M., Helfritz, L.E., Kockler, T.R. (2007) P3 Amplitude Reduction and Executive Function Deficits in Men Convicted of Spousal/Partner Abuse, *Personality and Individual Differences* 43:365-375, http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0191886906005022 erişim tarihi: 20.12 2013.

Steadman, H.J., Silver, E., Monahan, J., Appelbaum, P.S., Robbins, P.C., Mulvey, E.P., Grisso, T., Roth, L.H., Banks, S. (2000) A Classification Tree Approach to the Development of Actuarial Violence Risk Assessment Tools, *Law and Human Behavior,* Vol. 24, No. 1 http://cda.psych.uiuc.edu/statistical_learning_course/macarthur_articles/steadman_classification_tree.pdf erişim tarihi: 14.03.2013

Stewart, J.L. (2008) Cognitive Control as a Function of Anger Expression Style: A Combined ERP end FMRI Investigation. Dissertation of PhD, University of Illinois, http://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/304606244/fulltextPDF/1A849FEFD0044DDEPQ/2?accountid=11637 erişim tarihi:7.02.2013.

Stuart, G.L., Hotlzworth-Munroe, A. (2005) Testing a Theoretical Model of the Relationship Between Impulsivity, Mediating Variables, and Husband Violence, *Journal of Family Violence*, Vol. 20, No. 5, DOI: 10.1007/s10896-005-6605-6. http://content.ebscohost.com/pdf17_20/pdf/2005/JVI/01Oct05/19076805.pdf?T=P&P=AN&K=19076805&S=R&D=a9h&EbscoContent=dGJyMNHr7ESep7Q4y9fwOLCmr0yep69Sr624SrKWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGrs1Cyr7dRuePfgeyx44Dt6fIA erişim tarihi: 20.12.2013.

Swogger, M.T., Walsh, Z., Kosson, D.S. (2007) Domestic Violence and Psychopathic Traits:Distinguishing the Antisocial Batterer from Other Antisocial Offenders, *Aggressive Behaviour* Vol.33:1-8 http://scholar.google.com.tr/scholar?hl=tr&q=Domestic+Violence+and+Psychopathic+Traits%3A&btnG=&lr erişim tarihi: 03.04.2014.

Şahin, C., Özgenç, İ., Sözüer, A. (2011) Türk Ceza Hukuku Mevzuatı, 6. Basım, Cilt 1 (Kanunlar), Seçkin, Ankara .

Şahin, N. H., Savaşır, I. (1996) Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Sık Kullanılan ölçekler. Türk Psikoloji Derneği Yayınları, Ankara.

Şenyuva, G., Yavuz, M.F. (2009) Fiziksel Şiddet Olgularında Travma Sonrası Stres Bozukluğunun Değerlendirilmesi, *Adli Tıp Dergisi* 2009; 23(1): 1-14 file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/Belgelerim/Downloads/ADLITIP_23_1_1_14.pdf erişim tarihi: 23.01.2014

Taylor, J.L., Novaco, R.W. (2005) Anger Treatment for People with Developmental Disabilities: A Theory , Evidence and Manuel Based Approach, Wiley & Sons, Incorporaated, John. s. 4 http://books.google.com.tr/books?id=mJudujdTZPQC&pg=PA247&dq=Treatment+of+anger+and+aggression+novaco&hl=tr&sa=X&ei=4sJjU8GqJK7B7Aac04DIAw&redir_esc=y#v=onepage&q=Treatment%20of%20anger%20and%20aggression%20novaco&f=false erişim tarihi: 14.03.2013

Tekin, Ü. (2011) Şiddet, Orient Yayınları, Ankara.

Tercek, R.C. Impulsivity: Examining Links to Risk-Taking Behavior Among Adolescent Detainees Rosalind Franklin University of Medicine and Science, PhD Thesis, 2008 http://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/230708468/fulltextPDF/1F9F66CAC49B40C6PQ/2?accountid=11637 erişim tarihi: 23.01.2014

Tura, S. M. (2010) Freud'dan Lacan'a Psikanaliz 4. Baskı s.63-64, Kanat Kitap , İstanbul.

Türk Dil Kurumu (1988) Türkçe Sözlük. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları. : Yayın no 549. Cilt 2, Ankara.

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (2009) Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara. http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TKAA2008-AnaRapor.pdf erişim tarihi : 01.02.2013

Ünsal, A. (1996) Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi. *Cogito*, 6(7):29-36.

Vahip, I., Doğanavşargil, Ö. (2006) Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız,*Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(2):107-114, http://www.turkpsikiyatri.com/c17s2/aileici.pdf erişim tarihi: 5.04.2013.

Wang, E.W., Diamond, P.M. (1999) Empirically Identifying Factors Related to Violence Risk in Corrections, *Behavioral Sciences and the Law* ,17: 377±389 http://scholar.google.com.tr/scholar?q=steadman+1994&btnG=&hl=tr&as_sdt=0%2C5 erişim tarihi: 14.03.2013

Webster,C.D., Jackson, M.A. (Eds.) (1997) Impulsivity: Theory, Assessment, and Treatment, The Guilford Press, NewYork, s:63-82 http://books.google.com.tr/books?id=hxXKzo3A8ZwC&printsec=frontcover&dq=Impulsivity:+Theory,+assessment,+and+treatment&hl=tr&sa=X&ei=EuFkU9WSO6ee7Aa46YDYDA&redir_esc=y#v=onepage&q=Impulsivity%3A%20Theory%2C%20assessment%2C%20and%20treatment&f=false

Whiteside, S.P., Lynam, D.R. (2001) The Five Factor Model and İmpulsivity: Using a Structural Model of Personality to Understand İmpulsivity, *Personality and Individual Differences*, 30 669-689, http://www.subjectpool.com/ed_teach/y4person/2_facets/refs/Lynam_2001_impulsivity_as_NEO_facets.pdf erişim tarihi: 21.04.2013.

Whiteside, S.P. (2001), Validation of The UPPS Impulsive Behavior Scale: A Four Factor Model of Impulsivity, Dissertation, Kentucky http://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/304699541/fulltextPDF/1F9F66CAC49B40C6PQ/1?accountid=11637 erişim tarihi: 23.01.2014

Wilkowski, B.M. (2012) Responding to Social Signals for Response Inhibition : A Psychological Process Underlying Trait Anger, *Social Psychological and Personality Science,* 3:72, http://spp.sagepub.com/content/3/1/72 erişim tarihi: 05.12.2012.

Wilkowski, B.M., Robinson M.D. (2008) The Cognitive Basis of Trait Anger and Reactive Aggression: An Integrative Analysis. *Pers Soc Psychol Rev* 12:3 http://psr.sagepub.com/content/12/1/3.full.pdf+html erişim tarihi: 14.03.2013.

WHO World report on violence and health p.5-7 (2002), Geneva. Etienne G. Krug, World Health Organization - 2002 http://books.google.com.tr/books?id=db9OHpk-TksC&printsec=frontcover&dq=WHO+world+report+on+violence+and+health++geneva+2002&hl=tr&sa=X&ei=hd1KU-veNMHnywOyl4D4Bg&redir_esc=y#v=onepage&q=violence&f=false erişim tarihi: 05.12.2012

Yargıç, İ., Ersoy, E., Batmaz Oflaz, S. (2011) UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği ile Psikiyatri Hastalarında Dürtüselliğin Ölçümü, *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni,* 21(2):139-46, http://eds.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=1a51a6db-76ec-4fb6-9e15-e9ece6d2b353%40sessionmgr115&vid=1&hid=105 erişim tarihi: 17.12.2012

Yavuz, M.F., Dalkanat, N., Gölge, Z.B., Müderrisoğlu, S. (2006) Eşcinsel Erkeklere Yönelik Fiziksel Şiddetin Değerlendirilmesi, *Adli Tıp Dergisi*, 20(2): 15-21 http://uvt.ulakbim.gov.tr/mwg-internal/de5fs23hu73ds/progress?id=8lGH71rBrT&dl erişim tarihi: 14.03.2013

Yavuzer, Y., Karataş, Z. (2013) Ergenlerde Otomatik Düşünceler ile Fiziksel Saldırganlık Arasındaki İlişkide Öfkenin Aracı Rolü, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(2): 117-123 http://www.turkpsikiyatri.com/default.aspx?modul=tekMakale&gFPrkMakale=890 erişim tarihi: 20.04.2014

Yazıhan Torun, N., Özşahin, A., Sütçügil, L. (2009) Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunun Yetişkinlikteki Yansımaları, *Klinik Psikiyatri*,12:43-50 http://klinikpsikiyatri.org/files/journals/1/2018.pdf erişim tarihi: 19.03.2013.

Zara Page, A., İnce, M. (2008) Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme, *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22): 81-94, file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/Belgelerim/Downloads/81-94.pdf erişim tarihi: 19.03.2013

9. EKLER

EK-1 : Demografik Anket

Elinizdeki ölçekler, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler ABD Yüksek Lisans programında yürütülmekte olan bilimsel bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmıştır.

Kimlik bilgileri istenmemektedir. Elde edillen bilgiler tamamen gizli tutulacak ve genel olarak değerlendirilecektir. Soruları samimiyetle yanıtlamanız araştırma sonuçlarının doğruluğu açısından önemlidir.

Ayırdığınız zaman ve işbirliğiniz için şimdiden teşekkür ederiz.

Z.Pınar Cohen

İ.Ü. Adli Tıp Enstitüsü YL

Demografik Anket

Yaşınız	
Cinsiyetiniz	○ Erkek ○ Kadın
Eğitim Durumunuz	○ İlkokul ○ Ortaokul ○ Lise ○ Üniversite
Medeni Durumunuz	○ Evli ○ Bekar ○ Dul Evli ise kaç yıldır :
Çocuk Sayısı	○ Yok ○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4+
Mesleğiniz/İşiniz	
Evinizin toplam aylık geliri	○ 500-1000 ○ 1001-2000 ○ 2001-3000 ○ 3001-4000 ○ 4000+
Daha önce bir suça karıştınız mı ?	○ Evet ○ Hayır Evet ise ne tip bir suç :
Hakkınızda hüküm var mı ?	○ Evet ○ Hayır
Hapishaneye girdiniz mi ?	○ Evet ○ Hayır Evet ise süresi :

EK-2 : Sürekli Öfke – Öfke Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ)

I.BÖLÜM: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatırken kullandıkları birtakım ifadeler verilmiştir. Lütfen her ifadeyi okuyun, sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi düşünün ve ifadenin sağ tarafındaki sayılar arasında sizi en iyi tanımlayanı seçerek üzerine (X) işareti koyun. Doğru ya da yanlış yanıt yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman harcamadan, genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren yanıtı işaretleyin.

	hiç	biraz	oldukça	tümüyle
1. Çabuk parlarım	(1)	(2)	(3)	(4)
2. Kızgın mizaçlıyımdır	(1)	(2)	(3)	(4)
3. Öfkesi burnunda bir insanım	(1)	(2)	(3)	(4)
4. Başkalarının hataları işi yavaşlatınca kızarım	(1)	(2)	(3)	(4)
5. Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkar	(1)	(2)	(3)	(4)
6. Öfkelenince kontrolümü kaybederim	(1)	(2)	(3)	(4)
7. Öfkelendiğimde ağzıma geleni söylerim	(1)	(2)	(3)	(4)
8. Başkalarının önünde eleştirilmek beni çok hiddetlendirir	(1)	(2)	(3)	(4)
9. Engellendiğimde içimden birilerine vurmak gelir	(1)	(2)	(3)	(4)
10. Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılgına dönerim	(1)	(2)	(3)	(4)

II.BÖLÜM: Herkes zaman zaman kızgınlık veya öfke duyabilir ancak kişilerin öfke duygularıyla ilgili tepkileri farklıdır. Aşağıda kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlarken kullandıkları ifadeleri göreceksiniz. Her bir ifadeyi okuyun ve öfke ve kızgınlık duyduğunuzda genelde ne yaptığınızı düşünerek o ifadenin yanında sizi en iyi tanımlayan sayının üzerine (X) işareti koyun. Doğru ya da yanlış yanıt yoktur, herhengi bir ifadenin üzerinde fazla zaman harcamayın.

	hiç	biraz	oldukça	tümüyle
11. Öfkemi kontrol ederim	(1)	(2)	(3)	(4)
12. Kızgınlığımı gösteririm	(1)	(2)	(3)	(4)
13. Öfkemi içime atarım	(1)	(2)	(3)	(4)
14. Başkalarına karşı sabırlıyımdır	(1)	(2)	(3)	(4)
15. Somurtur ya da surat asarım	(1)	(2)	(3)	(4)
16. İnsanlardan uzak dururum	(1)	(2)	(3)	(4)
17. Başkalarına iğneli sözler söylerim	(1)	(2)	(3)	(4)
18. Soğukkanlılığımı korurum	(1)	(2)	(3)	(4)
19. Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım	(1)	(2)	(3)	(4)
20. İçin için köpürürüm ama gösteremem	(1)	(2)	(3)	(4)
21. Davranışlarımı kontrol ederim	(1)	(2)	(3)	(4)
22. Başkaları ile tartışırım	(1)	(2)	(3)	(4)
23. İçimde kimseye söyleyemediğim kinler beslerim	(1)	(2)	(3)	(4)
24. Beni çileden çıkaran her neyse saldırırım	(1)	(2)	(3)	(4)
25. Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim	(1)	(2)	(3)	(4)
26. Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm	(1)	(2)	(3)	(4)
27. Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir	(1)	(2)	(3)	(4)
28. Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim	(1)	(2)	(3)	(4)
29. Kötü şeyler söylerim	(1)	(2)	(3)	(4)
30. Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım	(1)	(2)	(3)	(4)
31. İçimden insanlara sinirlenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
32. Sinirlerime hakim olamam	(1)	(2)	(3)	(4)
33. Beni sinirlendirene ne hissettiğimi söylerim	(1)	(2)	(3)	(4)
34. Kızgınlık duygularımı kontrol ederim	(1)	(2)	(3)	(4)

EK-3 : Dürtüsel Davranış Ölçeği (UPPS)

Yönerge : Aşağıda kişilerin durumlar karşısında gösterebileceği bazı davranışları tanımlayan ifadeler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyup yandaki cevap bölümünde size en uygun gelen kutucuğun üzerine (X) işareti koyarak değerlendirin. Doğru ya da yanlış yanıt yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman harcamadan, genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren yanıtı işaretleyin.

	Bana hiç uymuyor	Bana biraz uyuyor	Bana oldukça uyuyor	Bana çok uyuyor
1. İhtiyatlı ve tedbirli biriyimdir.	(1)	(2)	(3)	(4)
2. Düşüncelerim ölçülü ve bir amaca yöneliktir.	(1)	(2)	(3)	(4)
3. Düşünmeden konuşan biri değilim.	(1)	(2)	(3)	(4)
4. Harekete geçmeden önce biraz durup yapacağım şey üzerine düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)
5. Nasıl yürüteceğimi tam olarak bilmediğim bir projeye başlamak istemem.	(1)	(2)	(3)	(4)
6. Karşılaştığım sorunları mantıklı bir biçimde değerlendirerek "makul" bir yaklaşımda bulunma eğilimindeyim.	(1)	(2)	(3)	(4)
7. Kararlarımı genellikle dikkatlice enine boyuna düşünerek veririm.	(1)	(2)	(3)	(4)
8. İhtiyatlı biriyimdir.	(1)	(2)	(3)	(4)
9. Yeni bir durumun içine girmeden önce, o durumun bana neler kazandırabileceğini bilmek isterim.	(1)	(2)	(3)	(4)
10. Herhangi bir şey yapmadan önce genellikle iyice düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)
11. Bir konuyla ilgili karar vermeden önce tüm avantaj ve dezavantajları hesaba katarım.	(1)	(2)	(3)	(4)
12. Dürtülerimi kontrol etmede sorun yaşarım.	(1)	(2)	(3)	(4)
13. Şiddetli isteklerime direnç göstermede sorun yaşarım. (örneğin, yemek, sigara içmek vb.)	(1)	(2)	(3)	(4)
14. Kendimi çoğu kez, sonradan pişman olup da kurtulmak istediğim işlerin içine sokarım.	(1)	(2)	(3)	(4)
15. Kendimi kötü hissettiğimde, çoğu kez o anda iyi hissettiren fakat sonradan yaptığıma pişman olduğum şeyler yaparım.	(1)	(2)	(3)	(4)
16. Kendimi kötü hissettiğim bazı zamanlarda, kendimi kötü hissettirse bile yapmakta olduğum şeyi durduramam.	(1)	(2)	(3)	(4)
17. Üzgün olduğum zamanlarda çoğu kez düşünmeden hareket ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
18. Reddedildiğimi hissettiğim zamanlarda, çoğu kez sonradan pişman olduğum şeyler söylerim.	(1)	(2)	(3)	(4)
19. Duygularıma göre hareket etmemin önüne geçemiyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
20. Sorunlarla karşılaştığımda onları çoğu kez içinden çıkılmaz bir hale getiririm çünkü üzgün olduğum zamanlarda düşünmeden hareket ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
21. Bir tartışmanın en ateşli anında, çoğu kez sonradan pişman olduğum sözler söylerim.	(1)	(2)	(3)	(4)
22. Duygularımı her zaman kontrol altında tutmayı başarabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
23. Bazen aklıma eseni yapar ve sonra pişman olurum.	(1)	(2)	(3)	(4)

	Bana hiç uymuyor	Bana biraz uyuyor	Bana oldukça uyuyor	Bana çok uyuyor
24. Genellikle yeni ve heyecan verici deneyimler ve duygular ararım.	(1)	(2)	(3)	(4)
25. Bu hayatta her şeyi bir kere deneyeceğim.	(1)	(2)	(3)	(4)
26. Bir sonraki hamlenin çabuk yapıldığı spor ve oyunlardan hoşlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
27. Su kayağı yapmaktan keyif alabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
28. Risk almaktan hoşlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
29. Paraşütle atlamak hoşuma gidebilir.	(1)	(2)	(3)	(4)
30. Biraz korkutucu ya da gelenekdışı dahi olsalar, yeni deneyimler ve duygular yaşamaya açığımdır.	(1)	(2)	(3)	(4)
31. Uçak kullanmayı öğrenmek hoşuma gidebilir.	(1)	(2)	(3)	(4)
32. Ara sıra biraz korkutucu işler yapmaktan keyif alırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
33. Yüksek bir dağın tepesinden aşağıya hızla kayarken hissedilen duygular bana keyif verebilir.	(1)	(2)	(3)	(4)
34. Hava tüpü olmadan dalış yapmak hoşuma gidebilir.	(1)	(2)	(3)	(4)
35. Arabayı hızlı sürmek hoşuma gidebilir.	(1)	(2)	(3)	(4)
36. Genellikle olayları sonuna kadar takip etmeyi severim.	(1)	(2)	(3)	(4)
37. Kolayca pes etme eğiliminde olan biriyim.	(1)	(2)	(3)	(4)
38. Bitmemiş, yarım kalan işler canımı sıkar.	(1)	(2)	(3)	(4)
39. Bir şey yapmaya başladığımda, durmaktan nefret ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
40. Kolaylıkla konsantre olabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
41. Başladığım işi bitiririm.	(1)	(2)	(3)	(4)
42. İşleri zamanında bitirebilmek için belirli bir düzen içinde çalışma konusunda oldukça iyiyimdir.	(1)	(2)	(3)	(4)
43. Ben her zaman yapacak bir işi olan üretken biriyim.	(1)	(2)	(3)	(4)
44. Başladığım hemen hemen her işin sonunu getiririm.	(1)	(2)	(3)	(4)
45. Yapılması gereken küçük işleri bazen hiç umursamam.	(1)	(2)	(3)	(4)

EK-4 : Fiziksel Sözel Şiddet Davranışı Anketi (Anket)

Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz. Bu ifadeler bazı durumları anlatmaktadır. Belirtilen durumları yapıp yapmadığınıza (en az bir kere yaptıysanız evet işaretleyiniz) göre, yandaki uygun seçeneği işaretleyiniz.

	Evet	Hayır
1. Çocukken diğer çocuklarla alay ederdim.	E	H
2. Çocukken diğer çocuklara isim takardım.	E	H
3. Çocukken hayvanlara zarar verirdim.	E	H
4. Çocukken evdeki eşyalara zarar verirdim.	E	H
5. Çocukken diğer çocukları/arkadaşlarımı/kardeşimi döverdim, dövüşlü kavgalara girerdim.	E	H
6. Çocukken diğer çocuklara küfür ederdim.	E	H
7. Gençliğimde akranlarıma isim takardım.	E	H
8. Gençliğimde aile üyeleriyle ağız dalaşına girerdim.	E	H
9. Gençliğimde aile üyelerinden kendimden küçük olanları döverdim.	E	H
10. Gençliğimde aile üyelerinden kendimden büyük olanları döverdim.	E	H
11. Birine sinirlenince hakaret etmeye ve bağırmaya başlarım.	E	H
12. Araba kullanıyorsanız; trafikte bana haksızlık yapıldığında bağırırım,küfür ederim. (Araba kullanmıyorsanız; trafikte yaya olarak veya bir araçta yolcu olma durumunda).	E	H
13. Araba kullanıyorsanız; trafikte bana haksızlık yapıldığında karşıdakini dövmek için arabadan inerim. (Araba kullanmıyorsanız; trafikte yaya olarak veya bir araçta yolcu olma durumunda).	E	H
14. İşyerinde kavgaya karıştım.	E	H
15. Yaşadığım evdeki insanlara bağırırım, onları aşağılarım.	E	H
16. Yaşadığım evdeki insanları, beni kızdırırlarsa, döverim.	E	H
17. Evliyseniz; evde çocuklarım beni kızdırdığında onları döverim. (Evli değilseniz; varsa yaşadığınız evdeki çocuklar veya sizden küçükleri dikkate alın).	E	H
18. Evliyseniz; evde eşim beni kızdırdığında ona bağırırım, onu aşağılarım. (Evli değilseniz; varsa yaşadığınız evdeki diğer insanları dikkate alın).	E	H
19. Evliyseniz; evde eşim beni kızdırdığında onu döverim. (Evli değilseniz; varsa yaşadığınız evdeki diğer insanları dikkate alın).	E	H
20. İşyerinde sinirlenince bağırır, çağırırım.	E	H
21. Uygulamış olduğum sözel şiddetten dolayı hakkımda zabıt tutuldu.	E	H
22. Uygulamış olduğum sözel şiddetten dolayı mahkemeye çıktım.	E	H
23. Uygulamış olduğum sözel şiddetten dolayı hüküm giydim.	E	H
24. Uygulamış olduğum sözel şiddetten dolayı ceza evine girdim.	E	H
25. Uygulamış olduğum fiziksel şiddetten dolayı hakkımda zabıt tutuldu.	E	H
26. Uygulamış olduğum fiziksel şiddetten dolayı mahkemeye çıktım.	E	H
27. Uygulamış olduğum fiziksel şiddetten dolayı hüküm giydim.	E	H
28. Uygulamış olduğum fiziksel şiddetten dolayı ceza evine girdim.	E	H

ÖZGEÇMİŞ

ZEYNEP PINAR COHEN

İstanbul, 1972 doğumluyum. Lisans eğitimimi psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında Marmara Üniversitesi (1989-1993), uygulamalı psikoloji alanındaki uzmanlık eğitimimi İstanbul Ticaret Üniversitesi'nde *'Görücü Usülü ve Kendisi Tanışarak Evlenen Çiftler Arasında Bağlanma Stillerine Göre Evlilik Uyumunun İncelenmesi'* (2010) bitirme projesi ile tamamladım. Lisans eğitimi sırasında Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde AMATEM başta olmak üzere çeşitli bölümlerde ve Kartal RAM'da (Rehberlik Araştırma Merkezi) staj yaptım. Balıklı Rum Hastanesi Bağımlılık Kliniği'nde çalıştım. Yaygın gelişimsel bozukluğu ve zihinsel yetersizliği olan bireylerle ve aileleriyle çalıştım. Halen İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü'nde yüksek lisans programına devam etmekteyim.

EMDR Europe tarafından sertifikalandırılmış EMDR I. ve II. Düzey eğitimini tamamladım.

EFTA-TIC (Avrupa Aile Terapisi Derneği Eğitim Birimi) tarafından onaylanan 500 saatlik "Aile ve Evlilik Terapileri Eğitimi" ni tamamladım.

ISR-International Society of the Rorschach and Projective Methods üyesi olan Rorschach ve Projektif Testler Derneği tarafından verilen 2 senelik Rorschach Testi eğitimini tamamladım. Aynı dernek tarafından verilen projektif hikayelendirme testi, TAT uygulama eğitimine sahibim.

FEPTO (Avrupa Psikodrama Eğitim Kurumları Federasyonu) onaylı diplomalar vermekte olan ve Avrupa Psikoterapi Deneği (EAP) tarafından akredite edilmiş IPI (İstanbul Zerka Moreno Psikodrama Enstitüsü) dan 700 saatlik psikodrama ve grup psikoterapisi eğitimini, '*Zamanda Yolculuk Edenler, An Felsefesinde Zaman Kavramının Küçük Gupta İncelenmesi'* tezi ile tamamlamış sertifikalı grup terapistiyim.

VI. Ulusal Aile ve Evlilik Terapileri Kogresi'nde ' *Bağlanma Stilleri, Cinsel Rolleri ve Evlilik Uyumu'* konulu paylaşılmış bir sunumum var.

AETD (Aile ve Evlilik Terapileri Derneği),

Göz Hareketleri ile Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme Araştırma Geliştirme ve Uygulama (EMDR) Derneği,

Rorschach Türk Derneği üyesiyim.

Halen psikoterapist olarak ruhsal travma ve aile-çift terapileri ile ilgilenmekte, yetişkinler ve genç yetişkinler ile çalışmalarımı özel olarak devam ettirmekteyim.